

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
до проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України
у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень сімейного права»

Чинна редакція	Редакція з урахуванням пропонованих змін
СІМЕЙНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ	КНИГА СЬОМА СІМЕЙНЕ ПРАВО
Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ Глава 1 СІМ'Я. РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН	Глава 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СІМЕЙНОГО ПРАВА
Стаття 1. Завдання Сімейного кодексу України 1. Сімейний кодекс України визначає засади шлюбу, особисті немайнові та майнові права і обов'язки подружжя, підстави виникнення, зміст особистих немайнових і майнових прав та обов'язків батьків і дітей, усиновлювачів та усиновлених, інших членів сім'ї та родичів. 2. Регулювання сімейних відносин здійснюється цим Кодексом з метою: зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу конкретних осіб; утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї; побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки;	виключити

забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку. Див. чинну статтю 3 СК	
Стаття 2. Учасники сімейних відносин, які регулює Сімейний кодекс України 1. Сімейний кодекс України регулює сімейні особисті немайнові та майнові відносини між подружжям, між батьками та дітьми, усиновлювачами та усиновленими, між матір'ю та батьком дитини щодо її виховання, розвитку та утримання. 2. Сімейний кодекс України регулює сімейні особисті немайнові та майнові відносини між бабою, дідом, прабабою, прадідом та внуками, правнуками, рідними братами та сестрами, мачухою, вітчимом та падчеркою, пасинком. 3. Сімейний кодекс України регулює сімейні особисті немайнові та (або) майнові відносини між іншими членами сім'ї, визначеними у ньому. 4. Сімейний кодекс України не регулює сімейні відносини між двоюрідними братами та сестрами, тіткою, дядьком та племінницею, племінником і між іншими родичами за походженням.	виключити
Стаття 3. Сім'я 1. Сім'я є первинним та основним осередком суспільства. 2. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно. Дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає.	Стаття 1. Сім'я 1. Сім'я є природним та основним осередком суспільства. 2. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення та інших форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що узгоджуються з доброзвичайністю. 3. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Членами сім'ї є подружжя, батьки та діти, усиновлювачі та усиновлені, дитина та особа, яка взяла дитину на виховання у сім'ю, а

3. Права члена сім'ї має одинока особа. 4. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства.	також інші родичі за походженням, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Подружжя, малолітні, неповнолітні діти та батьки вважаються сім'єю і тоді, коли вони у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно.
	Стаття 2. Шлюб 1. Шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, який зареєстровано у встановленому законом порядку. 2. Релігійний обряд шлюбу, проведений релігійною організацією, внесеною до реєстру організацій, які вправі вчиняти релігійний обряд шлюбу, є підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя. Релігійний обряд шлюбу є підставою для внесення актового запису про реєстрацію шлюбу до Державного реєстру актів цивільного стану.
Норма відсутня	Стаття 3. Фактичний сімейний союз 1. Фактичним сімейним союзом визнається проживання двох осіб протилежної статі однією сім'єю без реєстрації шлюбу, якщо вони не перебувають в іншому шлюбі. 2. Особа може одночасно перебувати лише в одному фактичному сімейному союзі. 3. У фактичному сімейному союзі не можуть перебувати особи, які є родичами прямої лінії споріднення, рідні (повнорідні, неповнорідні) брат і сестра, двоюрідні брат та сестра, рідні тітка, дядько та племінник, племінниця. 4. На відносини у фактичному сімейному союзі поширюються положення глав 10, 13 та 14 цієї Книги.
Стаття 4. Право особи на сім'ю	виключити

1. Особа, яка досягла шлюбного віку, має право на створення сім'ї. У випадках, передбачених <u>частиною другою статті 23</u> цього Кодексу, сім'ю може створити особа, яка не досягла шлюбного віку. 2. Сім'ю може створити особа, яка народила дитину, незалежно від віку. 3. Кожна особа має право на проживання в сім'ї. Особа може бути примусово ізольована від сім'ї лише у випадках і в порядку, встановлених законом. 4. Кожна особа має право на повагу до свого сімейного життя.	
Стаття 5. Державна охорона сім'ї 1. Держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї. 2. Держава створює людині умови для материнства та батьківства, забезпечує охорону прав матері та батька, матеріально і морально заохочує і підтримує материнство та батьківство. 3. Держава забезпечує пріоритет сімейного виховання дитини. 4. Держава бере під свою охорону кожную дитину-сироту і дитину, позбавлену батьківського піклування. <i>{Частина четверта статті 5 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i> 5. Ніхто не може зазнавати втручання в його сімейне життя, крім випадків, встановлених <u>Конституцією України</u>.	Стаття 4. Державна охорона сім'ї 1. Держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї та шлюбу. 2. Держава створює людині умови для материнства та батьківства, забезпечує охорону прав матері та батька, матеріально і морально заохочує і підтримує материнство та батьківство. 3. Держава забезпечує пріоритет сімейного виховання дитини. 4. Держава бере під свою охорону кожную дитину-сироту і дитину, позбавлену батьківського піклування. 5. Ніхто не може зазнавати втручання в його сімейне життя, крім випадків, встановлених <u>Конституцією України</u>. 6. Сімейні відносини регулюються лише у тій частині, у якій це є допустимим і можливим з точки зору інтересів їх учасників та інтересів суспільства. 7. Регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, непрацездатних членів сім'ї.

Норма відсутня	Стаття 5. Найкращі інтереси дитини 1. При вирішенні будь-якого питання щодо дитини члени сім'ї, інші особи, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, суд керуються найкращими інтересами дитини та враховують: вік, стан здоров'я дитини та будь-які її особливості; матеріальні, освітні, психологічні, емоційні та інші потреби дитини з урахуванням її віку та розвитку; думку дитини, якщо вона може її висловлювати; можливий вплив на дитину будь-яких змін та обставин; характер відносин між дитиною та іншими членами сім'ї, якщо питання, яке розглядається, стосується таких відносин. 2. У всіх питаннях, що стосуються дитини, компетентні органи повинні діяти негайно, захищаючи інтереси та права дитини. У разі неможливості негайного вирішення питання, строк розгляду має бути розумним задля гарантування найкращих інтересів дитини. 3. Кожна дитина, яка досягла чотирнадцяти років, має право на безпосереднє звернення до суду за захистом свого права або інтересу.
Стаття 6. Дитина 1. Правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття. 2. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.	виключити
Стаття 7. Загальні засади регулювання сімейних відносин 1. Сімейні відносини регулюються цим Кодексом та іншими нормативно-правовими актами. Відносини щодо прийняття, набрання чинності, оскарження в адміністративному порядку, виконання, припинення дії	виключити

адміністративних актів у сфері сімейних відносин регулюються Законом України "Про адміністративну процедуру" з урахуванням особливостей, визначених цим Кодексом.

{Частина першу статті 7 доповнено абзацом згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}

2. Сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками.

3. Сімейні відносини регулюються лише у тій частині, у якій це є допустимим і можливим з точки зору інтересів їх учасників та інтересів суспільства.

4. Регулювання сімейних відносин здійснюється з урахуванням права на таємницю особистого життя їх учасників, їхнього права на особисту свободу та недопустимості свавільного втручання у сімейне життя.

5. Учасник сімейних відносин не може мати привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, статі, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, матеріального стану, місця проживання, за мовними та іншими ознаками.

6. Жінка та чоловік мають рівні права і обов'язки у сімейних відносинах, шлюбі та сім'ї.

7. Дитина має бути забезпечена можливістю здійснення її прав, установлених Конституцією України, Конвенцією про права дитини, іншими міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

{Частина сьома статті 7 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}

8. Регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, непрацездатних членів сім'ї. 9. Сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства. 10. Кожен учасник сімейних відносин має право на судовий захист.	
Стаття 8. Застосування до регулювання сімейних відносин Цивільного кодексу України 1. Якщо особисті немайнові та майнові відносини між подружжям, батьками та дітьми, іншими членами сім'ї та родичами не врегульовані цим Кодексом, вони регулюються відповідними нормами <u>Цивільного кодексу України</u>, якщо це не суперечить суті сімейних відносин. <i>{Текст статті 8 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i>	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 9. Регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) сторін 1. Подружжя, батьки дитини, батьки та діти, інші члени сім'ї та родичі, відносини між якими регулює цей Кодекс, можуть врегулювати свої відносини за домовленістю (договором), якщо це не суперечить вимогам цього Кодексу, інших законів та моральним засадам суспільства. 2. Особи, які проживають однією сім'єю, а також родичі за походженням, відносини яких не врегульовані цим Кодексом, можуть врегулювати свої сімейні (родинні) відносини за договором, який має бути укладений у письмовій формі. Такий договір є обов'язковим до	ВИКЛЮЧИТИ

виконання, якщо він не суперечить вимогам цього Кодексу, інших законів України та моральним засадам суспільства.	
Стаття 10. Застосування аналогії закону та аналогії права 1. Якщо певні сімейні відносини не врегульовані цим Кодексом, іншими нормативно-правовими актами або домовленістю (договором) сторін, до них застосовуються норми цього Кодексу, які регулюють подібні відносини (аналогія закону). <i>{Частина перша статті 10 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> 2. Якщо до регулювання сімейних відносин неможливо застосувати аналогію закону, вони регулюються відповідно до загальних засад сімейного законодавства (аналогія права).	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 11. Врахування звичаїв при вирішенні судом сімейних спорів 1. При вирішенні сімейного спору суд за заявою заінтересованої сторони може врахувати місцевий звичай, а також звичай національної меншини, до якої належать сторони або одна з них, якщо вони не суперечать вимогам цього Кодексу, інших законів та моральним засадам суспільства.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 12. Обчислення строків, встановлених у цьому Кодексі 1. Строки, встановлені у цьому Кодексі, обчислюються відповідно до <u>Цивільного кодексу України</u>.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 13. Міжнародні договори України 1. Частиною національного сімейного законодавства України є міжнародні договори, що регулюють сімейні відносини, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. 2. Якщо в міжнародному договорі України, укладеному в установленому порядку, містяться інші правила, ніж ті, що	ВИКЛЮЧИТИ

встановлені відповідним актом сімейного законодавства, застосовуються правила відповідного міжнародного договору України. <i>{Стаття 13 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i>	
Глава 2 ЗДІЙСНЕННЯ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ВИКОНАННЯ СІМЕЙНИХ ОBOB'ЯЗКІВ. ЗАХИСТ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 14. Здійснення сімейних прав 1. Сімейні права є такими, що тісно пов'язані з особою, а тому не можуть бути передані іншій особі. 2. Якщо дитина або особа, дієздатність якої обмежена, не може самостійно здійснювати свої права, ці права здійснюють батьки, опікун або самі ці особи за допомогою батьків чи піклувальника. <i>{Частину третю статті 14 виключено на підставі Закону № 524-V від 22.12.2006}</i>	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 15. Виконання сімейних обов'язків 1. Сімейні обов'язки є такими, що тісно пов'язані з особою, а тому не можуть бути перекладені на іншу особу. 2. Якщо особа визнана недієздатною, її сімейний обов'язок особистого немайнового характеру припиняється у зв'язку з неможливістю його виконання. Майновий обов'язок недієздатної особи за її рахунок виконує опікун. 3. Якщо в результаті психічного розладу, тяжкої хвороби або іншої поважної причини особа не може виконувати сімейного	ВИКЛЮЧИТИ

обов'язку, вона не вважається такою, що ухиляється від його виконання. 4. Невиконання або ухилення від виконання сімейного обов'язку може бути підставою для застосування наслідків, встановлених цим Кодексом або домовленістю (договором) сторін.	
Стаття 16. Надання неповнолітнім батькам допомоги у здійсненні батьківських прав та виконанні батьківських обов'язків 1. Якщо мати, батько дитини є неповнолітніми, баба, дід дитини з боку того з батьків, хто є неповнолітнім, зобов'язані надавати йому допомогу у здійсненні ним батьківських прав та виконанні батьківських обов'язків.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 17. Надання органом опіки та піклування допомоги особам у здійсненні ними своїх сімейних прав та виконанні сімейних обов'язків 1. Орган опіки та піклування надає допомогу особі у здійсненні нею своїх сімейних прав та виконанні сімейних обов'язків в обсязі та в порядку, встановлених цим Кодексом та іншими нормативно-правовими актами.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 18. Захист сімейних прав та інтересів 1. Кожен учасник сімейних відносин, який досяг чотирнадцяти років, має право на безпосереднє звернення до суду за захистом свого права або інтересу. 2. Суд застосовує способи захисту, які встановлені законом або домовленістю (договором) сторін.	ВИКЛЮЧИТИ

Способами захисту сімейних прав та інтересів зокрема є: 1) встановлення правовідношення; 2) примусове виконання добровільно не виконаного обов'язку; 3) припинення правовідношення, а також визнання його недійсним, скасування; <i>{Пункт 3 частини другої статті 18 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-ІХ від 10.10.2024}</i> 4) припинення дій, які порушують сімейні права; 5) відновлення правовідношення, яке існувало до порушення права; 6) відшкодування матеріальної та моральної шкоди, якщо це передбачено цим Кодексом або договором; 7) зміна правовідношення; <i>{Частину другу статті 18 доповнено пунктом 7 згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 8) визнання незаконними рішень, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб. <i>{Частину другу статті 18 доповнено пунктом 8 згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i>	
Стаття 19. Участь органу опіки та піклування у захисті сімейних прав та інтересів 1. У випадках, передбачених цим Кодексом, особа має право на попереднє звернення за захистом своїх сімейних прав та інтересів до органу опіки та піклування.	Стаття 6. Участь органу опіки та піклування у захисті сімейних прав та інтересів 1. У випадках, передбачених цим Кодексом, орган опіки та піклування сприяє захисту сімейних прав та інтересів, а також надає допомогу у здійсненні сімейних прав і виконанні обов'язків.

2. Рішення органу опіки та піклування є обов'язковим до виконання, якщо протягом десяти днів від часу його винесення особа не звернулася за захистом своїх прав або інтересів до суду, крім випадку, передбаченого частиною другою статті 170 цього Кодексу.

{Частина друга статті 19 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}

3. Звернення за захистом до органу опіки та піклування не позбавляє особу права на звернення до суду.

У разі звернення з позовом до суду орган опіки та піклування припиняє розгляд поданої йому заяви.

{Абзац третій частини третьої статті 19 виключено на підставі Закону № 524-V від 22.12.2006}

4. При розгляді судом спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, місця проживання дитини, виселення дитини, зняття дитини з реєстрації місця проживання, визнання дитини такою, що втратила право користування житловим приміщенням, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, скасування усиновлення та визнання його недійсним обов'язковою є участь органу опіки та піклування, представленого належною юридичною особою.

{Частина четверта статті 19 в редакції Закону № 2038-VIII від 17.05.2017}

5. Орган опіки та піклування подає суду письмовий висновок щодо розв'язання спору на підставі відомостей, одержаних у результаті обстеження умов проживання дитини, батьків, інших осіб, які бажають проживати з дитиною, брати участь у її вихованні, а також на підставі інших документів, які стосуються справи.

2. Рішення органу опіки та піклування є обов'язковим до виконання, якщо протягом десяти днів від часу його винесення особа не звернулася за захистом своїх прав або інтересів до суду, крім випадків, передбачених **частиною другою статті 91 та частиною четвертою статті 83 цієї Книги.**

3. Звернення **щодо захисту** до органу опіки та піклування не позбавляє особу права на звернення до суду.

У разі звернення до суду орган опіки та піклування **зупиняє** розгляд поданої йому заяви.

4. При розгляді судом **справ щодо розподілу батьківської відповідальності**, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду, управління батьками майном дитини, **які виникають між батьками або іншими родичами дитини**, орган опіки та піклування **сприяє суду у встановленні обставин справи шляхом надання актів обстеження умов проживання, визначення думки дитини тощо.**

5. При розгляді судом справ, **передбачених в частині четвертій цієї статті, які виникають за заявою дитини, органів державної влади або органів місцевого самоврядування, а також справ** про виселення дитини, зняття дитини з реєстрації місця проживання, визнання дитини такою, що втратила право користування житловим приміщенням, скасування усиновлення та визнання його недійсним обов'язковою є участь органу опіки та піклування, який **надає** суду письмовий висновок щодо розв'язання **справи на** підставі відомостей, одержаних у результаті обстеження умов проживання дитини, батьків, інших осіб, які бажають проживати з дитиною, брати участь у її вихованні, а також на підставі інших документів, які стосуються справи.

6. Суд може не погодитися з висновком органу опіки та піклування з **підстав, що мають істотне значення з урахуванням статті 5 цієї Книги.**

6. Суд може не погодитися з висновком органу опіки та піклування, якщо він є недостатньо обґрунтованим, суперечить інтересам дитини.	
Стаття 20. Застосування позовної давності до вимог, що впливають із сімейних відносин 1. До вимог, що впливають із сімейних відносин, позовна давність не застосовується, крім випадків, передбачених <u>частиною другою статті 72, частиною другою статті 129, частиною третьою статті 138, частиною третьою статті 139</u> цього Кодексу. 2. У випадках, передбачених частиною першою цієї статті, позовна давність застосовується судом відповідно до <u>Цивільного кодексу України</u>, якщо інше не передбачено цим Кодексом.	виключити
Розділ II ШЛЮБ. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ	Розділ I ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ШЛЮБУ
Глава 3 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	Глава 2 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ШЛЮБ
Стаття 21. Поняття шлюбу 1. Шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану. 2. Проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення у них прав та обов'язків подружжя. 3. Релігійний обряд шлюбу не є підставою для виникнення у жінки та чоловіка прав та обов'язків подружжя, крім випадків, коли релігійний обряд шлюбу відбувся до створення або відновлення органів державної реєстрації актів цивільного стану.	Стаття 7. Право на шлюб 1. Право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку. 2. За заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам, а у випадку вагітності або народження дитини – з чотирнадцяти років.
Стаття 22. Шлюбний вік	Стаття 8. Шлюбний вік

1. Шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у вісімнадцять років. <i>{Частина перша статті 22 в редакції Закону № 4525-VI від 15.03.2012}</i> 2. Особи, які бажають зареєструвати шлюб, мають досягти шлюбного віку на день реєстрації шлюбу.	1. Шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у вісімнадцять років. 2. Особи, які бажають зареєструвати шлюб, мають досягти шлюбного віку на день реєстрації шлюбу.
Стаття 23. Право на шлюб 1. Право на шлюб мають особи, які досягли шлюбного віку. 2. За заявою особи, яка досягла шістнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам. <i>{Частина друга статті 23 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4525-VI від 15.03.2012}</i>	
Стаття 24. Добровільність шлюбу 1. Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка. Примушування жінки та чоловіка до шлюбу не допускається. 2. Реєстрація шлюбу з особою, яка визнана недієздатною, а також з особою, яка з інших причин не усвідомлювала значення своїх дій і (або) не могла керувати ними, має наслідки, встановлені <u>статтями 38-40</u> цього Кодексу.	Стаття 9. Добровільність шлюбу 1. Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка. Примушування жінки та чоловіка до шлюбу не допускається. 2. Реєстрація шлюбу з особою, яка визнана недієздатною, а також з особою, яка з інших причин не усвідомлювала значення своїх дій і (або) не могла керувати ними, має наслідки, встановлені статтями 23-25 цієї Книги. 3. Примушування до збереження шлюбних відносин, у тому числі примушування до статевого зв'язку за допомогою фізичного або психічного насильства, є порушенням права дружини, чоловіка на свободу та особисту недоторканність і може мати наслідки, встановлені законом.
	Стаття 10. Право на припинення шлюбних відносин 1. Кожен з подружжя має право припинити шлюбні відносини.

	2. Примушування до припинення шлюбних відносин може мати наслідки, встановлені законом.
Стаття 25. Одношлюбність 1. Жінка та чоловік можуть одночасно перебувати лише в одному шлюбі. 2. Жінка та чоловік мають право на повторний шлюб лише після припинення попереднього шлюбу.	Стаття 11. Одношлюбність 1. Жінка та чоловік можуть одночасно перебувати лише в одному шлюбі. 2. Жінка та чоловік мають право на повторний шлюб лише після припинення попереднього шлюбу.
Стаття 26. Особи, які не можуть перебувати у шлюбі між собою 1. У шлюбі між собою не можуть перебувати особи, які є родичами прямої лінії споріднення. 2. У шлюбі між собою не можуть перебувати рідні (повнорідні, неповнорідні) брат і сестра. Повнорідними є брати і сестри, які мають спільних батьків. Неповнорідними є брати і сестри, які мають спільну матір або спільного батька. 3. У шлюбі між собою не можуть перебувати двоюрідні брат та сестра, рідні тітка, дядько та племінник, племінниця. 4. За рішенням суду може бути надане право на шлюб між рідною дитиною усиновлювача та усиновленою ним дитиною, а також між дітьми, які були усиновлені ним. 5. У шлюбі між собою не можуть бути усиновлювач та усиновлена ним дитина. Шлюб між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною може бути зареєстровано лише в разі скасування усиновлення	Стаття 12. Особи, які не можуть перебувати у шлюбі між собою 1. У шлюбі між собою не можуть перебувати особи, які є родичами прямої лінії споріднення. 2. У шлюбі між собою не можуть перебувати рідні (повнорідні, неповнорідні) брат і сестра. Повнорідними є брати і сестри, які мають спільних батьків. Неповнорідними є брати і сестри, які мають спільну матір або спільного батька. 3. У шлюбі між собою не можуть перебувати двоюрідні брат та сестра, рідні тітка, дядько та племінник, племінниця. 4. Право на шлюб між рідною дитиною усиновлювача та усиновленою ним дитиною, а також між дітьми, які були усиновлені ним, може бути надано на підставі рішення суду. 5. У шлюбі між собою не можуть бути усиновлювач та усиновлена ним дитина. Шлюб між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною може бути зареєстровано лише в разі скасування усиновлення.
Глава 4 ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ ШЛЮБУ	Глава 3 ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ ШЛЮБУ
Стаття 27. Значення державної реєстрації шлюбу	Стаття 13. Значення державної реєстрації шлюбу

1. Державна реєстрація шлюбу встановлена для забезпечення стабільності відносин між жінкою та чоловіком, охорони прав та інтересів подружжя, їхніх дітей, а також в інтересах держави та суспільства. <i>{Частина другу статті 27 виключено на підставі Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> 3. Державна реєстрація шлюбу засвідчується <u>Свідоцтвом про шлюб</u>, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України.	1. Державна реєстрація шлюбу встановлена для забезпечення стабільності відносин між жінкою та чоловіком, охорони прав та інтересів подружжя, їхніх дітей, а також в інтересах держави та суспільства. 2. Державну реєстрацію шлюбу здійснює орган державної реєстрації актів цивільного стану. 3. При внесенні актового запису про реєстрацію шлюбу до Державного реєстру актів цивільного стану на підставі повідомлення релігійної організації, внесеної до реєстру організацій, які вправі вчиняти релігійний обряд шлюбу, орган державної реєстрації актів цивільного стану перевіряє дотримання вимог цього Кодексу щодо умов укладення шлюбу. 4. Державна реєстрація шлюбу засвідчується Свідоцтвом про шлюб, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України.
Стаття 28. Заява про реєстрацію шлюбу 1. Заява про реєстрацію шлюбу подається жінкою та чоловіком до будь-якого органу державної реєстрації актів цивільного стану за їхнім вибором. Особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, вважаються нареченими. <i>{Частина першу статті 28 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 2. Заява про реєстрацію шлюбу подається жінкою та чоловіком особисто. 3. Якщо жінка і (або) чоловік не можуть через поважні причини особисто подати заяву про реєстрацію шлюбу до органу державної реєстрації актів цивільного стану, таку заяву, нотаріально засвідчену, можуть подати їх представники. Повноваження представника мають бути нотаріально засвідчені.	Стаття 14. Заява про реєстрацію шлюбу 1. Заява про реєстрацію шлюбу подається жінкою та чоловіком до будь-якого органу державної реєстрації актів цивільного стану за їхнім вибором. Особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, вважаються нареченими. 2. Заява про реєстрацію шлюбу подається жінкою та чоловіком особисто. 3. Якщо жінка і (або) чоловік не можуть через поважні причини особисто подати заяву про реєстрацію шлюбу до органу державної реєстрації актів цивільного стану, таку заяву, нотаріально засвідчену, можуть подати їх представники. Повноваження представника мають бути нотаріально засвідчені.

4. Якщо реєстрація шлюбу у визначений день не відбулася, заява про реєстрацію шлюбу втрачає чинність після спливу трьох місяців від дня її подання.	4. Якщо реєстрація шлюбу у визначений день не відбулася, заява про реєстрацію шлюбу втрачає чинність після спливу трьох місяців від дня її подання.
Стаття 29. Ознайомлення наречених з їхніми правами та обов'язками <i>{Назва статті 29 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 1. Орган державної реєстрації актів цивільного стану зобов'язаний ознайомити наречених з їхніми правами та обов'язками як майбутніх подружжя і батьків та попередити про відповідальність за приховання перешкод до реєстрації шлюбу. <i>{Стаття 29 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i>	Стаття 15. Ознайомлення наречених з їхніми правами та обов'язками 1. Орган державної реєстрації актів цивільного стану зобов'язаний ознайомити наречених з їхніми правами та обов'язками як майбутніх подружжя і батьків та попередити про відповідальність за приховання перешкод до реєстрації шлюбу. 2. Представник релігійної організації, внесеної до реєстру організацій, які вправі вчиняти релігійний обряд шлюбу зобов'язаний ознайомити наречених з їхніми правами та обов'язками як майбутніх подружжя і батьків та попередити про відповідальність за приховання перешкод до реєстрації шлюбу.
Стаття 30. Взаємна обізнаність наречених про стан здоров'я 1. Наречені зобов'язані повідомити один одного про стан свого здоров'я. 2. Держава забезпечує створення умов для медичного обстеження наречених. 3. <u>Порядок здійснення медичного обстеження наречених</u> встановлює Кабінет Міністрів України. 4. Результати медичного обстеження є таємницею і повідомляються лише нареченим. 5. Приховування відомостей про стан здоров'я одним з наречених, наслідком чого може стати (стало) порушення фізичного або психічного здоров'я іншого нареченого чи їхніх нащадків, може бути підставою для визнання шлюбу недійсним. <i>{Стаття 30 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i>	Стаття 16. Взаємна обізнаність наречених про стан здоров'я 1. Наречені зобов'язані повідомити один одного про стан свого здоров'я. 2. Держава забезпечує створення умов для медичного обстеження наречених. 3. <u>Порядок здійснення медичного обстеження наречених</u> встановлює Кабінет Міністрів України. 4. Результати медичного обстеження є таємницею і повідомляються лише нареченим. 5. Приховування відомостей про стан здоров'я одним з наречених, наслідком чого може стати (стало) порушення фізичного або психічного здоров'я іншого нареченого чи їхніх нащадків, може бути підставою для визнання шлюбу недійсним.

Стаття 31. Зобов'язання наречених у разі відмови від вступу в шлюб <i>{Назва статті 31 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> <i>{Частину першу статті 31 виключено на підставі Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> <i>{Частину другу статті 31 виключено на підставі Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> 3. Особа, яка відмовилася від шлюбу, зобов'язана відшкодувати другій стороні затрати, що були нею понесені у зв'язку з приготуванням до реєстрації шлюбу та весілля. Такі затрати не підлягають відшкодуванню, якщо відмова від шлюбу була викликана протиправною, аморальною поведінкою нареченої, нареченого, прихованням нею, ним обставин, що мають для того, хто відмовився від шлюбу, істотне значення (тяжка хвороба, наявність дитини, судимість тощо). 4. У разі відмови від шлюбу особи, яка одержала подарунок у зв'язку з майбутнім шлюбом, договір дарування за вимогою дарувальника може бути розірваний судом. У разі розірвання договору особа зобов'язана повернути річ, яка була їй подарована, а якщо вона не збереглася - відшкодувати її вартість.	Стаття 17. Заручини 1. Зарученими вважаються особи, які надали взаємну обіцянку укласти шлюб, яка може бути виражена усно або письмово. Заручини можуть відбутися в урочистій обстановці або за звичаєм. Зарученими можуть бути жінка та чоловік, які досягли шлюбного віку, або яким за рішенням суду надано право на шлюб. 2. З дня подання заяви про реєстрацію шлюбу заручені набувають статус наречених. 3. Заручини не створюють обов'язку вступу в шлюб. 4. Особа, яка відмовилася від укладення шлюбу після заручин, зобов'язана відшкодувати другій стороні затрати, що були нею понесені у зв'язку з приготуванням до шлюбу та весілля, а також компенсувати моральну шкоду. Такі затрати не підлягають відшкодуванню, якщо відмова від укладення шлюбу була викликана протиправною та (або) аморальною поведінкою зарученої (нареченої) особи, та (або) прихованням обставин, що мають для того, хто відмовився від укладення шлюбу, істотне значення (тяжка хвороба, наявність дитини, судимість, зміна статі, перебування у фактичному сімейному союзі, попередній шлюб тощо). 5. У разі відмови від укладення шлюбу особи, яка одержала подарунок у зв'язку з майбутнім шлюбом, договір дарування за вимогою дарувальника може бути розірваний судом. У разі розірвання договору дарування особа зобов'язана повернути річ, яка була їй подарована, а якщо вона не збереглася - відшкодувати її вартість.
Стаття 32. Час реєстрації шлюбу	Стаття 18. Час реєстрації шлюбу

1. Шлюб реєструється після спливу одного місяця від дня подання особами заяви про реєстрацію шлюбу. За наявності поважних причин керівник органу державної реєстрації актів цивільного стану дозволяє реєстрацію шлюбу до спливу цього строку. 2. У разі вагітності нареченої, народження нею дитини, а також якщо є безпосередня загроза для життя нареченої або нареченого, шлюб реєструється у день подання відповідної заяви або у будь-який інший день за бажанням наречених протягом одного місяця. <i>{Частина друга статті 32 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 3. Якщо є відомості про наявність перешкод до реєстрації шлюбу, керівник органу державної реєстрації актів цивільного стану може відкласти реєстрацію шлюбу, але не більш як на три місяці. Рішення про таке відкладення може бути оскаржене до суду.	1. Шлюб реєструється після спливу одного місяця від дня подання особами заяви про реєстрацію шлюбу. За наявності поважних причин керівник органу державної реєстрації актів цивільного стану дозволяє реєстрацію шлюбу до спливу цього строку. 2. У разі вагітності нареченої, народження нею дитини, а також якщо є безпосередня загроза для життя нареченої або нареченого, шлюб реєструється у день подання відповідної заяви або у будь-який інший день за бажанням наречених протягом одного місяця. 3. Якщо є відомості про наявність перешкод до реєстрації шлюбу, керівник органу державної реєстрації актів цивільного стану може відкласти реєстрацію шлюбу, але не більш як на три місяці. Рішення про таке відкладення може бути оскаржене до суду.
Стаття 33. Місце реєстрації шлюбу 1. Шлюб реєструється у приміщенні органу державної реєстрації актів цивільного стану. За заявою наречених реєстрація шлюбу проводиться в урочистій обстановці. <i>{Абзац другий частини першої статті 33 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> 2. За заявою наречених реєстрація шлюбу може відбутися за місцем їхнього проживання, за місцем надання стаціонарної медичної допомоги або в іншому місці, якщо вони не можуть з поважних причин прибути до органу державної реєстрації актів цивільного стану.	Стаття 19. Місце реєстрації шлюбу 1. Шлюб реєструється у приміщенні органу державної реєстрації актів цивільного стану. За заявою наречених реєстрація шлюбу проводиться в урочистій обстановці. 2. За заявою наречених реєстрація шлюбу може відбутися за місцем їхнього проживання, за місцем надання стаціонарної медичної допомоги або в іншому місці, якщо вони не можуть з поважних причин прибути до органу державної реєстрації актів цивільного стану.
Стаття 34. Реєстрація шлюбу в присутності нареченої та нареченого	Стаття 20. Реєстрація шлюбу в присутності нареченої та нареченого

1. Присутність нареченої та нареченого в момент реєстрації їхнього шлюбу є обов'язковою. 2. Реєстрація шлюбу через представника не допускається.	1. Присутність нареченої та нареченого в момент реєстрації їхнього шлюбу є обов'язковою. 2. Реєстрація шлюбу через представника не допускається. 3. Шлюб, зареєстрований за відсутності нареченої і (або) нареченого, вважається неукладеним. Запис про такий шлюб у органі державної реєстрації актів цивільного стану скасовується за рішенням суду за заявою заінтересованої особи.
Стаття 35. Право на вибір прізвища при реєстрації шлюбу 1. Наречені мають право обрати прізвище одного з них як спільне прізвище подружжя або надалі іменуватися дошлюбними прізвищами. 2. Наречена, наречений мають право приєднати до свого прізвища прізвище нареченого, нареченої. Якщо вони обоє бажають мати подвійне прізвище, за їхньою згодою визначається з якого прізвища воно буде починатися. Складення більше двох прізвищ не допускається, якщо інше не впливає із звичаю національної меншини, до якої належить наречена і (або) наречений. 3. Якщо на момент реєстрації шлюбу прізвище нареченої, нареченого вже є подвійним, вона, він має право замінити одну із частин свого прізвища на прізвище другого.	Стаття 21. Право на вибір прізвища при реєстрації шлюбу 1. Наречені мають право обрати прізвище одного з них як спільне прізвище подружжя або надалі іменуватися дошлюбними прізвищами. 2. Наречена, наречений мають право приєднати до свого прізвища прізвище нареченого, нареченої. Якщо вони обоє бажають мати подвійне прізвище, за їхньою згодою визначається з якого прізвища воно буде починатися. Складення більше двох прізвищ не допускається, якщо інше не впливає із звичаю національної меншини, до якої належить наречена і (або) наречений. 3. Якщо на момент реєстрації шлюбу прізвище нареченої, нареченого вже є подвійним, вона, він має право замінити одну із частин свого прізвища на прізвище другого.
Стаття 36. Правові наслідки шлюбу 1. Шлюб є підставою для виникнення прав та обов'язків подружжя. 2. Шлюб не може бути підставою для надання особі пільг чи переваг, а також для обмеження її прав та свобод, які встановлені <u>Конституцією</u> і законами України.	Стаття 22. Правові наслідки шлюбу 1. Шлюб є підставою для виникнення прав та обов'язків подружжя. 2. Шлюб не може бути підставою для надання особі пільг чи переваг, а також для обмеження її прав та свобод, які встановлені <u>Конституцією</u> і законами України.
Стаття 37. Правозгідність шлюбу	виключити

1. Шлюб є правозгідним, крім випадків, встановлених <u>частинами першою - третьою статті 39</u> цього Кодексу, а також якщо він не визнаний недійсним за рішенням суду.	
Глава 5 НЕДІЙСНІСТЬ ШЛЮБУ	Глава 4 НЕДІЙСНІСТЬ ШЛЮБУ
Стаття 38. Підстави недійсності шлюбу 1. Підставою недійсності шлюбу є порушення вимог, встановлених <u>статтями 22, 24-26</u> цього Кодексу.	Стаття 23. Підстави недійсності шлюбу 1. Підставою недійсності шлюбу є порушення вимог, встановлених статтями 8, 10-12 цієї Книги.
Стаття 39. Шлюб, який є недійсним 1. Недійсним є шлюб, зареєстрований з особою, яка одночасно перебуває в іншому зареєстрованому шлюбі. 2. Недійсним є шлюб, зареєстрований між особами, які є родичами прямої лінії споріднення, а також між рідними братом і сестрою. 3. Недійсним є шлюб, зареєстрований з особою, яка визнана недієздатною. 4. За заявою особи орган державної реєстрації припиняє (визнає недійсною) дію актового запису про шлюб, зареєстрований з особами, зазначеними у <u>частинах першій - третій</u> цієї статті. <i>{Частина четверта статті 39 в редакції Закону № 4017-IX від 10.10.2024}</i> 5. Якщо шлюб зареєстровано з особою, яка вже перебуває у шлюбі, то в разі припинення попереднього шлюбу до припинення (визнання недійсною) дії актового запису щодо повторного шлюбу повторний шлюб стає дійсним з моменту припинення попереднього шлюбу.	Стаття 24. Шлюб, який є недійсним 1. Недійсним є шлюб, зареєстрований з особою, яка одночасно перебуває в іншому зареєстрованому шлюбі. 2. Недійсним є шлюб, зареєстрований між особами, які є родичами прямої лінії споріднення, а також між рідними братом і сестрою. 3. Недійсним є шлюб, зареєстрований з особою, яка визнана недієздатною. 4. Недійсним є шлюб, зареєстрований з особою, яка змінила статть. 5. За заявою заінтересованої особи орган державної реєстрації припиняє (визнає недійсною) дію актового запису про шлюб, зареєстрований з особами, зазначеними у частинах першій - четвертій цієї статті. 6. Якщо шлюб зареєстровано з особою, яка вже перебуває у шлюбі, то в разі припинення попереднього шлюбу до припинення (визнання недійсною) дії актового запису щодо повторного шлюбу останній стає дійсним з моменту припинення попереднього шлюбу.

<i>{Частина п'ята статті 39 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}</i> 6. Дія актового запису про шлюб припиняється (визнається недійсною) незалежно від смерті осіб, з якими було зареєстровано шлюб (<u>частини перша - третя</u> цієї статті), а також від розірвання цього шлюбу. <i>{Частина шоста статті 39 в редакції Закону № 4017-IX від 10.10.2024}</i>	7. Дія актового запису про шлюб припиняється (визнається недійсною) незалежно від смерті осіб, з якими було зареєстровано шлюб (частини перша - четверта цієї статті), а також розірвання цього шлюбу.
Стаття 40. Шлюб, який визнається недійсним за рішенням суду 1. Шлюб визнається недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований без вільної згоди жінки або чоловіка. Згода особи не вважається вільною, зокрема, тоді, коли в момент реєстрації шлюбу вона страждала тяжким психічним розладом, перебувала у стані алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння, в результаті чого не усвідомлювала сповна значення своїх дій і (або) не могла керувати ними, або якщо шлюб було зареєстровано в результаті фізичного чи психічного насильства. 2. Шлюб визнається недійсним за рішенням суду у разі його фіктивності. Шлюб є фіктивним, якщо його укладено жінкою та чоловіком або одним із них без наміру створення сім'ї та набуття прав та обов'язків подружжя. 3. Шлюб не може бути визнаний недійсним, якщо на момент розгляду справи судом відпали обставини, які засвідчували відсутність згоди особи на шлюб або її небажання створити сім'ю.	Стаття 25. Шлюб, який визнається недійсним за рішенням суду 1. Шлюб визнається недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований без вільної згоди жінки або чоловіка. Згода особи не вважається вільною, зокрема, тоді, коли в момент реєстрації шлюбу вона страждала тяжким психічним розладом, перебувала у стані алкогольного, наркотичного, токсичного сп'яніння, в результаті чого не усвідомлювала сповна значення своїх дій і (або) не могла керувати ними, або якщо шлюб було зареєстровано в результаті фізичного чи психічного насильства. 2. Шлюб визнається недійсним за рішенням суду у разі його фіктивності. Шлюб є фіктивним, якщо його укладено жінкою та чоловіком або одним із них без наміру створення сім'ї та набуття прав та обов'язків подружжя. 3. Шлюб не може бути визнаний недійсним, якщо на момент розгляду справи судом відпали обставини, які засвідчували відсутність згоди особи на шлюб або її небажання створити сім'ю.
Стаття 41. Шлюб, який може бути визнаний недійсним за рішенням суду	Стаття 26. Шлюб, який може бути визнаний недійсним за рішенням суду

1. Шлюб може бути визнаний недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований: 1) між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною з порушенням вимог, встановлених <u>частиною п'ятою статті 26</u> цього Кодексу; <i>{Пункт 1 частини першої статті 41 в редакції Закону № 3250-IV від 20.12.2005}</i> 2) між двоюрідними братом та сестрою; між тіткою, дядьком та племінником, племінницею; 3) з особою, яка приховала свою тяжку хворобу або хворобу, небезпечну для другого з подружжя і (або) їхніх нащадків; 4) з особою, яка не досягла шлюбного віку і якій не було надано права на шлюб. 2. При вирішенні справи про визнання шлюбу недійсним суд бере до уваги, наскільки цим шлюбом порушені права та інтереси особи, тривалість спільного проживання подружжя, характер їхніх взаємин, а також інші обставини, що мають істотне значення. 3. Шлюб не може бути визнаний недійсним у разі вагітності дружини або народження дитини у осіб, зазначених пунктами 1, 2, 4 частини першої цієї статті, або якщо той, хто не досяг шлюбного віку, досяг його або йому було надано право на шлюб.	1. Шлюб може бути визнаний недійсним за рішенням суду, якщо він був зареєстрований: 1) між усиновлювачем та усиновленою ним дитиною з порушенням вимог, встановлених частиною п'ятою статті 12 цієї Книги; 2) між двоюрідними братом та сестрою; між тіткою, дядьком та племінником, племінницею; 3) з особою, яка приховала свою тяжку хворобу або хворобу, небезпечну для другого з подружжя і (або) їхніх нащадків; 4) з особою, яка не досягла шлюбного віку і якій не було надано права на шлюб. 2. При вирішенні справи про визнання шлюбу недійсним суд бере до уваги, наскільки цим шлюбом порушені права та інтереси особи, тривалість спільного проживання подружжя, характер їхніх взаємин, а також інші обставини, що мають істотне значення. 3. Шлюб не може бути визнаний недійсним у разі вагітності дружини або народження дитини у осіб, зазначених пунктами 1, 2, 4 частини першої цієї статті, або якщо той, хто не досяг шлюбного віку, досяг його або йому було надано право на шлюб.
Стаття 42. Особи, які мають право на звернення до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним 1. Право на звернення до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним мають дружина або чоловік, інші особи, права яких порушені у зв'язку з реєстрацією цього шлюбу, батьки, опікун, піклувальник дитини, опікун недієздатної особи, прокурор, орган опіки та піклування, якщо захисту потребують права та інтереси	Стаття 27. Особи, які мають право на звернення до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним 1. Право на звернення до суду з позовом про визнання шлюбу недійсним мають дружина або чоловік, інші особи, права яких порушені у зв'язку з реєстрацією цього шлюбу, батьки, опікун, піклувальник дитини, опікун недієздатної особи, орган опіки та піклування, якщо захисту потребують права та інтереси дитини, особи, яка визнана недієздатною, або особи, дієздатність якої обмежена.

дитини, особи, яка визнана недієздатною, або особи, дієздатність якої обмежена.	
Стаття 43. Визнання шлюбу недійсним після його припинення 1. Розірвання шлюбу, смерть дружини або чоловіка не є перешкодою для визнання шлюбу недійсним. 2. Якщо шлюб розірвано за рішенням суду, позов про визнання його недійсним може бути пред'явлено лише після скасування рішення суду про розірвання шлюбу.	Стаття 28. Визнання шлюбу недійсним після його припинення 1. Розірвання шлюбу, смерть дружини або чоловіка не є перешкодою для визнання шлюбу недійсним. 2. Якщо шлюб розірвано за рішенням суду, позов про визнання його недійсним може бути пред'явлено лише після скасування рішення суду про розірвання шлюбу.
Стаття 44. Час, з якого шлюб є недійсним 1. У випадках, передбачених <u>статтями 39-41</u> цього Кодексу, шлюб є недійсним від дня його державної реєстрації.	Стаття 29. Час, з якого шлюб є недійсним 1. У випадках, передбачених статтями 24-26 цієї Книги, шлюб є недійсним від дня його державної реєстрації, крім визнання шлюбу недійсним через зміну статі одним із подружжя, який визнається недійсним із дня реєстрації зміни статі.
Стаття 45. Правові наслідки недійсності шлюбу 1. Недійсний шлюб (<u>стаття 39</u> цього Кодексу), а також шлюб, визнаний недійсним за рішенням суду, не є підставою для виникнення у осіб, між якими він був зареєстрований, прав та обов'язків подружжя, а також прав та обов'язків, які встановлені для подружжя іншими законами України. 2. Якщо протягом недійсного шлюбу особи набули майно, воно вважається таким, що належить їм на праві спільної часткової власності. Розмір часток кожного з них визначається відповідно до їхньої участі у придбанні цього майна своєю працею та коштами. 3. Якщо особа одержувала аліменти від того, з ким була в недійсному шлюбі, сума сплачених аліментів вважається такою, що одержана без достатньої правової підстави, і підлягає поверненню	Стаття 30. Правові наслідки недійсності шлюбу 1. Недійсний шлюб (стаття 24 цієї Книги), а також шлюб, визнаний недійсним за рішенням суду, не є підставою для виникнення у осіб, між якими він був зареєстрований, прав та обов'язків подружжя, а також прав та обов'язків, які встановлені для подружжя іншими законами України. 2. Якщо протягом недійсного шлюбу особи набули майно, воно вважається таким, що належить їм на праві спільної часткової власності. Розмір часток кожного з них визначається відповідно до їхньої участі у придбанні цього майна своєю працею та коштами. 3. Якщо особа одержувала аліменти від того, з ким була в недійсному шлюбі, сума сплачених аліментів вважається такою, що одержана без достатньої правової підстави, і підлягає поверненню відповідно до цього Кодексу, але не більш як за останні три роки.

відповідно до <u>Цивільного кодексу України</u>, але не більш як за останні три роки. 4. Особа, яка поселилася у житлове приміщення іншої особи у зв'язку з реєстрацією з нею недійсного шлюбу, не набула права на проживання у ньому і може бути виселена. 5. Особа, яка у зв'язку з реєстрацією недійсного шлюбу змінила своє прізвище, вважається такою, що іменується цим прізвищем без достатньої правової підстави. 6. Правові наслідки, встановлені частинами другою - п'ятою цієї статті, застосовуються до особи, яка знала про перешкоди до реєстрації шлюбу і приховала їх від другої сторони і (або) від органу державної реєстрації актів цивільного стану.	4. Особа, яка поселилася у житлове приміщення іншої особи у зв'язку з реєстрацією з нею недійсного шлюбу, не набула права на проживання у ньому і може бути виселена. 5. Особа, яка у зв'язку з реєстрацією недійсного шлюбу змінила своє прізвище, вважається такою, що іменується цим прізвищем без достатньої правової підстави. 6. Правові наслідки, встановлені частинами другою - п'ятою цієї статті, застосовуються до особи, яка знала про перешкоди до реєстрації шлюбу і приховала їх від другої сторони і (або) від органу державної реєстрації актів цивільного стану.
Стаття 46. Особливі правові наслідки недійсності шлюбу 1. Якщо особа не знала і не могла знати про перешкоди до реєстрації шлюбу, вона має право: 1) на поділ майна, набутого у недійсному шлюбі, як спільної сумісної власності подружжя; 2) на проживання у житловому приміщенні, в яке вона поселилася у зв'язку з недійсним шлюбом; 3) на аліменти відповідно до <u>статей 75, 84, 86 і 88</u> цього Кодексу; 4) на прізвище, яке вона обрала при реєстрації шлюбу.	Стаття 31. Особливі правові наслідки недійсності шлюбу 1. Якщо особа не знала і не могла знати про перешкоди до реєстрації шлюбу, вона має право: 1) на поділ майна, набутого у недійсному шлюбі, як спільної сумісної власності подружжя; 2) на проживання у житловому приміщенні, в яке вона поселилася у зв'язку з недійсним шлюбом; 3) на утримання відповідно до статей 164, 168 та 170 цієї Книги; 4) на прізвище, яке вона обрала при реєстрації шлюбу.
Стаття 47. Права та обов'язки батьків і дитини, яка народилася у недійсному шлюбі 1. Недійсність шлюбу не впливає на обсяг взаємних прав та обов'язків батьків і дитини, яка народилася у цьому шлюбі.	Стаття 32. Права та обов'язки батьків і дитини, яка народилася у недійсному шлюбі 1. Недійсність шлюбу не впливає на обсяг взаємних прав та обов'язків батьків і дитини, яка народилася у цьому шлюбі.
Стаття 48. Визнання шлюбу неукладеним	виключити

1. Шлюб, зареєстрований у відсутності нареченої і (або) нареченого, вважається неукладеним. Запис про такий шлюб у органі державної реєстрації актів цивільного стану скасовується за рішенням суду за заявою заінтересованої особи. {Частина перша статті 48 із змінами, внесеними згідно із Законами <u>№ 1697-VII від 14.10.2014</u>, <u>№ 4017-IX від 10.10.2024</u>} ...	
Глава відсутня	Глава 5 РЕЖИМ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ ПОДРУЖЖЯ
Стаття 119. Встановлення режиму окремого проживання подружжя 1. За заявою подружжя або позовом одного з них суд може постановити рішення про встановлення для подружжя режиму окремого проживання у разі неможливості чи небажання дружини і (або) чоловіка проживати спільно. 2. Режим окремого проживання припиняється у разі поновлення сімейних відносин або за рішенням суду на підставі заяви одного з подружжя.	Стаття 33. Встановлення режиму окремого проживання подружжя 1. Режим окремого проживання подружжя тимчасово призупиняє дію окремих прав та обов’язків дружини та чоловіка з метою збереження шлюбу та захисту прав та інтересів подружжя. За заявою подружжя або позовом одного з них суд може ухвалити рішення про встановлення для подружжя режиму окремого проживання у разі неможливості чи небажання дружини та (або) чоловіка проживати спільно. 2. Режим окремого проживання подружжя може встановлюватися договором, який підлягає нотаріальному посвідченню. 3. При встановленні режиму окремого проживання подружжя суд або нотаріус повинні пересвідчитися про врахування найкращих інтересів дитини. 4. Режим окремого проживання подружжя встановлюється з дня набрання законної сили рішенням суду або з дня нотаріального посвідчення договору, якщо інше не передбачено ним.

	5. Рішення суду про встановлення режиму окремого проживання подружжя надсилається судом до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення для внесення відомостей до Державного реєстру актів цивільного стану. Нотаріус вносить відомості до Державного реєстру актів цивільного стану про встановлення режиму окремого проживання.
Стаття 120. Правові наслідки встановлення режиму окремого проживання подружжя 1. Встановлення режиму окремого проживання не припиняє прав та обов'язків подружжя, які встановлені цим Кодексом і які дружина та чоловік мали до встановлення цього режиму, а також прав та обов'язків, які встановлені шлюбним договором. 2. У разі встановлення режиму окремого проживання: 1) майно, набуте в майбутньому дружиною та чоловіком, не вважається набутих у шлюбі; 2) дитина, народжена дружиною після спливу десяти місяців, не вважається такою, що походить від її чоловіка. {Пункт 3 частини другої статті 120 виключено на підставі Закону № 524-V від 22.12.2006} ...	Стаття 34. Правові наслідки встановлення режиму окремого проживання подружжя 1. Встановлення режиму окремого проживання не припиняє прав та обов'язків подружжя, які встановлені цим Кодексом і які дружина та чоловік мали до встановлення цього режиму, а також прав та обов'язків, які встановлені шлюбним договором. 2. У разі встановлення режиму окремого проживання: 1) на майно, набуте дружиною та чоловіком, не поширюється правовий режим спільності майна подружжя, якщо інше не встановлено договором; 2) дитина, народжена дружиною після спливу десяти місяців, не вважається такою, що походить від її чоловіка; 3) припиняється обов'язок утримання другого з подружжя, якщо інше не встановлено договором. 3. Встановлення режиму окремого проживання не припиняє прав та обов'язків подружжя як батьків і не впливає на обов'язок спільного виховання та утримання дітей, якщо інше не передбачено договором. 4. При встановленні режиму окремого проживання подружжя може бути розподілена батьківська відповідальність.
Норма відсутня	Стаття 35. Припинення режиму окремого проживання подружжя

	1. Режим окремого проживання подружжя припиняється у разі поновлення сімейних відносин, припинення шлюбу або визнання його недійсним. 2. Дружина та чоловік звертаються зі спільною заявою про поновлення сімейних відносин до органу державної реєстрації актів цивільного стану або до нотаріуса, що є підставою для внесення відповідних відомостей до Державного реєстру актів цивільного стану громадян.
Глава 11 ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ	Глава 6 ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ
Стаття 104. Підстави припинення шлюбу 1. Шлюб припиняється внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим. 2. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання. 3. Якщо один із подружжя помер до набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу, вважається, що шлюб припинився внаслідок його смерті. 4. Якщо у день набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу один із подружжя помер, вважається, що шлюб припинився внаслідок його розірвання.	Стаття 36. Підстави припинення шлюбу 1. Шлюб припиняється внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим. 2. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання. 3. Якщо один із подружжя помер до набрання законної сили рішенням суду про розірвання шлюбу, вважається, що шлюб припинився внаслідок його смерті. 4. Якщо у день набрання законної сили рішенням суду про розірвання шлюбу один із подружжя помер, вважається, що шлюб припинився внаслідок його розірвання.
Стаття 105. Припинення шлюбу внаслідок його розірвання 1. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за спільною заявою подружжя відповідно до <u>статті 106</u> або одного з них відповідно до <u>статті 107</u> цього Кодексу. <i>{Частина перша статті 105 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i>	Стаття 37. Припинення шлюбу внаслідок його розірвання 1. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за спільною заявою подружжя відповідно до статті 38 цієї Книги або одного з них відповідно до статті 39 цієї Книги. 2. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за спільною заявою подружжя, яке має дітей, відповідно до статті 41 цієї Книги. 3. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за позовом одного з подружжя відповідно до статті 42 цієї Книги.

2. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за спільною заявою подружжя на підставі рішення суду, відповідно до <u>статті 109</u> цього Кодексу. 3. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання за позовом одного з подружжя на підставі рішення суду, відповідно до <u>статті 110</u> цього Кодексу.	4. Шлюб розривається незалежно від наявності між подружжям спорів щодо поділу майна, стягнення аліментів, розподілу батьківської відповідальності тощо.
Стаття 106. Розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану за заявою подружжя, яке не має дітей 1. Подружжя, яке не має дітей, має право подати до органу державної реєстрації актів цивільного стану заяву про розірвання шлюбу. Якщо один із подружжя через поважну причину не може особисто подати заяву про розірвання шлюбу до органу державної реєстрації актів цивільного стану, таку заяву, нотаріально засвідчену або прирівняну до неї, від його імені може подати другий з подружжя. <i>{Частина першу статті 106 доповнено абзацом згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 2. Орган державної реєстрації актів цивільного стану складає актовий запис про розірвання шлюбу після спливу одного місяця від дня подання такої заяви, якщо вона не була відкликана. <i>{Частина друга статті 106 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2398-VI від 01.07.2010}</i> 3. Шлюб розривається незалежно від наявності між подружжям майнового спору.	Стаття 38. Розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану або нотаріусом за заявою подружжя, яке не має дітей. 1. Подружжя, яке не має дітей, має право подати до органу державної реєстрації актів цивільного стану або до нотаріуса заяву про розірвання шлюбу. Якщо один із подружжя через поважну причину не може особисто подати заяву про розірвання шлюбу, таку заяву, підпис на якій нотаріально засвідчено, від його імені може подати другий з подружжя. 2. Орган державної реєстрації актів цивільного стану або нотаріус складає актовий запис про розірвання шлюбу після спливу одного місяця від дня подання такої заяви, якщо вона не була відкликана обома або одним з подружжя.
Стаття 107. Розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану за заявою одного з подружжя	Стаття 39. Розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану або нотаріусом за заявою одного з подружжя

1. Шлюб розривається органом державної реєстрації актів цивільного стану за заявою одного із подружжя, якщо другий із подружжя: 1) визнаний безвісно відсутнім; 2) визнаний недієздатним. <i>{Пункт 3 частини першої статті 107 виключено на підставі Закону № 2398-VI від 01.07.2010}</i> 2. Шлюб розривається незалежно від наявності між подружжям майнового спору.	1. Шлюб розривається органом державної реєстрації актів цивільного стану або нотаріусом за заявою одного із подружжя, якщо другий із подружжя: 1) визнаний безвісно відсутнім; 2) визнаний недієздатним; 3) засуджений за вчинення кримінального правопорушення до позбавлення волі на строк не менш як три роки.
Стаття 109. Розірвання шлюбу за рішенням суду за спільною заявою подружжя, яке має дітей 1. Подружжя, яке має дітей, має право подати до суду заяву про розірвання шлюбу разом із письмовим договором про те, з ким із них будуть проживати діти, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто буде проживати окремо, а також про умови здійснення ним права на особисте виховання дітей. 2. Договір між подружжям про розмір аліментів на дитину має бути нотаріально посвідчений. У разі невиконання цього договору аліменти можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса. 3. Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що заява про розірвання шлюбу відповідає дійсній волі дружини та чоловіка і що після розірвання шлюбу не будуть порушені їхні особисті та майнові права, а також права їхніх дітей. 4. Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу після спливу одного місяця від дня подання заяви. До закінчення цього строку дружина і чоловік мають право відкликати заяву про розірвання шлюбу.	Стаття 40. Розірвання шлюбу за спільною заявою подружжя, яке має дітей 1. Подружжя, яке має дітей, має право подати органу державної реєстрації актів цивільного стану або нотаріусу спільну заяву про розірвання шлюбу. 2. Орган державної реєстрації актів цивільного стану або нотаріус складає актовий запис про розірвання шлюбу після спливу одного місяця від дня подання такої заяви подружжя за умови нотаріального посвідчення укладеного між подружжям договору (договорів) про розподіл батьківської відповідальності, способів виконання обов'язку утримувати дитину, окрім випадків, коли такі питання вирішені судом або органом опіки та піклування. 3. При нотаріальному посвідченні договору (договорів) про врегулювання питань щодо розподілу батьківської відповідальності, способів виконання обов'язку утримувати дитину на нотаріуса покладається обов'язок з'ясувати чи враховано найкращі інтереси дитини. 4. До закінчення одномісячного строку після подання подружжям спільної заяви про розірвання шлюбу кожен з подружжя має право відкликати таку заяву.

Стаття 110. Право на пред'явлення позову про розірвання шлюбу 1. Позов про розірвання шлюбу може бути пред'явлений одним із подружжя. <i>{Частина другу статті 110 виключено на підставі Закону № 4073-IX від 20.11.2024}</i> <i>{Частина третю статті 110 виключено на підставі Закону № 4073-IX від 20.11.2024}</i> <i>{Частина четверту статті 110 виключено на підставі Закону № 4073-IX від 20.11.2024}</i> 5. Опікун має право пред'явити позов про розірвання шлюбу, якщо цього вимагають інтереси того з подружжя, хто визнаний недієздатним.	Стаття 41. Право на пред'явлення позову про розірвання шлюбу 1. Позов про розірвання шлюбу може бути пред'явлений одним із подружжя. 2. Позов про розірвання шлюбу не підлягає задоволенню протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків, якщо: 1) щодо одного з подружжя або дитини вчинено домашнє насильство або іншу протиправну поведінку, яка містить ознаки кримінального правопорушення; 2) батьківство зачатої дитини визнане іншою особою; 3) батьківство дитини до досягнення нею одного року визнане іншою особою або за рішенням суду відомості про чоловіка як батька дитини виключено із актового запису про народження дитини. 4) з інших підстав, які мають істотне значення. 3. Опікун має право пред'явити позов про розірвання шлюбу, якщо цього вимагають інтереси того з подружжя, хто визнаний недієздатним.
Стаття 111. Заходи суду щодо примирення подружжя 1. Суд вживає заходів щодо примирення подружжя, якщо це не суперечить моральним засадам суспільства. 2. Якщо один із подружжя вчинив домашнє насильство, незалежно від стану розгляду порушеного кримінального провадження, цивільної справи або справи про адміністративне правопорушення щодо домашнього насильства, заходи щодо примирення подружжя не вживаються. <i>{Статтю 111 доповнено частиною другою згідно із Законом № 4073-IX від 20.11.2024}</i>	Стаття 42. Заходи суду щодо примирення подружжя 1. Суд може вживати заходів щодо примирення подружжя, якщо це узгоджується з доброзвичайністю. 2. Якщо подружжя має малолітню дитину або дитину з інвалідністю та не дійшло згоди про правові наслідки розірвання шлюбу, суд встановлює строк для примирення до шести місяців. 3. Якщо подружжя має малолітню дитину або дитину з інвалідністю і дійшло згоди про правові наслідки розірвання шлюбу (стаття 44 цієї Книги), суд встановлює строк для примирення один місяць. 4. Строк на примирення не встановлюється, якщо перед зверненням до суду про розірвання шлюбу було встановлено режим окремого

	проживання подружжя, що тривав не менше шести місяців, а також у випадку, якщо подружжя не має малолітньої дитини або дитини з інвалідністю і дійшло згоди про правові наслідки розірвання шлюбу. 5. Якщо один із подружжя вчинив домашнє насильство або іншу протиправну поведінку, яка містить ознаки кримінального правопорушення, заходи щодо примирення подружжя не вживаються.
Стаття 112. Підстави для розірвання шлюбу за позовом одного з подружжя 1. Суд з'ясовує фактичні взаємини подружжя, дійсні причини позову про розірвання шлюбу, бере до уваги наявність малолітньої дитини, дитини з інвалідністю та інші обставини життя подружжя. 2. Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечило б інтересам одного з них, інтересам їхніх дітей, що мають істотне значення.	Стаття 43. Підстави для розірвання шлюбу за позовом одного з подружжя 1. Суд з'ясовує фактичні взаємини подружжя, дійсні причини позову про розірвання шлюбу, бере до уваги наявність малолітньої дитини, дитини з інвалідністю та інші обставини життя подружжя. 2. Небажання чоловіка мати дитину або нездатність його до зачаття дитини може бути причиною розірвання шлюбу. Відмова дружини від народження дитини або нездатність її до народження дитини може бути причиною розірвання шлюбу. 3. Суд ухвалює рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечило б інтересам одного з них, інтересам їхніх дітей, що мають істотне значення.
Норма відсутня	Стаття 44. Погодження подружжям правових наслідків розірвання шлюбу 1. До розірвання шлюбу подружжя може укласти договір про правові наслідки розірвання шлюбу. 2. Подружжя в договорі про правові наслідки розірвання шлюбу, якщо цього не було здійснено раніше договором або вирішено судом, може врегулювати: а) розподіл батьківської відповідальності; б) виконання обов'язку по утриманню дитини;

	в) поділ спільного майна; г) утримання подружжя. 3. Договір про правові наслідки розірвання шлюбу підлягає нотаріальному посвідченню.
Стаття 113. Право на вибір прізвища після розірвання шлюбу 1. Особа, яка змінила своє прізвище у зв'язку з реєстрацією шлюбу, має право після розірвання шлюбу надалі іменуватися цим прізвищем або відновити своє дошлюбне прізвище.	Стаття 45. Право на вибір прізвища після розірвання шлюбу 1. Особа, яка змінила своє прізвище у зв'язку з реєстрацією шлюбу, має право після розірвання шлюбу надалі іменуватися цим прізвищем або відновити своє дошлюбне прізвище. 2. Чоловік, дружина мають право вимагати зміни прізвища на дошлюбне того із подружжя, хто поведився негідно (вчинення насильства, кримінального правопорушення, аморального вчинку, зради тощо). 3. Правові наслідки, передбачені частиною другою цієї статті, поширюються і на подвійне прізвище подружжя.
Стаття 114. Момент припинення шлюбу у разі його розірвання 1. У разі розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану шлюб припиняється у день реєстрації розірвання шлюбу. <i>{Частина перша статті 114 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> 2. У разі розірвання шлюбу судом шлюб припиняється у день набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу.	Стаття 46. Момент припинення шлюбу у разі його розірвання 1. У разі розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану або нотаріусом шлюб припиняється у день реєстрації розірвання шлюбу. 2. У разі розірвання шлюбу судом шлюб припиняється у день набрання законної сили рішенням суду про розірвання шлюбу.
Стаття 115. Державна реєстрація розірвання шлюбу 1. Розірвання шлюбу, здійснене в порядку, передбаченому <u>статтями 106 і 107</u> цього Кодексу, повинно бути зареєстроване в органі державної реєстрації актів цивільного стану.	Стаття 47. Державна реєстрація розірвання шлюбу 1. Розірвання шлюбу, здійснене в порядку, передбаченому статтями 38 і 39 цієї Книги, реєструється органом державної реєстрації актів цивільного стану або нотаріусом.

2. Рішення суду про розірвання шлюбу після набрання ним законної сили надсилається судом до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення для внесення відомостей до Державного реєстру актів цивільного стану громадян та проставлення відмітки в актовому записі про шлюб. 3. Розірвання шлюбу, здійснене органами державної реєстрації актів цивільного стану, засвідчується Свідоцтвом про розірвання шлюбу, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України. Документом, що засвідчує факт розірвання шлюбу судом, є рішення суду про розірвання шлюбу, яке набрало законної сили. <i>{Стаття 115 в редакції Закону № 2398-VI від 01.07.2010}</i>	2. Рішення суду про розірвання шлюбу після набрання ним законної сили невідкладно надсилається судом до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення для внесення відомостей до Державного реєстру актів цивільного стану громадян. 3. Розірвання шлюбу, здійснене органами державної реєстрації актів цивільного стану або нотаріусом, засвідчується Свідоцтвом про розірвання шлюбу, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України. Розірвання шлюбу судом підтверджується відповідним рішенням суду, яке набрало законної сили.
Стаття 108. Визнання розірвання шлюбу фіктивним 1. За заявою заінтересованої особи розірвання шлюбу, здійснене відповідно до положень <u>статті 106</u> цього Кодексу, може бути визнане судом фіктивним, якщо буде встановлено, що жінка та чоловік продовжували проживати однією сім'єю і не мали наміру припинити шлюбні відносини. <i>{Абзац перший частини першої статті 108 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2398-VI від 01.07.2010}</i> На підставі рішення суду актовий запис про розірвання шлюбу та Свідоцтво про розірвання шлюбу скасовуються органом державної реєстрації актів цивільного стану. <i>{Абзац другий частини першої статті 108 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}</i>	Стаття 48. Визнання розірвання шлюбу фіктивним 1. За позовом заінтересованої особи розірвання шлюбу може бути визнане судом фіктивним, якщо буде встановлено, що жінка та чоловік продовжували проживати однією сім'єю і не мали наміру припинити шлюбні відносини. На підставі рішення суду актовий запис про розірвання шлюбу скасовується органом державної реєстрації актів цивільного стану.
Стаття 116. Право на повторний шлюб після розірвання шлюбу 1. Після розірвання шлюбу та одержання Свідоцтва про розірвання шлюбу або рішення суду, яке набрало законної сили особа має право на повторний шлюб.	Стаття 49. Право на повторний шлюб після розірвання шлюбу 1. Після розірвання шлюбу особа має право на повторний шлюб.

<i>{Частина перша статті 116 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2398-VI від 01.07.2010}</i> <i>{Статтю 117 виключено на підставі Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> ...	
Стаття 118. Поновлення шлюбу у разі з'явлення особи, яка була оголошена померлою або визнана безвісно відсутньою <i>1. Якщо особа, яка була оголошена померлою, з'явилася, і відповідне рішення суду та актовий запис про смерть скасовані, її шлюб з іншою особою поновлюється, за умови що ніхто з подружжя не перебуває у повторному шлюбі.</i> <i>{Частина перша статті 118 в редакції Законів № 524-V від 22.12.2006, № 4017-IX від 10.10.2024}</i> 2. Якщо особа, яка була визнана безвісно відсутньою, з'явилася, і відповідне рішення суду скасоване, її шлюб з іншою особою може бути поновлений за їхньою заявою, за умови, що ніхто з них не перебуває у повторному шлюбі. 3. У випадку, передбаченому <u>частиною другою</u> цієї статті, орган державної реєстрації актів цивільного стану скасовує актовий запис про розірвання шлюбу та відповідне свідоцтво, видане на його підставі. <i>{Частина третя статті 118 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006; із змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}</i> ...	Стаття 50. Право на поновлення шлюбу 1. Жінка то чоловік, шлюб між якими розірвано, мають право на поновлення їхнього шлюбу за умови, що жоден із них не перебував у повторному шлюбі. Заява про поновлення шлюбу подається до органу державної реєстрації актів цивільного стану, нотаріуса чи суду, який прийняв рішення про розірвання шлюбу. Поновлення шлюбу за вибором подружжя здійснюється з дня його першої реєстрації або з дня прийняття рішення про поновлення шлюбу. 2. Якщо особа, яка була визнана безвісно відсутньою або оголошена померлою, з'явилася, і відповідне рішення суду скасоване, її шлюб з іншою особою може бути поновлений за їхньою заявою, за умови, що ніхто з них не перебуває у повторному шлюбі. 3. У випадку поновлення шлюбу у порядку, передбаченому частиною першою цієї статті, із особою, яка визнавалась безвісно відсутньою, орган державної реєстрації актів цивільного стану скасовує актовий запис про розірвання шлюбу.
Розділ II ШЛЮБ. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ	Розділ II РЕГУЛЮВАННЯ ОСОБИСТИХ ВІДНОСИН МІЖ БАТЬКАМИ І ДІТЬМИ, ІНШИМИ ЧЛЕНАМИ СІМ'Ї ТА РОДИЧАМИ

Глава 3 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	
Розділ III ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ МАТЕРІ, БАТЬКА І ДИТИНИ	
Глава 12 ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ	Глава 7 ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ
Стаття 121. Загальні підстави виникнення прав та обов'язків матері, батька і дитини 1. Права та обов'язки матері, батька і дитини ґрунтуються на походженні дитини від них, засвідченому органом державної реєстрації актів цивільного стану в порядку, встановленому <u>статтями 122 та 125</u> цього Кодексу.	Стаття 51. Загальні підстави виникнення прав та обов'язків матері, батька і дитини 1. Права та обов'язки матері, батька і дитини ґрунтуються на походженні дитини від них, засвідченому органом державної реєстрації актів цивільного стану в порядку, встановленому цією Книгою.
Стаття 122. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою 1. Дитина, яка зачата і (або) народжена у шлюбі, походить від подружжя. Походження дитини від подружжя визначається на підставі Свідоцтва про шлюб та документа закладу охорони здоров'я про народження дружиною дитини. 2. Дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя. <i>{Частина друга статті 122 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 3. Подружжя, а також жінка та чоловік, шлюб між якими припинено, у разі народження дитини до спливу десяти місяців після припинення їх шлюбу, мають право подати до органу державної	Стаття 52. Визначення походження дитини від матері та батька, які перебувають у шлюбі між собою 1. Дитина, яка зачата і (або) народжена у шлюбі, походить від подружжя, які записуються матір'ю та батьком дитини. Походження дитини від подружжя визначається на підставі актового запису про шлюб та документа закладу охорони здоров'я про народження дитини. 2. Дитина, яка народжена до спливу десяти місяців після припинення шлюбу або визнання його недійсним, походить від подружжя. 3. Подружжя, а також жінка та чоловік, шлюб між якими припинено, у разі народження дитини до спливу десяти місяців після припинення їх шлюбу, мають право подати до органу державної реєстрації актів цивільного стану спільну заяву про невизнання чоловіка (колишнього чоловіка) батьком дитини.

реєстрації актів цивільного стану спільну заяву про невизнання чоловіка (колишнього чоловіка) батьком дитини. Така вимога може бути задоволена лише у разі подання іншою особою та матір'ю дитини заяви про визнання батьківства. Якщо дитина народилася до спливу десяти місяців від дня припинення шлюбу внаслідок смерті чоловіка, походження дитини від батька може бути визначене за спільною заявою матері та чоловіка, який вважає себе батьком. <i>{Частина третя статті 122 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i>	Якщо дитина народилася до спливу десяти місяців від дня припинення шлюбу внаслідок смерті чоловіка, походження дитини від батька може бути визначене за спільною заявою матері та чоловіка, який вважає себе батьком. 4. Якщо дитина народилася до спливу десяти місяців від дня припинення шлюбу або визнання шлюбу недійсним, але після реєстрації повторного шлюбу її матері з іншою особою, вважається, що батьком дитини є чоловік її матері у повторному шлюбі. Батьківство попереднього чоловіка може бути визначене на підставі спільної заяви матері, чоловіка, з яким вона перебуває в шлюбі, та попереднього чоловіка або за рішенням суду.
Стаття 123. Визначення походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій 1. У разі народження дружиною дитини, зачатої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, здійснених за письмовою згодою її чоловіка, він записується батьком дитини. 2. У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (чоловіком та жінкою) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя. <i>{Частина друга статті 123 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3760-VI від 20.09.2011}</i> 3. Подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій. <i>{Стаття 123 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i>	Стаття 53. Визначення походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій 1. У разі народження дружиною дитини, зачатої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, здійснених за письмовою згодою її чоловіка, він записується батьком дитини. 2. У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям (жінкою та чоловіком) в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя. 3. Подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення в її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій.
Стаття 124. Визначення походження дитини від батька у разі реєстрації повторного шлюбу з її матір'ю	виключити

1. Якщо дитина народилася до спливу десяти місяців від дня припинення шлюбу або визнання шлюбу недійсним, але після реєстрації повторного шлюбу її матері з іншою особою, вважається, що батьком дитини є чоловік її матері у повторному шлюбі. Батьківство попереднього чоловіка може бути визначене на підставі його спільної заяви з чоловіком у повторному шлюбі або за рішенням суду.	
Стаття 125. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою 1. Якщо мати та батько дитини не перебувають у шлюбі між собою, походження дитини від матері визначається на підставі документа закладу охорони здоров'я про народження нею дитини. 2. Якщо мати та батько дитини не перебувають у шлюбі між собою, походження дитини від батька визначається: 1) за заявою матері та батька дитини; <i>{Пункт 2 частини другої статті 125 виключено на підставі Закону № 2398-VI від 01.07.2010}</i> 3) за рішенням суду.	Стаття 54. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою 1. Якщо мати та батько дитини не перебувають у шлюбі між собою, походження дитини від матері визначається на підставі документа закладу охорони здоров'я про народження нею дитини. 2. Якщо мати та батько дитини не перебувають у шлюбі між собою, походження дитини від батька визначається: 1) за спільною заявою матері та батька дитини або окремими заявами обох з них; 2) за рішенням суду. 3. Походження дитини від батька визначається за заявою (заявами) жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою. Така заява може бути подана як до, так і після народження дитини до органу державної реєстрації актів цивільного стану. 4. Якщо заява про визнання себе батьком дитини подана неповнолітнім, орган державної реєстрації актів цивільного стану повідомляє батьків, опікуна, піклувальника неповнолітнього про запис його батьком дитини. У разі якщо повідомити батьків, опікуна, піклувальника неповнолітнього неможливо, орган державної реєстрації актів цивільного стану повинен повідомити орган опіки та піклування про запис неповнолітнього батьком дитини.

	5. Якщо заява жінки або чоловіка про визнання батьківства не може бути подана особисто, вона може бути подана через представника або надіслана поштою, за умови нотаріального засвідчення підпису на ній. Повноваження представника мають бути нотаріально засвідчені.
Стаття 126. Визначення походження дитини від батька за заявою жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою 1. Походження дитини від батька визначається за заявою жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою. Така заява може бути подана як до, так і після народження дитини до органу державної реєстрації актів цивільного стану. 2. Якщо заява про визнання себе батьком дитини подана неповнолітнім, орган державної реєстрації актів цивільного стану повідомляє батьків, опікуна, піклувальника неповнолітнього про запис його батьком дитини. У разі якщо повідомити батьків, опікуна, піклувальника неповнолітнього неможливо, орган державної реєстрації актів цивільного стану повинен повідомити орган опіки та піклування про запис неповнолітнього батьком дитини. <i>{Частина друга статті 126 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 3. Якщо заява про визнання батьківства не може бути подана особисто, вона може бути подана через представника або надіслана поштою, за умови її нотаріального засвідчення. Повноваження представника мають бути нотаріально засвідчені. <i>{Частина третя статті 126 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> <i>{Статтю 127 виключено на підставі Закону № 2398-VI від 01.07.2010}</i> ...	виключити

Стаття 128. Визнання батьківства за рішенням суду 1. За відсутності заяви, право на подання якої встановлено <u>статтею 126</u> цього Кодексу, батьківство щодо дитини може бути визнане за рішенням суду. <i>{Частина перша статті 128 в редакції Закону № 2398-VI від 01.07.2010}</i> 2. Підставою для визнання батьківства є будь-які відомості, що засвідчують походження дитини від певної особи, зібрані відповідно до <u>Цивільного процесуального кодексу України</u>. 3. Позов про визнання батьківства може бути пред'явлений матір'ю, опікуном, піклувальником дитини, особою, яка утримує та виховує дитину, а також самою дитиною, яка досягла повноліття. Позов про визнання батьківства може бути пред'явлений особою, яка вважає себе батьком дитини. 4. Позов про визнання батьківства приймається судом, якщо запис про батька дитини у Книзі реєстрації народжень вчинено відповідно до <u>частини першої статті 135</u> цього Кодексу. ...	Стаття 55. Визнання батьківства або материнства за рішенням суду 1. За відсутності заяв, право на подання яких встановлено статтею 54 цієї Книги, батьківство щодо дитини може бути визнане за рішенням суду. 2. Позов про визнання батьківства або материнства може бути пред'явлений особою, яка вважає себе батьком або матір'ю дитини, одним з батьків дитини, опікуном, піклувальником дитини, органом опіки та піклування, особою, яка утримує та виховує дитину, а також самою дитиною, яка досягла повноліття. 3. Позов про визнання батьківства, материнства приймається судом, якщо актовий запис про відповідного з батьків дитини вчинено згідно зі статтею 58 цієї Книги або за відсутності актового запису про народження дитини.
Норма відсутня	Стаття 55 - 1. Визначення походження дитини, народженої в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій одинокими матір'ю чи батьком 1.Одинока жінка, одинокий чоловік мають право на материнство, батьківство, у тому числі в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій. 2. У разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого жінкою або чоловіком в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, матір'ю чи батьком дитини є жінка чи чоловік, що мають кровне споріднення з дитиною.

Стаття 130. Встановлення факту батьківства за рішенням суду 1. У разі смерті чоловіка, який не перебував у шлюбі з матір'ю дитини, факт його батьківства може бути встановлений за рішенням суду. Заява про встановлення факту батьківства приймається судом, якщо запис про батька дитини у Книзі реєстрації народжень вчинено відповідно до <u>частини першої статті 135</u> цього Кодексу. 2. Заява про встановлення факту батьківства може бути подана особами, зазначеними у <u>частині третій статті 128</u> цього Кодексу.	Стаття 56. Встановлення факту батьківства або материнства за рішенням суду 1. У разі смерті чоловіка, який не перебував у шлюбі з матір'ю дитини, факт його батьківства може бути встановлений за рішенням суду. У разі смерті жінки, яка вважала себе матір'ю дитини, факт її материнства може бути встановлений за рішенням суду. 2. Заява про встановлення факту батьківства або материнства може бути подана особами, зазначеними у частині другій статті 55 цієї Книги. 3. Заява про встановлення факту батьківства або материнства приймається судом, якщо батька або матір дитини в актовому записі про народження зазначено відповідно до статті 58 цієї Книги.
Стаття 129. Спір про батьківство між чоловіком матері дитини та особою, яка вважає себе батьком дитини 1. Особа, яка вважає себе батьком дитини, народженої жінкою, яка в момент зачаття або народження дитини перебувала у шлюбі з іншим чоловіком, має право пред'явити до її чоловіка, якщо він записаний батьком дитини, позов про визнання свого батьківства. 2. До вимоги про визнання батьківства застосовується позовна давність в один рік, яка починається від дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про своє батьківство. ...	Стаття 57. Спір про батьківство між чоловіком матері дитини та особою, яка вважає себе батьком дитини 1. Особа, яка вважає себе батьком дитини, народженої жінкою, яка в момент зачаття або народження дитини перебувала у шлюбі з іншим чоловіком, має право пред'явити до її чоловіка, якщо він записаний батьком дитини, позов про визнання свого батьківства.
Стаття 131. Визнання материнства за рішенням суду 1. Особа, яка вважає себе матір'ю дитини, може подати до суду заяву про визнання свого материнства, якщо запис про матір дитини вчинено відповідно до <u>частини другої статті 135</u> цього Кодексу.	виключити
Стаття 132. Встановлення факту материнства за рішенням суду	виключити

1. У разі смерті жінки, яка вважала себе матір'ю дитини, факт її материнства може бути встановлений за рішенням суду. Заява про встановлення факту материнства приймається судом, якщо запис про матір дитини у Книзі реєстрації народжень вчинено відповідно до частини другої статті 135 цього Кодексу. 2. Заява про встановлення факту материнства може бути подана батьком, опікуном, піклувальником дитини, особою, яка утримує та виховує дитину, а також самою дитиною, яка досягла повноліття.	
Стаття 133. Запис подружжя батьками дитини 1. Якщо дитина народилася у подружжя, дружина записується матір'ю, а чоловік - батьком дитини.	виключити
Стаття 134. Внесення змін до актового запису про народження у разі визнання батьківства, материнства 1. На підставі заяв осіб, зазначених у <u>статті 126</u> цього Кодексу, або рішення суду орган державної реєстрації актів цивільного стану вносить відповідні зміни до актового запису про народження, складеного органами державної реєстрації актів цивільного стану України, та видає нове Свідоцтво про народження. <i>{Стаття 134 в редакції Закону № 2398-VI від 01.07.2010}</i>	виключити
Стаття 135. Запис про батьків дитини, якщо батьківство, материнство не встановлене 1. При народженні дитини у матері, яка не перебуває у шлюбі, у випадках, коли немає спільної заяви батьків, заяви батька або рішення суду, запис про батька дитини у Книзі реєстрації народжень провадиться за прізвищем та громадянством матері, а ім'я та по батькові батька дитини записуються за її вказівкою. <i>{Абзац перший частини першої статті 135 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2398-VI від 01.07.2010}</i>	Стаття 58. Запис про батьків дитини, якщо батьківство, материнство не встановлене 1. При народженні дитини у матері, яка не перебуває у шлюбі, у випадках, коли немає спільної заяви батьків (окремих заяв кожного з них) або рішення суду, запис про батька дитини у актовому записі про народження здійснюється за прізвищем та громадянством матері, а ім'я та по батькові батька дитини записуються за її вказівкою. У разі смерті матері, а також за неможливості встановити місце її проживання чи перебування запис про матір та батька дитини в актовому записі про народження здійснюється відповідно до цієї статті, за

У разі смерті матері, а також за неможливості встановити місце її проживання чи перебування запис про матір та батька дитини провадиться відповідно до цієї статті, за заявою родичів, інших осіб або уповноваженого представника закладу охорони здоров'я, в якому народилася дитина. <i>{Абзац другий частини першої статті 135 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1276-VI від 16.04.2009}</i> 2. Якщо батьки дитини невідомі, державна реєстрація її народження проводиться за рішенням органу опіки та піклування, яким визначається прізвище, власне ім'я, по батькові дитини і відомості про батьків. <i>{Частина друга статті 135 в редакції Закону № 2398-VI від 01.07.2010}</i>	заявою родичів, інших осіб або уповноваженого представника закладу охорони здоров'я, в якому народилася дитина, або органу опіки та піклування. 2. Якщо батьки дитини невідомі, державна реєстрація її народження здійснюється за рішенням органу опіки та піклування, яким визначається прізвище, власне ім'я, по батькові дитини і відомості про батьків.
Стаття 136. Оспорювання батьківства особою, яка записана батьком дитини 1. Особа, яка записана батьком дитини відповідно до <u>статей 122, 124, 126 і 127</u> цього Кодексу, має право оспорити своє батьківство, пред'явивши позов про виключення запису про нього як батька з актового запису про народження дитини. 2. У разі доведення відсутності кровного споріднення між особою, яка записана батьком, та дитиною суд постановляє рішення про виключення відомостей про особу як батька дитини з актового запису про її народження. 3. Оспорювання батьківства можливе лише після народження дитини і до досягнення нею повноліття. 4. Оспорювання батьківства неможливе у разі смерті дитини. 5. Не має права оспорювати батьківство особа, записана батьком дитини, якщо в момент реєстрації себе батьком дитини вона знала, що не є її батьком, а також особа, яка дала згоду на застосування	Стаття 59. Оспорювання батьківства особою, яка записана батьком дитини 1. Особа, яка записана батьком дитини, має право звернутись до суду з вимогою про оспорювання свого батьківства та виключення запису про нього як батька з актового запису про народження дитини. 2. Підставою для оспорювання запису про батьківство є відсутність кровного споріднення між особою, яка записана батьком дитини, та дитиною. 3. Не має права оспорювати батьківство особа, записана батьком дитини, якщо в момент реєстрації себе батьком дитини вона знала, що не є її батьком, а також особа, яка дала згоду на застосування допоміжних репродуктивних технологій відповідно до частини першої статті 53 цієї Книги.

допоміжних репродуктивних технологій відповідно до <u>частини першої статті 123</u> цього Кодексу. <i>{Частина п'ята статті 136 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> 6. До вимоги чоловіка про виключення запису про нього як батька з актового запису про народження дитини позовна давність не застосовується.	
Стаття 137. Оспорювання батьківства після смерті особи, яка записана батьком дитини 1. Якщо той, хто записаний батьком дитини, помер до народження дитини, оспорити його батьківство мають право його спадкоємці, за умови подання ним за життя до нотаріуса заяви про невизнання свого батьківства. 2. Якщо той, хто записаний батьком дитини, помер після пред'явлення ним позову про виключення свого імені як батька з актового запису про народження дитини, позовну заяву можуть підтримати в суді його спадкоємці. 3. Якщо через поважні причини особа не знала про те, що записана батьком дитини, і померла, оспорити батьківство можуть її спадкоємці: дружина, батьки та діти. 4. До вимоги про виключення запису про особу як батька дитини з актового запису про народження дитини позовна давність не застосовується.	Стаття 60. Оспорювання батьківства після смерті особи, яка записана батьком дитини 1. Якщо той, хто записаний батьком дитини, помер до народження дитини, оспорити його батьківство мають право його спадкоємці, за умови подання ним за життя до нотаріуса заяви про невизнання свого батьківства. 2. Якщо той, хто записаний батьком дитини, помер після пред'явлення ним позову про виключення свого імені як батька з актового запису про народження дитини, позовну заяву можуть підтримати в суді його спадкоємці. 3. Якщо через поважні причини особа не знала чи не могла знати про те, що записана батьком дитини, і померла, оспорити батьківство можуть її спадкоємці за законом першої черги.
Стаття 138. Право матері дитини на оспорювання батьківства свого чоловіка 1. Жінка, яка народила дитину у шлюбі, має право оспорити батьківство свого чоловіка, пред'явивши позов про виключення запису про нього як батька дитини з актового запису про народження дитини.	Стаття 61. Право матері дитини на оспорювання батьківства свого чоловіка 1. Жінка, яка народила дитину у шлюбі, має право оспорити батьківство свого чоловіка, пред'явивши позов про виключення запису про нього як батька дитини з актового запису про народження дитини.

<i>{Частина перша статті 138 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i> 2. Вимога матері про виключення запису про її чоловіка як батька дитини з актового запису про народження дитини може бути задоволена лише у разі подання іншою особою заяви про своє батьківство. 3. До вимоги матері про внесення змін до актового запису про народження дитини встановлюється позовна давність в один рік, яка починається від дня реєстрації народження дитини.	
Стаття 139. Спір про материнство 1. Жінка, яка записана матір'ю дитини, може оспорити своє материнство. 2. Жінка, яка вважає себе матір'ю дитини, має право пред'явити позов до жінки, яка записана матір'ю дитини, про визнання свого материнства. Оспорювання материнства не допускається у випадках, передбачених <u>частинами другою та третьою статті 123</u> цього Кодексу. 3. До вимоги про визнання материнства встановлюється позовна давність в один рік, яка починається від дня, коли особа дізналася або могла дізнатися, що є матір'ю дитини.	Стаття 62. Спір про материнство 1. Жінка, яка записана матір'ю дитини, може оспорити своє материнство. 2. Жінка, яка вважає себе матір'ю дитини, має право пред'явити позов до жінки, яка записана матір'ю дитини, про визнання свого материнства. Оспорювання материнства не допускається у випадках, передбачених частинами другою та третьою статті 53 цієї Книги.
Стаття 140. Оспорювання батьківства, материнства особи, яка сплачує аліменти за рішенням суду 1. Стягнення з особи, яка записана батьком, матір'ю, аліментів на дитину не є перешкодою для звернення до суду з позовом про виключення відомостей про неї як батька, матері дитини з актового запису про її народження.	виключити
Глава 13 ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА І ОBOB'ЯЗКИ БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ	Глава 8 БАТЬКІВСЬКА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ. ОСОБИСТІ ПРАВА ТА ОBOB'ЯЗКИ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ

Норма відсутня	Стаття 63. Поняття батьківської відповідальності 1. Батьківська відповідальність охоплює сукупність прав та обов'язків батьків щодо виховання та розвитку дитини, її законного представництва, а також управління майном дитини. 2. Батьківська відповідальність належить обом батькам з моменту народження дитини. 3. У разі усиновлення дитини батьківська відповідальність виникає в усиновлювача з дня набрання рішенням суду законної сили.
Стаття 141. Рівність прав та обов'язків батьків щодо дитини 1. Мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. 2. Розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини, крім випадку, передбаченого частиною п'ятою статті 157 цього Кодексу. ...	Стаття 64. Рівність прав батьків при здійсненні батьківської відповідальності 1. Мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. 2. Батьки при здійсненні батьківської відповідальності діють спільно. При вирішенні побутових або повсякденних питань в інтересах дитини кожен з батьків може діяти самостійно. 3. Батьки несуть спільну відповідальність за виховання і розвиток дитини. Припинення шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхньої батьківської відповідальності за дитину, крім випадків, передбачених договором, законом або визначених рішенням суду.
Стаття 150. Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини 1. Батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини. 2. Батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток.	Стаття 65. Обов'язки батьків щодо виховання та розвитку дитини 1. Батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини. 2. Батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток.

3. Батьки зобов'язані забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя. 4. Батьки зобов'язані поважати дитину. 5. Передача дитини на виховання іншим особам не звільняє батьків від обов'язку батьківського піклування щодо неї. 6. Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини. 7. Забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини. ...	3. Батьки зобов'язані забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя. 4. Батьки зобов'язані поважати дитину. 5. Передання дитини на виховання іншим особам не звільняє батьків від обов'язку батьківського піклування щодо неї. 6. Забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини. 7. Забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують гідність дитини.
Стаття 141. Рівність прав та обов'язків батьків щодо дитини 1. Мати, батько мають рівні права та обов'язки щодо дитини, незалежно від того, чи перебували вони у шлюбі між собою. 2. Розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини, крім випадку, передбаченого <u>частиною п'ятою</u> статті 157 цього Кодексу. <i>{Частина друга статті 141 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2234-VIII від 07.12.2017}</i>	виключити
Стаття 142. Рівність прав та обов'язків дітей щодо батьків 1. Діти мають рівні права та обов'язки щодо батьків, незалежно від того, чи перебували їхні батьки у шлюбі між собою.	виключити
Стаття 143. Обов'язок батьків забрати дитину з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я	Стаття 66. Обов'язок батьків забрати дитину з пологового будинку або іншого закладу охорони здоров'я 1. Мати, батько дитини, які перебувають у шлюбі, зобов'язані забрати дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я.

1. Мати, батько дитини, які перебувають у шлюбі, зобов'язані забрати дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я. 2. Мати, яка не перебуває у шлюбі, зобов'язана забрати дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я. Батько, який не перебуває у шлюбі з матір'ю дитини, батьківство якого визначено у свідоцтві про народження дитини або визнано за рішенням суду, зобов'язаний за повідомленням служби у справах дітей, що здійснюється у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, забрати дитину для утримання та виховання з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я, якщо цього не зробила мати дитини. У разі якщо батько не перебуває у шлюбі, він набуває статусу самотнього батька. <i>{Частина другу статті 143 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 3354-VI від 12.05.2011}</i> 3. Дитина може бути залишена батьками у пологовому будинку або в іншому закладі охорони здоров'я, якщо вона має істотні вади фізичного і (або) психічного розвитку, а також за наявності інших обставин, що мають істотне значення. 4. Якщо батьки не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я, забрати дитину мають право її баба, дід, інші родичі з дозволу органу опіки та піклування.	2. Мати, яка не перебуває у шлюбі, зобов'язана забрати дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я. Батько, який не перебуває у шлюбі з матір'ю дитини, батьківство якого визначено у актовому записі про народження дитини або визнано за рішенням суду, зобов'язаний за повідомленням уповноваженого органу, що здійснюється у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, забрати дитину для утримання та виховання з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я, якщо цього не зробила мати дитини. У разі якщо батько не перебуває у шлюбі, він набуває статусу самотнього батька. 3. У виняткових випадках дитина може бути залишена батьками у пологовому будинку або в іншому закладі охорони здоров'я, якщо вона має істотні вади фізичного і (або) психічного розвитку, а також за наявності інших обставин, що мають істотне значення. 4. Якщо батьки не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я, забрати дитину мають право її баба, дід, інші родичі з дозволу органу опіки та піклування.
Стаття 144. Обов'язок батьків зареєструвати народження дитини в органі державної реєстрації актів цивільного стану 1. Батьки зобов'язані невідкладно, але не пізніше одного місяця від дня народження дитини, зареєструвати народження дитини в органі державної реєстрації актів цивільного стану. Невиконання цього обов'язку є підставою для покладення на них відповідальності, встановленої законом.	Стаття 67. Обов'язок батьків зареєструвати народження дитини в органі державної реєстрації актів цивільного стану 1. Батьки зобов'язані невідкладно, але не пізніше одного місяця від дня народження дитини, зареєструвати народження дитини в органі державної реєстрації актів цивільного стану. За невиконання цього обов'язку настає відповідальність, встановлена законом.

2. У разі смерті батьків або неможливості для них з інших причин зареєструвати народження дитини реєстрація провадиться за заявою родичів, інших осіб, уповноваженого представника закладу охорони здоров'я, в якому народилася дитина або в якому на цей час вона перебуває. 3. Реєстрація народження дитини провадиться органом державної реєстрації актів цивільного стану з одночасним визначенням її походження та присвоєнням прізвища, імені та по батькові. 4. Реєстрація народження дитини засвідчується <u>Свідоцтвом про народження</u>, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України. ...	2. У разі смерті батьків або неможливості для них з інших причин зареєструвати народження дитини реєстрація провадиться за заявою родичів, інших осіб, уповноваженого представника закладу охорони здоров'я, в якому народилася дитина або в якому на цей час вона перебуває, органу опіки та піклування.
Стаття 16. Надання неповнолітнім батькам допомоги у здійсненні батьківських прав та виконанні батьківських обов'язків 1. Якщо мати, батько дитини є неповнолітніми, баба, дід дитини з боку того з батьків, хто є неповнолітнім, зобов'язані надавати йому допомогу у здійсненні ним батьківських прав та виконанні батьківських обов'язків. ...	Стаття 68. Надання неповнолітнім батькам допомоги у здійсненні батьківської відповідальності 1. Якщо мати, батько дитини є неповнолітніми, баба, дід дитини з боку того з батьків, хто є неповнолітнім, а також його законні представники зобов'язані надавати йому допомогу у здійсненні ним батьківської відповідальності.
Стаття 145. Визначення прізвища дитини 1. Прізвище дитини визначається за прізвищем батьків. Якщо мати, батько мають різні прізвища, прізвище дитини визначається за їхньою згодою. 2. Батьки, які мають різні прізвища, можуть присвоїти дитині подвійне прізвище, утворене шляхом з'єднання їхніх прізвищ. 3. Спір між батьками щодо прізвища дитини може вирішуватися органом опіки та піклування або судом.	Стаття 69. Визначення прізвища дитини 1. Прізвище дитини визначається за прізвищем батьків. Якщо мати, батько мають різні прізвища, прізвище дитини визначається за їхньою згодою. 2. Батьки, які мають різні прізвища, можуть присвоїти дитині подвійне прізвище, утворене шляхом з'єднання їхніх прізвищ. 3. Спір між батьками щодо прізвища дитини може вирішуватися органом опіки та піклування або судом.
Стаття 146. Визначення імені дитини	Стаття 70. Визначення імені дитини

1. Ім'я дитини визначається за згодою батьків. Ім'я дитини, народженої жінкою, яка не перебуває у шлюбі, у разі відсутності добровільного визнання батьківства визначається матір'ю дитини. 2. Дитині може бути дано не більше двох імен, якщо інше не впливає із звичаю національної меншини, до якої належать мати і (або) батько. 3. Спір між батьками щодо імені дитини може вирішуватися органом опіки та піклування або судом.	1. Ім'я дитини визначається за згодою батьків. Ім'я дитини, народженої жінкою, яка не перебуває у шлюбі, у разі відсутності добровільного визнання батьківства визначається матір'ю дитини. 2. Дитині може бути дано не більше двох імен, якщо інше не впливає із звичаю національної меншини, до якої належать мати і (або) батько. 3. Спір між батьками щодо імені дитини може вирішуватися органом опіки та піклування або судом.
Стаття 147. Визначення по батькові дитини 1. По батькові дитини визначається за іменем батька. 2. По батькові дитини, народженої жінкою, яка не перебуває у шлюбі, за умови, що батьківство щодо дитини не визнано, визначається за іменем особи, яку мати дитини назвала її батьком.	Стаття 71. Визначення по батькові дитини 1. По батькові дитини визначається за іменем батька. 2. По батькові дитини, народженої жінкою, яка не перебуває у шлюбі, за умови, що батьківство щодо дитини не визнано, визначається за іменем особи, яку мати дитини назвала її батьком.
Стаття 148. Зміна прізвища дитини її батьками 1. У разі зміни прізвища обома батьками змінюється прізвище дитини, яка не досягла семи років. 2. У разі зміни прізвища обома батьками прізвище дитини, яка досягла семи років, змінюється за її згодою. 3. У разі зміни прізвища одного з батьків прізвище дитини може бути змінено за згодою обох батьків та за згодою дитини, яка досягла семи років. 4. За заявою батьків або одного з них, якщо другий помер, оголошений померлим, визнаний недієздатним або безвісно відсутнім, дитині, яка не досягла чотирнадцяти років та якій при реєстрації народження присвоєне прізвище одного з батьків, може бути змінено прізвище на прізвище другого з батьків.	Виключити

<i>{Статтю 148 доповнено частиною згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 5. У разі заперечення одним із батьків щодо зміни прізвища дитини спір між ними щодо такої зміни може вирішуватися органом опіки та піклування або судом. При вирішенні спору беруться до уваги виконання батьками своїх обов'язків щодо дитини, а також інші обставини, які засвідчують відповідність зміни прізвища інтересам дитини.	
Стаття 149. Зміна дитиною свого прізвища та (або) імені, та (або) по батькові 1. Дитина, яка досягла шістнадцяти років, має право на власний розсуд змінити своє прізвище та (або) власне ім'я, та (або) по батькові. 2. Дитина, яка досягла чотирнадцяти років, має право змінити своє по батькові за згодою батьків. У разі якщо над дитиною, яка досягла чотирнадцяти років, встановлено піклування, зміна прізвища та (або) власного імені, та (або) по батькові такої дитини здійснюється за згодою піклувальника. 3. Дитина, яка досягла чотирнадцяти років, має право змінити своє по батькові за згодою одного з батьків, якщо другий з батьків помер, визнаний безвісно відсутнім, оголошений померлим, визнаний обмежено дієздатним, недієздатним, позбавлений батьківських прав стосовно цієї дитини або якщо відомості про батька (матір) дитини виключено з актового запису про її народження, або якщо відомості про чоловіка як батька дитини внесені до актового запису про її народження за заявою матері. 4. У разі заперечення одного з батьків щодо зміни по батькові дитини спір щодо такої зміни може вирішуватися органом опіки та піклування або судом. При вирішенні спору беруться до уваги виконання батьками своїх обов'язків стосовно дитини та інші	виключити

обставини, що засвідчують відповідність зміни по батькові інтересам дитини. <i>{Стаття 149 в редакції Закону № 942-IX від 03.11.2020}</i> ...	
Стаття 151. Права батьків щодо виховання дитини 1. Батьки мають переважне право перед іншими особами на особисте виховання дитини. 2. Батьки мають право залучати до виховання дитини інших осіб, передавати її на виховання фізичним та юридичним особам. 3. Батьки мають право обирати форми та методи виховання, крім тих, які суперечать закону, моральним засадам суспільства.	Стаття 72. Права батьків щодо виховання дитини 1. Батьки мають переважне право перед іншими особами на особисте виховання дитини. 2. Батьки мають право залучати до виховання дитини інших осіб. 3. Передання дитини на виховання фізичним та юридичним особам здійснюється на підставі договору або закону. 4. Батьки мають право обирати форми та методи виховання, крім тих, які суперечать закону, та узгоджуються з доброзвичайністю.
Стаття 152. Забезпечення права дитини на належне батьківське виховання 1. Право дитини на належне батьківське виховання забезпечується системою державного контролю, що встановлена законом. 2. Дитина має право противитися неналежному виконанню батьками своїх обов'язків щодо неї. 3. Дитина має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів до органу опіки та піклування, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій. 4. Дитина має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів безпосередньо до суду, якщо вона досягла чотирнадцяти років.	виключити
Стаття 153. Права батьків та дитини на спілкування	Стаття 73. Права батьків та дитини на спілкування

1. Мати, батько та дитина мають право на безперешкодне спілкування між собою, крім випадків, коли таке право обмежене законом. <i>{Стаття 153 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i>	1. Мати, батько та дитина мають право на безперешкодне спілкування між собою, крім випадків, коли таке право обмежене законом або рішенням суду.
Стаття 154. Права батьків по захисту дитини 1. Батьки мають право на самозахист своєї дитини, повнолітніх дочки та сина. 2. Батьки мають право звертатися до суду, органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій за захистом прав та інтересів дитини, а також непрацездатних сина, дочки як їх законні представники без спеціальних на те повноважень. 3. Батьки мають право звернутися за захистом прав та інтересів дітей і тоді, коли відповідно до закону вони самі мають право звернутися за таким захистом.	виключити
Стаття 163. Право батьків на відібрання малолітньої дитини від інших осіб 1. Батьки мають переважне право перед іншими особами на те, щоб малолітня дитина проживала з ними. 2. Батьки мають право вимагати відібрання малолітньої дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду. 3. Суд може відмовити у відібранні малолітньої дитини і переданні її батькам або одному з них, якщо буде встановлено, що це суперечить її інтересам.	Стаття 74. Право батьків на відібрання малолітньої дитини від інших осіб 1. Батьки мають переважне право перед іншими особами на те, щоб малолітня дитина проживала з ними. 2. Батьки мають право вимагати відібрання малолітньої дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або судового рішення. 3. Суд може відмовити у відібранні малолітньої дитини і переданні її батькам або одному з них, якщо буде встановлено, що це суперечить її інтересам.
Стаття 155. Здійснення батьківських прав та виконання батьківських обов'язків 1. Здійснення батьками своїх прав та виконання обов'язків мають ґрунтуватися на повазі до прав дитини та її людської гідності.	Стаття 75. Здійснення батьківських прав та виконання батьківських обов'язків 1. Здійснення батьками своїх прав та виконання обов'язків мають ґрунтуватися на повазі до прав дитини та її людської гідності.

2. Батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дитини. 3. Відмова батьків від дитини є неправозгідною, суперечить моральним засадам суспільства. 4. Ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків є підставою для покладення на них відповідальності, встановленої законом.	2. Батьківські права не можуть здійснюватися всупереч інтересам дитини. 3. Відмова батьків від дитини є нікчемною та не узгоджується з доброзвичайністю. 4. Ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків є підставою для притягнення до відповідальності, встановленої законом.
Стаття 156. Права та обов'язки неповнолітніх батьків 1. Неповнолітні батьки мають такі ж права та обов'язки щодо дитини, як і повнолітні батьки, і можуть їх здійснювати самостійно. 2. Неповнолітні батьки, які досягли чотирнадцяти років, мають право на звернення до суду за захистом прав та інтересів своєї дитини. 3. Неповнолітні батьки у суді мають право на безоплатну правничу допомогу. <i>{Частина третя статті 156 в редакції Закону № 3022-IX від 10.04.2023}</i>	Стаття 76. Права та обов'язки неповнолітніх батьків 1. Неповнолітні батьки мають такі ж права та обов'язки щодо дитини, як і повнолітні батьки, і можуть їх здійснювати самостійно. 2. Неповнолітні батьки, які досягли чотирнадцяти років, мають право на звернення до суду за захистом прав та інтересів своєї дитини. 3. Неповнолітні батьки у суді мають право на безоплатну правничу допомогу.
Стаття 157. Вирішення батьками питань щодо виховання дитини 1. Питання виховання дитини вирішується батьками спільно, крім випадку, передбаченого частиною п'ятою цієї статті. <i>{Частина перша статті 157 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2234-VIII від 07.12.2017}</i> 2. Той із батьків, хто проживає окремо від дитини, зобов'язаний брати участь у її вихованні і має право на особисте спілкування з нею. 3. Той із батьків, з ким проживає дитина, не має права перешкоджати тому з батьків, хто проживає окремо, спілкуватися з дитиною та брати участь у її вихованні, якщо таке спілкування не перешкоджає нормальному розвитку дитини.	Стаття 77. Договір про розподіл батьківської відповідальності 1. Батьки мають право укласти договір про розподіл батьківської відповідальності, яким, зокрема, визначити місце проживання малолітньої дитини, участь одного з батьків у вихованні дитини, спілкуванні з нею, заклади освіти чи охорони здоров'я, які має відвідувати дитина, порядок управління майном дитини (питання батьківської відповідальності) або врегулювати окремі з них. 2. Договір про розподіл батьківської відповідальності укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню.

4. Батьки мають право укласти договір щодо здійснення батьківських прав та виконання обов'язків тим з них, хто проживає окремо від дитини. Договір укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню.

{Абзац перший частини четвертої статті 157 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1397-VI від 21.05.2009}

Той з батьків, хто проживає з дитиною, у разі його ухилення від виконання договору зобов'язаний відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану другому з батьків.

5. Той із батьків, з яким за рішенням суду визначено або висновком органів опіки та піклування підтверджено місце проживання дитини, крім того з батьків, до якого застосовуються заходи примусового виконання рішення про встановлення побачення з дитиною та про усунення перешкод у побаченні з дитиною, самостійно вирішує питання тимчасового виїзду за межі України на строк, що не перевищує одного місяця, з метою лікування, навчання, участі дитини в дитячих змаганнях, фестивалях, наукових виставках, учнівських олімпіадах та конкурсах, екологічних, технічних, мистецьких, туристичних, дослідницьких, спортивних заходах, оздоровлення та відпочинку дитини за кордоном, у тому числі у складі організованої групи дітей, та у разі, якщо йому відомо місце проживання іншого з батьків, який не ухиляється та належно виконує батьківські обов'язки, інформує його шляхом надсилання рекомендованого листа про тимчасовий виїзд дитини за межі України, мету виїзду, державу прямування та відповідний часовий проміжок перебування у цій державі.

Той із батьків, з яким за рішенням суду визначено або висновком органів опіки та піклування підтверджено місце проживання дитини, самостійно вирішує питання тимчасового виїзду за межі України на строк до одного місяця та більше з метою лікування, навчання, участі дитини в дитячих змаганнях, фестивалях, наукових виставках, учнівських олімпіадах та конкурсах, екологічних, технічних,

мистецьких, туристичних, дослідницьких, спортивних заходах, оздоровлення та відпочинку дитини за кордоном, у тому числі у складі організованої групи дітей, у разі:

1) наявності заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за чотири місяці, підтвердженої довідкою про наявність заборгованості зі сплати аліментів;

2) наявності заборгованості зі сплати аліментів, підтвердженої довідкою про наявність заборгованості зі сплати аліментів, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три місяці, якщо аліменти сплачуються на утримання дитини з інвалідністю, дитини, яка хворіє на тяжкі перинатальні ураження нервової системи, тяжкі вроджені вади розвитку, рідкісне орфанне захворювання, онкологічні, онкогематологічні захворювання, дитячий церебральний параліч, тяжкі психічні розлади, цукровий діабет I типу (інсулінозалежний), гострі або хронічні захворювання нирок IV ступеня, або на утримання дитини, яка отримала тяжкі травми, потребує трансплантації органа, потребує паліативної допомоги, що підтверджується документом, виданим лікарсько-консультативною комісією лікувально-профілактичного закладу в порядку та за формою, встановленими центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я.

Той із батьків, хто проживає окремо від дитини, який не ухиляється та належно виконує батьківські обов'язки, не має заборгованості зі сплати аліментів, звертається рекомендованим листом із повідомленням про вручення до того з батьків, з яким проживає дитина, за наданням згоди на виїзд дитини за межі України з метою лікування, навчання, участі дитини в дитячих змаганнях, фестивалях, наукових виставках, учнівських олімпіадах та конкурсах, екологічних, технічних, мистецьких, туристичних, дослідницьких, спортивних заходах, оздоровлення та відпочинку дитини за кордоном, у тому числі в складі організованої групи дітей.

У разі ненадання тим із батьків, з яким проживає дитина, нотаріально посвідченої згоди на виїзд дитини за кордон із зазначеною метою, у десятиденний строк з моменту повідомлення про вручення рекомендованого листа, той із батьків, хто проживає окремо від дитини та у якого відсутня заборгованість зі сплати аліментів, має право звернутися до суду із заявою про надання дозволу на виїзд дитини за кордон без згоди другого з батьків. Довідка про наявність заборгованості зі сплати аліментів видається органом державної виконавчої служби, приватним виконавцем у порядку, встановленому законом. <i>{Статтю 157 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 2234-VIII від 07.12.2017; в редакції Закону № 2475-VIII від 03.07.2018}</i>	
Норма відсутня	Стаття 78. Вирішення батьками питань щодо навчання та лікування дитини 1. Питання щодо дошкільного виховання, здобуття освіти та лікування дитини вирішується батьками спільно, крім випадків, передбачених законом або визначених рішенням суду. 2. У разі загрози життю та здоров'ю дитини надання невідкладної медичної допомоги або її лікування здійснюється за згодою одного з батьків або органу опіки та піклування. В такому випадку другий з батьків має бути невідкладно повідомлений про це. 3. Вважається, що дії одного з батьків, які перебувають між собою у шлюбі, стосовно дошкільного виховання, здобуття освіти та лікування дитини вчинені за згодою другого з батьків. У разі виникнення спору справа вирішується судом з урахуванням найкращих інтересів дитини. 4. Батьки мають право укласти договір про вирішення ними питань щодо дошкільного виховання, здобуття освіти та лікування дитини. Договір укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню.

Стаття 158. Вирішення органом опіки та піклування спору щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї 1. За заявою матері, батька дитини орган опіки та піклування визначає способи участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від неї. Рішення про це орган опіки та піклування постановляє на підставі вивчення умов життя батьків, їхнього ставлення до дитини, інших обставин, що мають істотне значення. 2. Рішення органу опіки та піклування є обов'язковим до виконання. Особа, яка ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому з батьків, хто проживає окремо від дитини.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 159. Вирішення судом спору щодо участі у вихованні дитини того з батьків, хто проживає окремо від неї 1. Якщо той із батьків, з ким проживає дитина, чинить перешкоди тому з батьків, хто проживає окремо, у спілкуванні з дитиною та у її вихованні, зокрема якщо він ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, другий із батьків має право звернутися до суду з позовом про усунення цих перешкод. 2. Суд визначає способи участі одного з батьків у вихованні дитини (періодичні чи систематичні побачення, можливість спільного відпочинку, відвідування дитиною місця його проживання тощо), місце та час їхнього спілкування. <i>{Абзац перший частини другої статті 159 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1397-VI від 21.05.2009}</i> В окремих випадках, якщо це викликано інтересами дитини, суд може обумовити побачення з дитиною присутністю іншої особи. Під час вирішення спору щодо участі одного з батьків у вихованні дитини береться до уваги ставлення батьків до виконання своїх	ВИКЛЮЧИТИ

обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення, в тому числі стан психічного здоров'я одного з батьків, зловживання ним алкогольними напоями або наркотичними засобами. <i>{Частина другу статті 159 доповнено абзацом третім згідно із Законом № 1397-VI від 21.05.2009}</i> 3. За заявою заінтересованої сторони суд може зупинити виконання рішення органу опіки та піклування до вирішення спору. 4. У разі ухилення від виконання рішення суду особою, з якою проживає дитина, суд за заявою того з батьків, хто проживає окремо, може передати дитину для проживання з ним. 5. Особа, яка ухиляється від виконання рішення суду, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому з батьків, хто проживає окремо від дитини.	
Стаття 160. Право батьків на визначення місця проживання дитини 1. Місце проживання дитини, яка не досягла десяти років, визначається за згодою батьків. 2. Місце проживання дитини, яка досягла десяти років, визначається за спільною згодою батьків та самої дитини. 3. Якщо батьки проживають окремо, місце проживання дитини, яка досягла чотирнадцяти років, визначається нею самою.	виключити
Стаття 161. Спір між матір'ю та батьком щодо місця проживання малолітньої дитини 1. Якщо мати та батько, які проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них буде проживати малолітня дитина, спір між ними може вирішуватися органом опіки та піклування або судом.	Стаття 79. Вирішення судом справи щодо розподілу батьківської відповідальності 1. У разі виникнення між батьками спору щодо місця проживання малолітньої дитини, участі одного з батьків у вихованні дитини, спілкуванні з нею, вибору закладу освіти, охорони здоров'я, фізичної культури (спорту), які має відвідувати дитина, управління майном дитини (питання батьківської відповідальності) суд одночасно

Під час вирішення спору щодо місця проживання малолітньої дитини беруться до уваги ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків, особиста прихильність дитини до кожного з них, вік дитини, стан її здоров'я та інші обставини, що мають істотне значення.

2. Орган опіки та піклування або суд не можуть передати дитину для проживання з тим із батьків, хто не має самостійного доходу, зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами, своєю аморальною поведінкою може зашкодити розвитку дитини.

3. Якщо орган опіки та піклування або суд визнав, що жоден із батьків не може створити дитині належних умов для виховання та розвитку, на вимогу баби, діда або інших родичів, залучених до участі у справі, дитина може бути передана комусь із них.

Якщо дитина не може бути передана жодній із цих осіб, суд на вимогу органу опіки та піклування може постановити рішення про відібрання дитини від особи, з якою вона проживає, і передання її для опікування органу опіки та піклування.

{Текст статті 161 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}

вирішує всі зазначені питання батьківської відповідальності, крім тих, щодо яких батьками досягнуто домовленості.

2. Місце проживання малолітньої дитини визначається судом разом з одним із батьків **за адресою його постійного проживання.**

Суд може визначити проживання малолітньої дитини по чергово з кожним з батьків за місцем їх постійного проживання або по чергове проживання батьків разом з дитиною за місцем її постійного проживання за наявності обставин, які мають істотне значення, та якщо це відповідає інтересам дитини.

3. Суд визначає способи участі одного з батьків у вихованні дитини (періодичні чи систематичні побачення, можливість спільного відпочинку, відвідування дитиною місця його проживання тощо), місце та час їхнього спілкування.

В окремих випадках, якщо це відповідає інтересам дитини, суд може обумовити побачення з дитиною присутністю іншої особи.

4. Суд, вирішуючи питання про вибір (зміну) закладу освіти та (або) закладу охорони здоров'я, який відвідує дитина, крім надання їй невідкладної медичної допомоги або здійснення лікування у разі загрози її життю, вправі уповноважити приймати таке рішення одного з батьків.

5. Суд вирішує питання щодо управління майном дитини, яке може здійснюватися одним із батьків або за згодою обох, відповідно до вимог цієї Книги.

6. Той з батьків, хто ухиляється від виконання рішення суду щодо розподілу батьківської відповідальності, зобов'язаний відшкодувати майнову та компенсувати моральну шкоду другому з батьків.

7. Якщо суд визнав, що жоден із батьків не може створити дитині належних умов для виховання та розвитку, на вимогу баби, діда або

	інших родичів, залучених до участі у справі, дитина може бути передана комусь із них. Якщо дитина не може бути передана жодній із цих осіб, суд на вимогу органу опіки та піклування може ухвалити рішення про відібрання дитини від особи, з якою вона проживає, і передання її для опікування органу опіки та піклування.
Норма відсутня	Стаття 80. Обставини, які враховуються судом, при вирішенні питань батьківської відповідальності 1. При вирішенні питань батьківської відповідальності першочергове значення надається забезпеченню найкращих інтересів дитини, в тому числі щодо збереження її зв'язків з обома батьками та зростання у безпечному і сталому середовищі. 2. Обставини, які беруться до уваги судом при вирішенні питань батьківської відповідальності: 1) ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків; 2) особиста прихильність дитини до кожного з них (зв'язок дитини з кожним із батьків); 3) висловлені дитиною побажання; 4) вік дитини; 5) стан здоров'я дитини; 6) середовище проживання дитини та тривалість перебування дитини у ньому, сталі соціальні зв'язки; 7) стан психічного здоров'я кожного з батьків; 8) зловживання батьками алкогольними напоями або вживання наркотичних засобів;

	9) висновок медіатора, соціальної служби для сім'ї або іншої особи за наслідками вжиття заходів примирення між батьками; 10) інші обставини, що мають істотне значення. 3. Суд не може визначити місце проживання, а також встановити почергове проживання малолітньої дитини разом з тим із батьків, хто не має самостійного доходу; зловживає алкоголем, наркотичними, іншими психоактивними речовинами; внаслідок патологічної ігрової залежності (лудоманії) або іншої залежності ставить себе, свою сім'ю або інших осіб, яких відповідно до закону він зобов'язаний утримувати, у скрутне матеріальне становище; своєю аморальною поведінкою може зашкодити розвитку дитини; притягувався до відповідальності за вчинення актів домашнього насильства, а також ухилявся від виконання ухвали суду про забезпечення позову у справі про розподіл батьківської відповідальності.
Норма відсутня	Стаття 81. Вжиття заходів примирення між батьками 1. Вжиття заходів примирення між батьками є обов'язковим і спрямоване на досягнення між ними домовленості щодо питань батьківської відповідальності. 2. Батьки можуть спільно звернутися до медіатора, центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді або іншої особи, яка має спеціальні знання, з метою вжиття заходів для досягнення домовленості щодо усіх або кількох питань батьківської відповідальності. 3. У разі подання до суду заяви про розподіл батьківської відповідальності без попереднього вжиття заходів примирення, суд в ухвалі про відкриття провадження у справі зазначає про направлення батьків до центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді з метою вжиття таких заходів.

	4. За наслідками вжиття заходів примирення складається висновок, в якому зазначається: 1) перелік питань батьківської відповідальності, щодо яких батьки досягли домовленості; 2) позиції батьків у питаннях батьківської відповідальності, щодо яких батьки не досягли домовленості; 3) з чиєї ініціативи було припинено вжиття заходів примирення батьків.
Норма відсутня	Стаття 82. Вирішення питань батьківської відповідальності у разі зміни обставин 1. За заявою зацікавленого з батьків суд може змінити розподіл батьківської відповідальності у разі зміни обставин. 2. У разі необхідності зміни адреси місця проживання дитини той з батьків, разом з ким вона проживає, звертається до суду з відповідною заявою. При вирішенні питання першочергове значення має надаватися збереженню сталого середовища дитини. Суд також бере до уваги ставлення другого з батьків до здійснення батьківської відповідальності і можливість збереження її обсягу у разі зміни місця проживання дитини. З урахуванням найкращих інтересів дитини суд може визначити її місце проживання разом з другим із батьків. 3. У разі ухилення від виконання рішення суду або домовленості батьків щодо участі одного з них у вихованні дитини та спілкуванні з нею тим з батьків, з ким визначено місце проживання дитини, суд за заявою іншого з батьків може визначити місце проживання дитини разом з ним. 4. З урахуванням обставин, передбачених <u>статтею 80</u> цієї Книги, суд може змінити способи участі одного з батьків у вихованні дитини, місце та час їхнього спілкування, питання згоди батьків (одного з них чи їх

	обох) щодо здобуття освіти та (або) закладу освіти, який відвідує дитина, та лікування дитини, крім надання їй невідкладної медичної допомоги або здійснення лікування у разі загрози її життю.
	Стаття 83. Вирішення органом опіки та піклування питань батьківської відповідальності 1. За заявою матері, батька орган опіки та піклування за місцем постійного проживання дитини може вирішувати окремі питання батьківської відповідальності, передбачене частиною першою статті 79 цієї Книги. 2. Орган опіки та піклування має сприяти досягненню домовленості між батьками. 3. При вирішенні питань батьківської відповідальності орган опіки та піклування керується положеннями статей 79-82 цієї Книги. 4. За заявою матері, батька або з власної ініціативи орган опіки та піклування вирішує питання батьківської відповідальності, зумовлені невідкладністю обставин (вибір закладу освіти дитини, надання дитині невідкладної медичної допомоги, сприяння виконанню рішення суду про розподіл батьківської відповідальності тощо). 5. Рішення органу опіки та піклування є обов'язковим до виконання батьками. Особа, яка ухиляється від виконання рішення органу опіки та піклування, зобов'язана відшкодувати майнову та компенсувати моральну шкоду. 6. Наявність рішення органу опіки та піклування не перешкоджає матері, батьку звернутися до суду про розподіл батьківської відповідальності та не має для суду заздалегідь встановленого значення. 7. За заявою заінтересованого з батьків орган опіки та піклування може змінити рішення з питання батьківської відповідальності, керуючись положеннями статті 82 цієї Книги. Зміна рішення

	відбувається шляхом прийняття нового рішення з відповідного питання, в якому зазначається про втрату чинності попереднім рішенням. У разі зміни місця постійного проживання дитини орган опіки та піклування за новим місцем проживання є компетентним приймати рішення щодо питань батьківської відповідальності у зв'язку зі зміною обставин. З прийняттям такого рішення попереднє рішення органу опіки та піклування втрачає чинність.
Стаття 162. Правові наслідки протиправної поведінки одного з батьків або іншої особи при визначенні місця проживання малолітньої дитини 1. Якщо один з батьків або інша особа самочинно, без згоди другого з батьків чи інших осіб, з якими на підставі закону або рішення суду проживала малолітня дитина, або дитячого закладу (установи), в якому за рішенням органу опіки та піклування або суду проживала дитина, змінить її місце проживання, у тому числі способом її викрадення, суд за позовом заінтересованої особи має право негайно постановити рішення про відібрання дитини і повернення її за попереднім місцем проживання. <i>{Абзац перший частини першої статті 162 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1397-VI від 21.05.2009}</i> Дитина не може бути повернута лише тоді, коли залишення її за попереднім місцем проживання створюватиме реальну небезпеку для її життя та здоров'я або обставини змінилися так, що повернення суперечить її інтересам. <i>{Абзац другий частини першої статті 162 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1397-VI від 21.05.2009}</i> 2. Особа, яка самочинно змінила місце проживання малолітньої дитини, зобов'язана відшкодувати матеріальну та моральну шкоду, завдану тому, з ким вона проживала.	Стаття 84. Правові наслідки самочинної зміни місця проживання малолітньої дитини одним із батьків чи іншою особою 1. Якщо один з батьків або інша особа самочинно, без згоди другого з батьків, змінить місце проживання малолітньої дитини, у тому числі її викрадення, суд за заявою заінтересованої особи у порядку забезпечення позову ухвалює судове рішення про відібрання дитини і повернення її за попереднім місцем проживання. Такі самі наслідки настають у разі, якщо зміна місця проживання малолітньої дитини відбулася без згоди інших осіб, з якими на підставі закону, рішення суду або рішення органу опіки та піклування проживала малолітня дитина. 2. Відібрання дитини як спосіб захисту порушених прав підлягає застосуванню і у випадку, коли один з батьків або інша особа, яка утримує дитину, відмовляється її передати на виконання рішення суду. 3. Дитина не може бути повернута лише тоді, коли залишення її за попереднім місцем проживання створюватиме реальну небезпеку для її життя та здоров'я або обставини змінилися так, що повернення суперечить її найкращим інтересам. 4. Особа, яка самочинно змінила місце проживання малолітньої дитини, зобов'язана відшкодувати майнову та компенсувати моральну шкоду, завдану тому, з ким вона проживала.

...

Стаття 164. Підстави позбавлення батьківських прав

1. Мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він:

1) не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування;

2) ухиляються від виконання своїх обов'язків щодо виховання дитини та/або забезпечення здобуття нею повної загальної середньої освіти;

{Пункт 2 частини першої статті 164 в редакції Закону № 463-IX від 16.01.2020}

3) жорстоко поведуться з дитиною;

4) є хронічними алкоголіками або наркоманами;

5) вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва;

6) засуджені за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо дитини.

{Пункт 6 частини першої статті 164 із змінами, внесеними згідно із Законом № 245-VII від 16.05.2013}

2. Мати, батько можуть бути позбавлені батьківських прав з підстав, встановлених пунктами 2, 4 і 5 частини першої цієї статті, лише у разі досягнення ними повноліття.

3. Мати, батько можуть бути позбавлені батьківських прав щодо усіх своїх дітей або когось із них.

Стаття 85. Підстави позбавлення батьківських прав

1. Мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона, він:

1) не забрали дитину з пологового будинку або з іншого закладу охорони здоров'я без поважної причини і протягом шести місяців не виявляли щодо неї батьківського піклування;

2) ухиляються від виконання своїх обов'язків щодо виховання дитини та/або забезпечення здобуття нею повної загальної середньої освіти;

3) жорстоко поведуться з дитиною;

4) є хронічними алкоголіками або наркоманами;

5) вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва;

6) засуджені за вчинення умисного кримінального правопорушення щодо дитини.

2. Мати, батько можуть бути позбавлені батьківських прав з підстав, встановлених пунктами 2, 4 і 5 частини першої цієї статті, лише у разі досягнення ними повноліття.

3. Мати, батько можуть бути позбавлені батьківських прав щодо усіх своїх дітей або когось із них.

4. Якщо суд при розгляді справи про позбавлення батьківських прав виявить у діях батьків або одного з них ознаки кримінального правопорушення, він повідомляє про це орган досудового розслідування.

5. Рішення суду про позбавлення батьківських прав після набрання ним законної сили суд надсилає органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем реєстрації народження дитини.

4. Під час ухвалення рішення про позбавлення батьківських прав суд бере до уваги інформацію про здійснення соціального супроводу сім'ї (особи) у разі здійснення такого супроводу. <i>{Статтю 164 доповнено новою частиною згідно із Законом № 668-VIII від 03.09.2015}</i> 5. Якщо суд при розгляді справи про позбавлення батьківських прав виявить у діях батьків або одного з них ознаки кримінального правопорушення, він письмово повідомляє про це орган досудового розслідування, який в порядку, передбаченому <u>Кримінальним процесуальним кодексом України</u>, розпочинає досудове розслідування. <i>{Частина статті 164 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}</i> 6. Рішення суду про позбавлення батьківських прав після набрання ним законної сили суд надсилає органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем реєстрації народження дитини. <i>{Статтю 164 доповнено частиною згідно із Законом № 2710-IV від 23.06.2005}</i>	
Стаття 165. Особи, які мають право звернутися з позовом до суду про позбавлення батьківських прав 1. Право на звернення до суду з позовом про позбавлення батьківських прав мають один з батьків, опікун, піклувальник, особа, в сім'ї якої проживає дитина, заклад охорони здоров'я, навчальний або інший дитячий заклад, в якому вона перебуває, орган опіки та піклування, прокурор, а також сама дитина, яка досягла чотирнадцяти років. <i>{Стаття 165 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i>	Стаття 86. Особи, які мають право звернутися з позовом до суду про позбавлення батьківських прав 1. Право на звернення до суду з позовом про позбавлення батьківських прав мають один з батьків, опікун, піклувальник, особа, в сім'ї якої проживає дитина, заклад охорони здоров'я, навчальний або інший дитячий заклад, в якому вона перебуває, орган опіки та піклування, а також сама дитина, яка досягла чотирнадцяти років.
Стаття 166. Правові наслідки позбавлення батьківських прав	Стаття 87. Правові наслідки позбавлення батьківських прав

1. Особа, позбавлена батьківських прав: 1) втрачає особисті немайнові права щодо дитини та звільняється від обов'язків щодо її виховання; 2) перестає бути законним представником дитини; 3) втрачає права на пільги та державну допомогу, що надаються сім'ям з дітьми; 4) не може бути усиновлювачем, опікуном та піклувальником; 5) не може одержати в майбутньому тих майнових прав, пов'язаних із батьківством, які вона могла б мати у разі своєї непрацездатності (право на утримання від дитини, право на пенсію та відшкодування шкоди у разі втрати годувальника, право на спадкування); 6) втрачає інші права, засновані на спорідненості з дитиною. 2. Особа, позбавлена батьківських прав, не звільняється від обов'язку щодо утримання дитини. <i>{Абзац другий частини другої статті 166 виключено на підставі Закону № 1370-VIII від 17.05.2016}</i> 3. При задоволенні позову щодо позбавлення батьківських прав суд одночасно приймає рішення про стягнення аліментів на дитину. У разі якщо мати, батько або інші законні представники дитини відмовляються отримувати аліменти від особи, позбавленої батьківських прав, суд приймає рішення про перерахування аліментів на особистий рахунок дитини у відділенні Державного ощадного банку України та зобов'язує матір, батька або інших законних представників дитини відкрити зазначений особистий рахунок у місячний строк з дня набрання законної сили рішенням суду. <i>{Статтю 166 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1370-VIII від 17.05.2016}</i>	1. Особа, позбавлена батьківських прав: 1) втрачає батьківську відповідальність та особисті права щодо дитини, а також звільняється від обов'язків щодо її виховання; 2) перестає бути законним представником дитини; 3) втрачає права на пільги та державну допомогу, що надаються сім'ям з дітьми; 4) не може бути усиновлювачем, опікуном та піклувальником, брати дитину на виховання за іншими формами влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; 5) не може одержати в майбутньому тих майнових прав, пов'язаних із батьківством, які вона могла б мати у разі своєї непрацездатності (право на утримання від дитини, право на пенсію та відшкодування шкоди у разі втрати годувальника, право на спадкування); 6) втрачає інші права, засновані на спорідненості з дитиною. 2. Особа, позбавлена батьківських прав, не звільняється від обов'язку щодо утримання дитини до її повноліття, а також щодо утримання повнолітньої дитини у зв'язку з непрацездатністю та (або) навчанням. 3. При задоволенні позову щодо позбавлення батьківських прав суд за заявою законного представника дитини одночасно ухвалює рішення про стягнення аліментів на дитину. За відсутності такої заяви суд ухвалює рішення про стягнення аліментів з особи, яку позбавлено батьківських прав, на особистий банківський рахунок дитини. Суд зобов'язує особу, яка звернулась з позовом про позбавлення батьківських прав, відкрити банківський рахунок дитини у місячний строк з дня набрання законної сили рішенням суду. 4. У разі позбавлення матері, батька батьківських прав щодо окремої дитини (дітей) або народження у таких осіб дитини після
---	--

	позбавлення їх батьківських прав орган опіки та піклування організовує здійснення соціального супроводу відповідної особи (сім'ї) протягом строку не менше 12 місяців.
Стаття 167. Влаштування дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав 1. Якщо дитина проживала з тим із батьків, хто позбавлений батьківських прав, суд вирішує питання про можливість їхнього подальшого проживання в одному житловому приміщенні. 2. Суд може постановити рішення про виселення того з батьків, хто позбавлений батьківських прав, з житлового приміщення, у якому він проживає з дитиною, якщо буде встановлено, що він має інше житло, у яке може поселитися, або постановити рішення про примусовий поділ житла чи його примусовий обмін. 3. Дитина за бажанням другого з батьків може бути передана йому. 4. Якщо дитина не може бути передана другому з батьків, переважне право перед іншими особами на передання їм дитини мають, за їхньою заявою, баба та дід, повнолітні брати та сестри, інші родичі дитини, мачуха, вітчим. <i>{Частина четверта статті 167 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> 5. Якщо дитина не може бути передана бабі, дідові, повнолітнім братам та сестрам, іншим родичам, мачусі, вітчиму, вона передається на опікування органу опіки та піклування. <i>{Частина п'ята статті 167 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> 6. Дитина, яка була передана родичам, мачусі, вітчиму, органів опіки та піклування, зберігає право на проживання у житловому	Стаття 88. Влаштування дитини, батьки якої позбавлені батьківських прав 1. Якщо дитина проживала з тим із батьків, хто позбавлений батьківських прав, суд вирішує питання про можливість їхнього подальшого проживання в одному житловому приміщенні. 2. Суд може ухвалити рішення про виселення того з батьків, хто позбавлений батьківських прав, з житлового приміщення, у якому він проживає з дитиною, якщо буде встановлено, що він має інше житло, у яке може поселитися, або ухвалити рішення про примусовий поділ житла чи його примусовий обмін. 3. Дитина передається тому з батьків, хто несе за неї батьківську відповідальність. 4. Якщо дитина не може бути передана другому з батьків, переважне право перед іншими особами на передання їм дитини мають, за їхньою заявою, баба та дід, повнолітні брати та сестри, дядько, тітка, інші родичі дитини, мачуха, вітчим. 5. Якщо дитина не може бути передана бабі, дідові, повнолітнім братам та сестрам, тітці, дядькові, іншим родичам, мачусі, вітчиму, вона передається на опікування органу опіки та піклування. 6. Дитина, яка була передана родичам, мачусі, вітчиму, органів опіки та піклування, зберігає право на проживання у житловому приміщенні, в якому вона проживала, і може у будь-який час повернутися до нього. 7. Порядок відібрання і передання дитини встановлюється законом.

приміщенні, в якому вона проживала, і може у будь-який час повернутися до нього. 7. Порядок відібрання і передання дитини встановлюється законом.	
Стаття 168. Побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав 1. Мати, батько, позбавлені батьківських прав, мають право на звернення до суду із заявою про надання їм права на побачення з дитиною. Суд може дозволити разові, періодичні побачення з дитиною, якщо це не завдасть шкоди її життю, здоров'ю та моральному вихованню, за умови присутності іншої особи.	Стаття 89. Побачення з дитиною матері, батька, які позбавлені батьківських прав 1. Мати, батько, позбавлені батьківських прав, мають право на звернення до суду із заявою про надання їм права на побачення з дитиною. Суд може дозволити разові, періодичні побачення з дитиною, якщо це відповідає її найкращим інтересам і не завдає шкоди її життю, здоров'ю та вихованню, за присутності законного представника дитини чи визначеної ним особи.
Стаття 169. Поновлення батьківських прав 1. Мати, батько, позбавлені батьківських прав, мають право на звернення до суду з позовом про поновлення батьківських прав. 2. Поновлення батьківських прав неможливе, якщо дитина була усиновлена і усиновлення не скасоване або не визнане недійсним судом. 3. Поновлення батьківських прав неможливе, якщо на час розгляду справи судом дитина досягла повноліття. 4. Суд перевіряє, наскільки змінилася поведінка особи, позбавленої батьківських прав, та обставини, що були підставою для позбавлення батьківських прав, і постановляє рішення відповідно до інтересів дитини. 5. При вирішенні справи про поновлення батьківських прав одного з батьків суд бере до уваги думку другого з батьків, інших осіб, з ким проживає дитина.	Стаття 90. Поновлення батьківських прав 1. Мати, батько, позбавлені батьківських прав, мають право звернутися до суду з вимогою про поновлення батьківських прав. 2. Поновлення батьківських прав неможливе, якщо дитина була усиновлена і усиновлення не скасоване або не визнане недійсним судом. 3. Поновлення батьківських прав неможливе, якщо на час розгляду справи судом дитина досягла повноліття. 4. Суд перевіряє, наскільки змінилася поведінка особи, позбавленої батьківських прав, та обставини, що були підставою для позбавлення батьківських прав, і ухвалює рішення у найкращих інтересах дитини. 5. При вирішенні справи про поновлення батьківських прав одного з батьків суд бере до уваги думку дитини, другого з батьків, інших осіб, з ким проживає дитина. 6. Рішення суду про поновлення батьківських прав після набрання ним законної сили суд надсилає органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем реєстрації народження дитини.

6. Рішення суду про поновлення батьківських прав після набрання ним законної сили суд надсилає органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем реєстрації народження дитини. <i>{Статтю 169 доповнено частиною згідно із Законом № 2710-IV від 23.06.2005}</i> 7. У разі відмови в позові про поновлення батьківських прав повторне звернення із позовом про поновлення батьківських прав можливе лише після спливу одного року з часу набрання чинності рішенням суду про таку відмову.	7. У разі відмови у поновленні батьківських прав повторне звернення до суду про поновлення батьківських прав можливе лише після спливу одного року з часу набрання законної сили рішенням суду про таку відмову.
Стаття 170. Відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав 1. Суд може постановити рішення про відібрання дитини від батьків або одного з них, не позбавляючи їх батьківських прав, у випадках, передбачених <u>пунктами 2-5 частини першої статті 164</u> цього Кодексу, а також в інших випадках, якщо залишення дитини у них є небезпечним для її життя, здоров'я і морального виховання. У цьому разі дитина передається другому з батьків, бабі, дідові, іншим родичам - за їх бажанням або органів опіки та піклування. Під час ухвалення рішення про відібрання дитини від батьків або одного з них без позбавлення їх батьківських прав суд бере до уваги інформацію про здійснення соціального супроводу сім'ї (особи) у разі здійснення такого супроводу. <i>{Частину першу статті 170 доповнено абзацом третім згідно із Законом № 668-VIII від 03.09.2015}</i> 2. У виняткових випадках, при безпосередній загрозі для життя або здоров'я дитини, орган опіки та піклування або прокурор мають право постановити рішення про негайне відібрання дитини від батьків. У цьому разі орган опіки та піклування зобов'язаний негайно повідомити прокурора та у семиденний строк після постановлення	Стаття 91. Відібрання дитини від батьків без позбавлення їх батьківських прав 1. Суд може ухвалити рішення про відібрання дитини від батьків або одного з них, не позбавляючи їх батьківських прав, у випадках, передбачених пунктами 2-5 частини першої статті 85 цієї Книги, а також в інших випадках, якщо залишення дитини у них є небезпечним для її життя, здоров'я і виховання. У цьому разі дитина передається другому з батьків, бабі, дідові, іншим родичам - за їх бажанням або органів опіки та піклування. Під час ухвалення рішення про відібрання дитини від батьків або одного з них без позбавлення їх батьківських прав суд бере до уваги інформацію про здійснення соціального супроводу сім'ї (особи) у разі здійснення такого супроводу. 2. У виняткових випадках, при безпосередній загрозі для життя або здоров'я дитини, орган опіки та піклування має право прийняти рішення про негайне відібрання дитини від батьків. У цьому разі орган опіки та піклування зобов'язаний у семиденний строк після прийняття рішення звернутися до суду з позовом про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або про відібрання дитини від матері, батька без позбавлення їх батьківських прав.

рішення звернутися до суду з позовом про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або про відібрання дитини від матері, батька без позбавлення їх батьківських прав. З таким позовом до суду має право звернутися прокурор. 3. Якщо відпадуть причини, які перешкоджали належному вихованню дитини її батьками, суд за заявою батьків може постановити рішення про повернення їм дитини. 4. При задоволенні позову про відібрання дитини від матері, батька без позбавлення їх батьківських прав суд вирішує питання про стягнення з них аліментів на дитину. 5. Положення частин першої - третьої цієї статті застосовуються до відібрання дитини від інших осіб, з якими вона проживає.	3. Якщо відпадуть причини, які перешкоджали належному вихованню дитини її батьками, суд за заявою батьків може ухвалити рішення про повернення їм дитини. 4. При ухваленні рішення про відібрання дитини від матері, батька без позбавлення їх батьківських прав суд вирішує питання про стягнення з них аліментів на дитину у порядку, передбаченому частиною третьою статті 87 цієї Книги. 5. Положення частин першої - третьої цієї статті застосовуються до відібрання дитини від інших осіб, з якими вона проживає. 6. Під час відібрання дитини забезпечуються безпечні умови для неї, дотримання її прав та повага до її гідності.
Стаття 171. Врахування думки дитини при вирішенні питань, що стосуються її життя 1. Дитина має право на те, щоб бути вислуханою батьками, іншими членами сім'ї, посадовими особами з питань, що стосуються її особисто, а також питань сім'ї. 2. Дитина, яка може висловити свою думку, має бути вислухана при вирішенні між батьками, іншими особами спору щодо її виховання, місця проживання, у тому числі при вирішенні спору про позбавлення батьківських прав, поновлення батьківських прав, а також спору щодо управління її майном. 3. Суд має право постановити рішення всупереч думці дитини, якщо цього вимагають її інтереси.	<i>Переміщена</i>
Стаття 172. Обов'язок дитини, повнолітніх дочки та сина піклуватися про батьків 1. Дитина, повнолітні дочка, син зобов'язані піклуватися про батьків, проявляти про них турботу та надавати їм допомогу.	<i>Переміщена</i>

2. Повнолітні дочка, син мають право звернутися за захистом прав та інтересів непрацездатних, немічних батьків як їх законні представники, без спеціальних на те повноважень. 3. Якщо повнолітні дочка, син не піклуються про своїх непрацездатних, немічних батьків, з них можуть бути за рішенням суду стягнуті кошти на покриття витрат, пов'язаних із наданням такого піклування. ...	
Стаття 142. Рівність прав та обов'язків дітей щодо батьків 1. Діти мають рівні права та обов'язки щодо батьків, незалежно від того, чи перебували їхні батьки у шлюбі між собою. ...	Стаття 92. Рівність прав та обов'язків дітей щодо батьків 1. Діти мають рівні права та обов'язки щодо батьків, незалежно від того, чи перебували їхні батьки у шлюбі між собою.
Стаття 172. Обов'язок дитини, повнолітніх дочки та сина піклуватися про батьків 1. Дитина, повнолітні дочка, син зобов'язані піклуватися про батьків, проявляти про них турботу та надавати їм допомогу. 2. Повнолітні дочка, син мають право звернутися за захистом прав та інтересів непрацездатних, немічних батьків як їх законні представники, без спеціальних на те повноважень. 3. Якщо повнолітні дочка, син не піклуються про своїх непрацездатних, немічних батьків, з них можуть бути за рішенням суду стягнуті кошти на покриття витрат, пов'язаних із наданням такого піклування. ...	Стаття 93. Обов'язок дитини, повнолітніх дочки та сина піклуватися про батьків 1. Дитина у будь-якому віці зобов'язана шанувати та поважати матір і батька. 2. Дитина зобов'язана піклуватися про батьків, проявляти про них турботу та надавати їм допомогу. 3. Якщо повнолітня дитина не піклується про своїх непрацездатних, батьків, за рішенням суду з неї можуть бути стягнуті кошти на їх утримання, відповідно до глави 13 цієї Книги.
Стаття 152. Забезпечення права дитини на належне батьківське виховання	Стаття 94. Право дитини на належне батьківське виховання 1. Право дитини на належне батьківське виховання забезпечується системою державного контролю, що встановлена законом.

1. Право дитини на належне батьківське виховання забезпечується системою державного контролю, що встановлена законом. 2. Дитина має право протиставитися неналежному виконанню батьками своїх обов'язків щодо неї. 3. Дитина має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів до органу опіки та піклування, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій. 4. Дитина має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів безпосередньо до суду, якщо вона досягла чотирнадцяти років. ...	2. Дитина має право протиставитися неналежному виконанню батьками своїх обов'язків щодо неї. 3. Дитина має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів до органу опіки та піклування, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій. 4. Дитина має право звернутися за захистом своїх прав та інтересів безпосередньо до суду, якщо вона досягла чотирнадцяти років.
Стаття 171. Врахування думки дитини при вирішенні питань, що стосуються її життя 1. Дитина має право на те, щоб бути вислуханою батьками, іншими членами сім'ї, посадовими особами з питань, що стосуються її особисто, а також питань сім'ї. 2. Дитина, яка може висловити свою думку, має бути вислухана при вирішенні між батьками, іншими особами спору щодо її виховання, місця проживання, у тому числі при вирішенні спору про позбавлення батьківських прав, поновлення батьківських прав, а також спору щодо управління її майном. 3. Суд має право постановити рішення всупереч думці дитини, якщо цього вимагають її інтереси. ...	Стаття 95. Право дитини на вираження думки 1. Дитина має право на те, щоб бути вислуханою батьками, іншими членами сім'ї, посадовими особами з питань, що стосуються її особисто, а також питань сім'ї. 2. Дитина, яка може висловити свою думку, має бути вислухана при вирішенні між батьками, іншими особами питань здійснення батьківської відповідальності, а також з інших питань, що стосуються її особисто або сім'ї. 3. Думка дитини може бути виражена безпосередньо дитиною або опосередковано через особу або орган, визначені органом опіки та піклування або судом. 4. Суд може не погодитись з думкою дитини, якщо цього вимагають її найкращі інтереси.
Глава 6 ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ	Глава 9 ОСОБИСТІ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ТА РОДИЧІВ
Стаття 49. Право на материнство	виключити

1. Дружина має право на материнство. 2. Небажання чоловіка мати дитину або нездатність його до зачаття дитини може бути причиною розірвання шлюбу. 3. Позбавлення жінки можливості народити дитину (репродуктивної функції) у зв'язку з виконанням нею конституційних, службових, трудових обов'язків або в результаті протиправної поведінки щодо неї є підставою для відшкодування завданої їй моральної шкоди. 4. Вагітній дружині мають бути створені у сім'ї умови для збереження її здоров'я та народження здорової дитини. 5. Дружині-матері мають бути створені у сім'ї умови для поєднання материнства із здійсненням нею інших прав та обов'язків.	
Стаття 50. Право на батьківство 1. Чоловік має право на батьківство. 2. Відмова дружини від народження дитини або нездатність її до народження дитини може бути причиною розірвання шлюбу. 3. Позбавлення чоловіка можливості здійснення репродуктивної функції у зв'язку з виконанням ним конституційних, службових, трудових обов'язків або в результаті протиправної поведінки щодо нього є підставою для відшкодування завданої йому моральної шкоди.	виключити
Стаття 51. Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності 1. Дружина та чоловік мають рівне право на повагу до своєї індивідуальності, своїх звичок та уподобань.	Стаття 96. Рівність особистих прав дружини та чоловіка 1. Дружина та чоловік мають рівні права на повагу до своєї індивідуальності, своїх звичок та уподобань. 2. Дружина та чоловік мають рівні права на фізичний та духовний розвиток, на здобуття освіти, прояв своїх здібностей. 3. Дружина та чоловік мають рівні права на створення умов для праці та відпочинку.

	4. Дружина та чоловік мають право на вільний вибір місця свого проживання із врахуванням принципу найкращих інтересів дитини. 5. Дружина та чоловік мають право вживати заходів, які не заборонені законом і узгоджуються з доброзвичайністю щодо підтримання шлюбних відносин. 6. Дружина та чоловік є рівними у здійсненні інших особистих прав, визначених законом та договором.
Стаття 52. Право дружини та чоловіка на фізичний та духовний розвиток 1. Дружина та чоловік мають рівне право на фізичний та духовний розвиток, на здобуття освіти, прояв своїх здібностей, на створення умов для праці та відпочинку.	виключити
Стаття 53. Право дружини та чоловіка на зміну прізвища 1. Якщо при реєстрації шлюбу дружина, чоловік зберегли дошлюбні прізвища, вони мають право подати до органу державної реєстрації актів цивільного стану, який зареєстрував їхній шлюб, або відповідного органу за місцем їхнього проживання заяву про обрання прізвища одного з них як їхнього спільного прізвища або про приєднання до свого прізвища прізвища другого з подружжя. 2. У разі зміни прізвища орган державної реєстрації актів цивільного стану видає нове Свідоцтво про шлюб.	виключити
Стаття 54. Право дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї 1. Дружина, чоловік мають право розподілити між собою обов'язки в сім'ї. Дружина, чоловік повинні утверджувати повагу до будь-якої праці, яка робиться в інтересах сім'ї.	Стаття 97. Право дружини та чоловіка на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї 1. Дружина та чоловік мають право розподілити між собою обов'язки в сім'ї. Дружина, чоловік повинні утверджувати повагу до будь-якої праці, яка робиться в інтересах сім'ї.

2. Усі найважливіші питання життя сім'ї мають вирішуватися подружжям спільно, на засадах рівності. Дружина, чоловік мають право противитися усуненню їх від вирішення питань життя сім'ї. 3. Вважається, що дії одного з подружжя стосовно життя сім'ї вчинені за згодою другого з подружжя.	2. Усі найважливіші питання життя сім'ї мають вирішуватися подружжям спільно, на засадах рівності. Дружина, чоловік мають право противитися усуненню їх від вирішення питань життя сім'ї. 3. Вважається, що дії одного з подружжя стосовно життя сім'ї вчинені за згодою другого з подружжя, якщо інше не передбачено законом або договором.
Стаття 55. Обов'язок подружжя турбуватися про сім'ю 1. Дружина та чоловік зобов'язані спільно піклуватися про побудову сімейних відносин між собою та іншими членами сім'ї на почуттях взаємної любові, поваги, дружби, взаємодопомоги. 2. Чоловік зобов'язаний утверджувати в сім'ї повагу до матері. Дружина зобов'язана утверджувати в сім'ї повагу до батька. 3. Дружина та чоловік відповідальні один перед одним, перед іншими членами сім'ї за свою поведінку в ній. 4. Дружина та чоловік зобов'язані спільно дбати про матеріальне забезпечення сім'ї.	Стаття 98. Обов'язок подружжя турбуватися про сім'ю 1. Дружина та чоловік зобов'язані спільно піклуватися про побудову сімейних відносин між собою та іншими членами сім'ї на почуттях взаємної любові, поваги, дружби, взаємодопомоги. 2. Чоловік зобов'язаний утверджувати в сім'ї повагу до матері. Дружина зобов'язана утверджувати в сім'ї повагу до батька. 3. Дружина та чоловік відповідальні один перед одним, перед іншими членами сім'ї за свою поведінку в ній. 4. Дружина та чоловік зобов'язані спільно дбати про матеріальне забезпечення сім'ї.
Стаття 56. Право дружини та чоловіка на свободу та особисту недоторканність <i>{Назва статті 56 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> 1. Дружина та чоловік мають право на вільний вибір місця свого проживання. <i>{Частина перша статті 56 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 2. Дружина та чоловік мають право вживати заходів, які не заборонені законом і не суперечать моральним засадам суспільства, щодо підтримання шлюбних відносин. 3. Кожен з подружжя має право припинити шлюбні відносини.	виключити

4. Примушування до припинення шлюбних відносин, примушування до їх збереження, в тому числі примушування до статевого зв'язку за допомогою фізичного або психічного насильства, є порушенням права дружини, чоловіка на свободу та особисту недоторканність і може мати наслідки, встановлені законом. <i>{Частина четверта статті 56 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> ...	
Розділ V ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ТА РОДИЧІВ Глава 21 ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ТА РОДИЧІВ	
Стаття 259. Права братів та сестер на спілкування 1. Права та обов'язки, встановлені законом для братів та сестер, мають рідні (повнорідні, неповнорідні) брати та сестри. 2. Брати та сестри, зокрема ті, які не проживають разом, мають право на спілкування. 3. Мати, батько, баба, дід, інші особи, з якими проживають неповнолітні брати та сестри, зобов'язані сприяти їхньому спілкуванню. 4. Повнолітні особи мають право брати участь у вихованні своїх неповнолітніх братів та сестер, незалежно від місця їхнього проживання. ...	Стаття 99. Права братів та сестер на спілкування 1. Права та обов'язки, встановлені законом для братів та сестер, мають рідні (повнорідні, неповнорідні) брати та сестри. 2. Брати та сестри, зокрема ті, які не проживають разом, мають право на спілкування. 3. Мати, батько, баба, дід, інші особи, з якими проживають неповнолітні брати та сестри, зобов'язані сприяти їхньому спілкуванню. 4. Повнолітні особи мають право брати участь у вихованні своїх неповнолітніх братів та сестер, незалежно від місця їхнього проживання.

Стаття 257. Права баби та діда, прабаби та прадіда на виховання внуків, правнуків 1. Баба, дід, прабаба, прадід мають право спілкуватися зі своїми внуками, правнуками, брати участь у їх вихованні. 2. Батьки чи інші особи, з якими проживає дитина, не мають права перешкоджати у здійсненні бабою, дідом, прабабою, прадідом своїх прав щодо виховання внуків, правнуків. Якщо такі перешкоди чиняться, баба, дід, прабаба, прадід мають право на звернення до суду з позовом про їх усунення.	Стаття 100. Права баби та діда, прабаби та прадіда на спілкування з внуками, правнуками 1. Баба, дід, прабаба, прадід мають право спілкуватися зі своїми внуками, правнуками, а також брати участь у їх вихованні у межах, визначених батьками дітей.
Стаття 258. Права баби і діда щодо захисту внуків 1. Баба і дід мають право на самозахист внуків. 2. Баба і дід мають право звернутися за захистом прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх та повнолітніх непрацездатних внуків до органу опіки та піклування або до суду без спеціальних на те повноважень. ...	виключити
Стаття 260. Право мачухи, вітчима брати участь у вихованні пасинка, падчерки 1. Якщо мачуха, вітчим проживають однією сім'єю з малолітніми, неповнолітніми пасинком, падчеркою, вони мають право брати участь у їхньому вихованні.	Стаття 101. Право мачухи, вітчима брати участь у вихованні пасинка, падчерки 1. Якщо мачуха, вітчим проживають однією сім'єю з малолітніми, неповнолітніми пасинком, падчеркою, вони мають право брати участь у їхньому вихованні.
Стаття 261. Права та обов'язки особи, яка взяла у свою сім'ю дитину, щодо її виховання 1. Особа, яка взяла у свою сім'ю дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, має права та обов'язки щодо її виховання та захисту відповідно до положень <u>статей 249 і 262</u> цього Кодексу.	Стаття 101-1. Права та обов'язки особи, яка взяла у свою сім'ю дитину, щодо її виховання 1. Особа, яка взяла у свою сім'ю дитину-сироту, дитину, позбавлену батьківського піклування, або дитину, яка залишилася без батьківського піклування (тимчасове фактичне виховання), а також особа, у сім'ю якої органом опіки та піклування тимчасово

<i>{Частина перша статті 261 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i>	влаштовано таку дитину, має права та обов'язки щодо її виховання та захисту відповідно до положень статей 72-75 цієї Книги.
Стаття 262. Права сестри, брата, мачухи, вітчима та інших членів сім'ї на захист дітей 1. Сестра, брат, мачуха, вітчим мають право на самозахист своїх малолітніх, неповнолітніх, повнолітніх непрацездатних братів, сестер, пасинка, падчерки. 2. Сестра, брат, мачуха, вітчим мають право звернутися за захистом прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх та повнолітніх непрацездатних братів, сестер, пасинка, падчерки до органу опіки та піклування або до суду без спеціальних на те повноважень.	виключити
Норма відсутня	Стаття 102. Право членів сім'ї та родичів на самозахист малолітніх і неповнолітніх дітей 1. Сестра, брат, баба, дід, прабаба, прадід, мачуха, вітчим мають право на самозахист своїх малолітніх та/або неповнолітніх братів, сестер, внуків, правнуків, пасинка, падчерки.
Стаття 263. Вирішення судом спорів щодо участі баби, діда, прабаби, прадіда, братів, сестер, мачухи, вітчима у вихованні дитини 1. Спір щодо участі баби, діда, прабаби, прадіда, брата, сестри, мачухи, вітчима у вихованні дитини вирішується судом відповідно до <u>статті 159</u> цього Кодексу.	Стаття 103. Вирішення судом спорів щодо спілкування та участі у вихованні дитини членами сім'ї та родичами 1. Справа щодо спілкування та участі у вихованні дитини баби, діда, прабаби, прадіда, брата, сестри, мачухи, вітчима вирішується судом відповідно до положень глави 9 цієї Книги. 2. Суд може відмовити члену сім'ї, родичу у захисті права на спілкування або участі у вихованні, якщо встановить, що це заважає гармонійному та стабільному розвитку і життю дитини, не відповідає її найкращим інтересам.
Стаття 264. Обов'язки особи піклуватися про бабу, діда, прабабу, прадіда, а також про того, з ким вона проживала однією сім'єю	Стаття 104. Обов'язки особи піклуватися про бабу, діда, прабабу, прадіда, а також про того, з ким вона проживала однією сім'єю

1. Внуки, правнуки зобов'язані піклуватися про своїх бабу, діда, прабабу, прадіда. 2. Повнолітні брати, сестри, пасинки, падчерки зобов'язані піклуватися про брата, сестру, вітчима, мачуху, які виховували їх та надавали їм матеріальну допомогу. Такий обов'язок мають особи і щодо тих, з ким вони проживали однією сім'єю до досягнення повноліття. ...	1. Внуки, правнуки зобов'язані піклуватися про своїх бабу, діда, прабабу, прадіда. 2. Повнолітні брати, сестри, пасинки, падчерки зобов'язані піклуватися про брата, сестру, вітчима, мачуху, які виховували їх та надавали їм матеріальну допомогу. Такий обов'язок мають особи і щодо тих, з ким вони проживали однією сім'єю до досягнення повноліття.
	Розділ III ПРАВОВІ РЕЖИМИ МАЙНА В СІМЕЙНИХ ВІДНОСИНАХ
Глава 7 ПРАВО ОСОБИСТОЇ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ ДРУЖИНИ ТА ЧОЛОВІКА	Глава 10 ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ
Норма відсутня	Стаття 105. Поняття правового режиму майна подружжя 1. Правовий режим майна подружжя – це система норм, встановлених законом або договором, які обумовлені укладенням шлюбу або його припиненням та які регулюють майнові відносини подружжя між собою та з третіми особами.
Норма відсутня	Стаття 106. Правовий режим спільності майна подружжя 1. Цим Кодексом встановлюється правовий режим спільності майна подружжя. 2. Правовий режим спільності майна передбачає наявність спільного майна подружжя та особистого майна кожного з них. 3. Правовий режим спільності майна подружжя починає діяти з моменту укладення шлюбу, якщо інше не передбачено договором між подружжям або законом.

	4. Набуття подружжям майна у спільну часткову власність не змінює правового режиму спільності майна.
Стаття 64. Право подружжя на укладення договорів між собою 1. Дружина та чоловік мають право на укладення між собою усіх договорів, які не заборонені законом, як щодо майна, що є їхньою особистою приватною власністю, так і щодо майна, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. 2. Договір про відчуження одним із подружжя на користь другого з подружжя своєї частки у праві спільної сумісної власності подружжя може бути укладений без виділу цієї частки. Стаття 67. Право на розпоряджання часткою у майні, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя 1. Дружина, чоловік мають право укласти з іншою особою договір купівлі-продажу, міни, дарування, довічного утримання (догляду), застави щодо своєї частки у праві спільної сумісної власності подружжя лише після її визначення та виділу в натурі або визначення порядку користування майном. 2. Дружина, чоловік мають право скласти заповіт на свою частку у праві спільної сумісної власності подружжя до її визначення та виділу в натурі. ...	Стаття 107. Право подружжя на укладення договорів та вчинення правочинів 1. Подружжя у межах, встановлених цим Кодексом, має право договором врегулювати свої майнові відносини іншим чином, якщо тільки такий договір не спрямований на порушення прав або інтересів третіх осіб. 2. Договір про відчуження одним із подружжя на користь другого з подружжя своєї частки у спільному майні може бути укладений без поділу спільного майна або виділу цієї частки. 3. Кожен з подружжя має право укладати будь-які договори з третіми особами в межах прав і обов'язків, визначених цим Кодексом. 4. Кожен з подружжя має право скласти заповіт на свою частку у спільному майні подружжя до її виділу чи поділу такого спільного майна. 5. Подружжя має право скласти спільний заповіт щодо спільного майна відповідно до Книги 6 цього Кодексу.
Норма відсутня	Стаття 108. Базовий режим майна подружжя 1. Базовий режим майна подружжя охоплює систему норм, встановлених цим Кодексом, які не можуть бути змінені шлюбним договором подружжя. 2. Базовий режим майна подружжя охоплює положення цієї Книги щодо сімейного житла та речей домашнього вжитку.

Норма відсутня

Стаття 109. Захист прав на сімейне житло та речі домашнього вжитку

1. Сімейним житлом є будинок, квартира чи інше житлове приміщення, яке використовується подружжям з метою їх спільного постійного проживання. За наявності у подружжя спільних дітей сімейним визнається житло, в якому постійно проживають діти з батьками або одним з них.

Якщо подружжю належить кілька об'єктів житлової нерухомості, вони мають право визначити один з таких об'єктів як сімейне житло.

2. Будь-який правочин щодо розпорядження чи обтяження сімейного житла або речей домашнього вжитку може бути вчинений лише за згодою обох з подружжя, яка надається у формі, визначеній законом для відповідного правочину.

3. Якщо сімейне житло є особистим майном одного з подружжя, а інший з подружжя відмовляється надати згоду на розпорядження ним чи його обтяження, то відповідний дозвіл може бути наданий органом опіки та піклування або судом з урахуванням найкращих інтересів дитини та інтересів інших учасників сімейних відносин.

4. Якщо подружжя користується сімейним житлом на підставі договору оренди або іншого договору про користування житлом, таке право користування належить обом з подружжя, навіть якщо договір було укладено до шлюбу, за умови згоди на це власника житла.

5. Один з подружжя не має права достроково припинити або змінити договір оренди або інший договір про користування сімейним житлом без згоди другого з подружжя.

6. Положення частин четвертої та п'ятої цієї статті не обмежують права власника на припинення (розірвання) договору

	оренди або іншого договору про користування житлом, передбачені таким договором або законом.
Норма відсутня	Стаття 110. Забезпечення потреб сім'ї 1. Кожен з подружжя під час шлюбу зобов'язаний здійснювати внески на потреби сім'ї відповідно до своїх можливостей та обставин, що мають істотне значення. Такий внесок може бути здійснений у негрошовій формі (ведення домашнього господарства, догляд за дітьми тощо). 2. Внесок на потреби сім'ї спрямований на покриття витрат щодо утримання сімейного житла та речей домашнього вжитку, розумних особистих потреб кожного з подружжя, а також витрат на утримання, виховання та освіти дітей. 3. Якщо один з подружжя не виконує свого обов'язку щодо внеску на потреби сім'ї, то інший з подружжя має право пред'явити позов про стягнення такого внеску. 4. Подружжя є солідарними боржниками за зобов'язаннями, які виникли у зв'язку з виконанням обов'язку щодо внеску на потреби сім'ї.
Стаття 60. Підстави набуття права спільної сумісної власності подружжя 1. Майно, набуте подружжям за час шлюбу, належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу). 2. Вважається, що кожна річ, набута за час шлюбу, крім речей індивідуального користування, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. ...	Стаття 111. Презумпція спільності майна подружжя 1. Вважається, що кожна річ (майно), набута за час шлюбу, належить до спільного майна подружжя. 2. Майно належить до спільного майна подружжя навіть тоді, коли один з них не мав самостійного доходу.

Стаття 57. Майно, що є особистою приватною власністю дружини, чоловіка

1. Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є:

1) майно, набуте нею, ним до шлюбу;

2) майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але на підставі договору дарування або в порядку спадкування;

3) майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але за кошти, які належали їй, йому особисто;

4) житло, набуте нею, ним за час шлюбу внаслідок його приватизації відповідно до Закону України "Про приватизацію державного житлового фонду";

{Частина першу статті 57 доповнено пунктом 4 згідно із Законом № 4766-VI від 17.05.2012}

1) земельна ділянка, набута нею, ним за час шлюбу внаслідок приватизації земельної ділянки, що перебувала у її, його користуванні, або одержана внаслідок приватизації земельних ділянок державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, або одержана із земель державної і комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації, визначених Земельним кодексом України.

{Частина першу статті 57 доповнено пунктом 5 згідно із Законом № 4766-VI від 17.05.2012}

2. Особистою приватною власністю дружини та чоловіка є речі індивідуального користування, в тому числі коштовності, навіть тоді, коли вони були придбані за рахунок спільних коштів подружжя.

3. Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є премії, нагороди, які вона, він одержали за особисті заслуги.

Стаття 112. Особисте майно кожного з подружжя

1. Особистим майном кожного з подружжя є:

1) майно, набуте кожним з подружжя до шлюбу;

2) майно, набуте кожним з подружжя за час шлюбу, але на підставі договору дарування **або безоплатно на іншій підставі**;

3) житло, набуте кожним з подружжя за час шлюбу внаслідок його приватизації відповідно до Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду»;

4) майно, набуте одним з подружжя за час шлюбу в порядку спадкування;

5) земельна ділянка у випадках, передбачених цим Кодексом;

6) речі індивідуального користування, в тому числі коштовності, навіть якщо вони були придбані за рахунок спільних коштів подружжя;

7) премії, нагороди, одержані за особисті заслуги. Суд **визнає** за другим з подружжя право на частку цієї премії, нагороди, якщо буде встановлено, що він своїми діями (ведення домашнього господарства, виховання дітей тощо) сприяв її одержанню;

8) кошти, одержані як відшкодування за втрату (пошкодження) речі (майна), яка була особистим майном дружини, чоловіка;

9) кошти, одержані як компенсація завданої моральної шкоди;

10) виплати (страхові виплати та виплати викупних сум), одержані за **договором страхування здоров'я**;

11) майно, набуте кожним з подружжя за час шлюбу, але за кошти, які належали їй, йому особисто;

12) майно, набуте кожним з подружжя до шлюбу за договором довічного утримання (догляду). Суд може визнати за другим з подружжя право на частину цього майна, якщо під час шлюбу другий з подружжя

Суд може визнати за другим з подружжя право на частку цієї премії, нагороди, якщо буде встановлено, що він своїми діями (ведення домашнього господарства, виховання дітей тощо) сприяв її одержанню. 4. Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є кошти, одержані як відшкодування за втрату (пошкодження) речі, яка їй, йому належала, а також як відшкодування завданої їй, йому моральної шкоди. 5. Особистою приватною власністю дружини, чоловіка є виплати (страхові виплати та виплати викупних сум), одержані за договорами страхування життя та здоров'я. <i>{Частина п'ята статті 57 в редакції Законів № 524-V від 22.12.2006, № 1909-IX від 18.11.2021}</i> 6. Суд може визнати особистою приватною власністю дружини, чоловіка майно, набуте нею, ним за час їхнього окремого проживання у зв'язку з фактичним припиненням шлюбних відносин. 7. Якщо у придбання майна вкладені крім спільних коштів і кошти, що належали одному з подружжя, то частка у цьому майні, відповідно до розміру внеску, є його особистою приватною власністю. ...	особисто надавав допомогу в догляді за відчужувачем майна за договором довічного утримання (догляду) та (або) утримання йому надавалося за рахунок особистих коштів другого з подружжя та (або) спільного майна подружжя. 2. Суд може визнати особистим майно кожного з подружжя, набуте дружиною, чоловіком за час їхнього окремого проживання у зв'язку з фактичним припиненням шлюбних відносин. Заробітна плата, грошове забезпечення, інші форми оплати праці та інший дохід кожного з подружжя, отриманий після фактичного припинення шлюбних відносин між подружжям, є особистим майном. 3. Якщо у набуття майна вкладені крім особистих коштів (майна) одного з подружжя і спільні кошти (майно) подружжя, то таке майно є особистим майном за умови, що розмір внеску за рахунок спільних коштів (майна) є меншим за розмір внеску за рахунок особистих коштів (майна). Компенсація за внесок у таке майно визначається статтею 122 цієї Книги.
Норма відсутня	Стаття 113. Права подружжя на земельну ділянку 1. Земельна ділянка, набута одним з подружжя внаслідок приватизації земельної ділянки, що перебувала у постійному користуванні державних і комунальних сільськогосподарських юридичних осіб, або набута у межах безоплатної передачі із земель державної і комунальної власності в порядку, передбаченому

	статтею 121 Земельного кодексу України, є особистим майном такого з подружжя. 2. Земельна ділянка залишається особистим майном одного з подружжя навіть у разі будівництва на ній нерухомого майна, яке належить до спільного майна подружжя. 3. При поділі спільного майна суд може визнати за одним з подружжя право на частку у земельній ділянці, яка є особистим майном іншого з подружжя, за умови присудження йому компенсації відповідно до статті 122 цієї Книги.
Норма відсутня	Стаття 114. Права подружжя на частку в статутному капіталі корпоративного товариства 1. Частка в статутному капіталі корпоративного товариства, набута під час шлюбу, належить до спільного майна подружжя. 2. Права та обов'язки учасника корпоративного товариства здійснює той з подружжя, хто зазначений у відповідному державному реєстрі як учасник такого товариства. 3. Той з подружжя, хто не зазначений у відповідному державному реєстрі як учасник товариства, має право вимагати від іншого з подружжя половину суми дивідендів, сплачених товариством, або частини майна чи його вартості, переданого іншому з подружжя у разі ліквідації товариства, а також право на поділ частки в статутному капіталі такого товариства. 4. Відчуження частки у статутному капіталі корпоративного товариства здійснюється за згодою того з подружжя, хто не зазначений у відповідному державному реєстрі як учасник такого товариства. 5. Поділ між подружжям частки в статутному капіталі корпоративного товариства здійснюється без згоди інших учасників товариства.
Стаття 58. Право на плоди та доходи від речей, що є особистою приватною власністю дружини, чоловіка	Стаття 115. Права на доходи, плоди та продукцію від особистого майна одного з подружжя

1. Якщо річ, що належить одному з подружжя, плодоносить, дає приплід або дохід (дивіденди), він є власником цих плодів, приплоду або доходу (дивідендів). ...	1. Доходи, плоди та продукція, які походять від особистого майна подружжя, набуті під час шлюбу, належать до спільного майна подружжя.
Норма відсутня	Стаття 116. Права подружжя на речі для професійних занять або підприємницької діяльності 1. Речі для професійних занять або підприємницької діяльності одного з подружжя, набуті під час шлюбу, належать до спільного майна подружжя, якщо інше не передбачено договором між ними. 2. Речі для професійних занять або підприємницької діяльності при поділі спільного майна присуджуються тому з подружжя, хто їх використовував у своїй діяльності.
Норма відсутня	Стаття 117. Майнові права подружжя 1. Майнові права, в тому числі права вимоги, майнові права інтелектуальної власності, речеві права (право очікування, емфітевзис, суперфіцій та інші), набуті під час шлюбу, належать до спільного майна подружжя. 2. Реалізацію, крім розпорядження, майнових прав інтелектуальної власності здійснює той з подружжя, хто є їх носієм. 3. Поділ майнових прав між подружжям здійснюється з урахуванням можливості їх передачі другому з подружжя, згоди кредитора (якщо такий наявний), інших обставин, які мають істотне значення. 4. Якщо при укладенні одним з подружжя договору, зокрема, попереднього договору, договору про наміри, договору про спільну діяльність, не виникає майнове право, але відбувається розпорядження спільним майном подружжя, другий з подружжя має право на компенсацію відповідно до статті 122 цієї Книги.

Норма відсутні	Стаття 118. Права подружжя на об'єкт незавершеного будівництва 1. До завершення будівництва (створення майна) подружжя вважається співвласниками матеріалів, обладнання тощо, які були використані в процесі цього будівництва (створення майна). 2. У разі поділу між подружжям матеріалів, обладнання тощо, які були використані в процесі будівництва (створення майна), прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта (новоствореного майна) можливе лише за спільною заявою подружжя.
Норма відсутня	Стаття 119. Спільні борги подружжя До спільного майна подружжя належать борги (майнові обов'язки): 1) взяті спільно обома з подружжя; 2) взяті одним з подружжя для задоволення побутових або повсякденних потреб сім'ї; 3) пов'язані з утриманням і забезпеченням спільних дітей подружжя; 4) пов'язані з утриманням спільного майна подружжя або користуванням ним, а також взяті в інтересах збереження спільного майна подружжя; 5) щодо яких не доведено їх належність до особистих боргів одного з подружжя.
Норма відсутня	Стаття 120. Особисті борги кожного з подружжя До особистих належать борги подружжя: 1) набуті до початку дії правового режиму спільності майна подружжя;

	2) які за своєю природою є особистими, зокрема сплата аліментів, компенсація шкоди, завдана життю чи здоров'ю та ін.; 3) взяті без згоди другого з подружжя.
Стаття 73. Накладення стягнення на майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя 1. За зобов'язаннями одного з подружжя стягнення може бути накладено лише на його особисте майно і на частку у праві спільної сумісної власності подружжя, яка виділена йому в натурі. 2. Стягнення може бути накладено на майно, яке є спільною сумісною власністю подружжя, якщо судом встановлено, що договір був укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї і те, що було одержане за договором, використано на її потреби. 3. При відшкодуванні шкоди, завданої кримінальним правопорушенням одного з подружжя, стягнення може бути накладено на майно, набуте за час шлюбу, якщо рішенням суду встановлено, що це майно було придбане на кошти, здобуті внаслідок вчинення кримінального правопорушення. <i>{Частина третя статті 73 із змінами, внесеними згідно із Законом № 245-VII від 16.05.2013}</i> ...	Стаття 121. Виконання майнових обов'язків подружжя 1. Подружжя за спільними боргами відповідає усім своїм спільним майном. 2. Той з подружжя, хто є стороною зобов'язання, за яким виник спільний борг подружжя, відповідає за його виконання також своїм особистим майном. 3. Той з подружжя, хто не є стороною зобов'язання, за яким виник спільний борг подружжя, відповідає субсидіарно за його виконання також своїм особистим майном, але не більше половини суми боргу. 4. За виконання солідарного зобов'язання подружжя відповідає своїм спільним майном та особистим майном кожного з них. 5. За своїми особистими боргами кожен з подружжя відповідає своїм особистим майном, а у разі його недостатності – субсидіарно також своєю часткою у спільному майні подружжя після її виділення в натурі. 6. При відшкодуванні шкоди, завданої кримінальним правопорушенням одного з подружжя, стягнення може бути накладено на майно, набуте за час шлюбу, якщо рішенням суду встановлено, що це майно було придбане на кошти, здобуті внаслідок вчинення кримінального правопорушення.

Стаття 122. Компенсації у зв'язку з набуттям майна або виконанням майнових обов'язків

1. Якщо у набуття спільного майна подружжя вкладені особисті кошти (майно) одного з них, то такий з подружжя має право на компенсацію вартості свого внеску.

2. Якщо у набуття особистого майна одного з подружжя вкладено спільні кошти (майно) подружжя, то другий з подружжя має право на компенсацію половини вартості такого внеску.

3. Якщо у набуття особистого майна одного з подружжя вкладено особисті кошти (майно) другого з подружжя, то такий з подружжя має право на компенсацію вартості свого внеску.

4. У разі сплати суми особистого боргу одного з подружжя або спільного боргу за рахунок особистого майна другого з подружжя останній має право на компенсацію вартості такого майна.

5. У разі сплати суми особистого боргу одного з подружжя за рахунок спільного майна подружжя, другий з подружжя має право на компенсацію половини вартості такого спільного майна.

6. Якщо кошти (майно) були використані для набуття, поліпшення або перетворення майна, розмір компенсації визначається з урахуванням вартості такого майна станом на дату припинення режиму спільності майна подружжя.

7. Компенсація підлягає сплаті грошовими коштами або іншим майном за вимогою стягувача.

Стаття 63. Здійснення подружжям права спільної сумісної власності

1. Дружина та чоловік мають рівні права на володіння, користування і розпоряджання майном, що належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено домовленістю між ними.

...

Стаття 65. Право подружжя на розпоряджання майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя

1. Дружина, чоловік розпоряджаються майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, за взаємною згодою.

2. При укладенні договорів одним із подружжя вважається, що він діє за згодою другого з подружжя. Дружина, чоловік має право на звернення до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що укладений другим із подружжя без її, його згоди, якщо цей договір виходить за межі дрібного побутового.

3. Для укладення одним із подружжя договорів, які потребують нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, а також договорів стосовно цінного майна, згода другого з подружжя має бути подана письмово.

Згода на укладення договору, який потребує нотаріального посвідчення і (або) державної реєстрації, має бути нотаріально засвідчена.

4. Договір, укладений одним із подружжя в інтересах сім'ї, створює обов'язки для другого з подружжя, якщо майно, одержане за договором, використане в інтересах сім'ї.

Стаття 66. Право подружжя на визначення порядку користування майном

Стаття 123. Управління спільним майном подружжя

1. Подружжя має рівні права на володіння, користування і розпоряджання спільним майном і здійснює управління ним за взаємною згодою, якщо інше не встановлено їх домовленістю.

2. Письмова згода обох з подружжя необхідна у разі:

- 1) набуття, відчуження, обтяження або передання у користування спільного нерухомого майна;
- 2) відчуження, обтяження або передання у користування транспортного засобу та іншого цінного рухомого майна;
- 3) укладення на значну суму договору позики, кредиту, поруки чи надання іншого забезпечення виконання зобов'язань.

3. Згода подружжя на укладення договору, який підлягає нотаріальному посвідченню, має бути нотаріально засвідчена.

4. Подружжя має право домовитися між собою про порядок управління та користування спільним майном.

5. Договір про порядок користування житловим будинком, квартирою, іншою будівлею чи спорудою, земельною ділянкою, якщо він нотаріально посвідчений, зобов'язує правонаступника дружини та чоловіка.

6. Розпорядження спільним майном подружжя здійснюється за взаємною згодою.

7. Якщо один з подружжя розпорядився спільним майном подружжя без згоди іншого з подружжя, то останній має право пред'явити позов про визнання недійсним правочину або про компенсацію вартості такого майна.

1. Подружжя має право домовитися між собою про порядок користування майном, що йому належить на праві спільної сумісної власності. 2. Договір про порядок користування житловим будинком, квартирою, іншою будівлею чи спорудою, земельною ділянкою, якщо він нотаріально посвідчений, зобов'язує правонаступника дружини та чоловіка. ...	
Норма відсутня	Стаття 124. Обов'язок інформування 1. Кожен з подружжя зобов'язаний інформувати іншого з подружжя про своє особисте майно та особисті зобов'язання, а також про правочини та інші дії, вчинені ним щодо управління, користування чи розпорядження спільним майном у тому обсязі, який є необхідним для здійснення іншим з подружжя своїх прав і виконання обов'язків.
Норма відсутня	Стаття 125. Визнання недійсним договору, укладеного одним з подружжя без згоди іншого 1. Кожен з подружжя має право на звернення до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що укладений другим із подружжя без його згоди, якщо цей договір виходить за межі дрібного побутового. 2. Договір, укладений з недотриманням вимог частини другої статті 123 цієї Книги, визнається судом недійсним, якщо буде встановлено, що контрагент одного з подружжя діяв недобросовісно (знав чи міг знати про наявність шлюбу, договір спрямований на приховування спільного майна тощо). 3. Договір, укладений з недотриманням вимог частини другої статті 123 цієї Книги, може бути визнаний судом недійсним, якщо на підставі нього одним з подружжя було відчужено майно, що становить особливу цінність для іншого з подружжя.

Стаття 59. Здійснення дружиною, чоловіком права особистої приватної власності 1. Той із подружжя, хто є власником майна, визначає режим володіння та користування ним з урахуванням інтересів сім'ї, насамперед дітей. 2. При розпорядженні своїм майном дружина, чоловік зобов'язані враховувати інтереси дитини, інших членів сім'ї, які відповідно до закону мають право користування ним. ...	Стаття 126. Управління особистим майном кожного з подружжя 1. Той із подружжя, кому належить особисте майно, визначає режим володіння та користування ним з урахуванням інтересів сім'ї та найкращих інтересів дитини. 2. При розпорядженні своїм особистим майном кожен з подружжя зобов'язаний враховувати інтереси дитини, інших членів сім'ї, які відповідно до закону мають право користування ним.
	Стаття 127. Припинення правового режиму спільності майна подружжя 1. Правовий режим спільності майна подружжя припиняється у разі: 1) смерті одного з подружжя – з дня смерті; 2) оголошення одного з подружжя померлим – з дня, з якого він оголошується померлим; 3) розірвання шлюбу, визнання його недійсним чи встановлення режиму окремого проживання подружжя – стосовно відносин подружжя між собою з дня звернення до суду чи іншого компетентного органу із відповідною заявою, а стосовно третіх осіб – з дня набрання рішенням суду законної сили або з дня розірвання шлюбу чи встановлення режиму окремого проживання, якщо це відбувається у позасудовому порядку; 4) укладення між подружжям договору, яким такий режим змінено – з наступного дня після укладення такого договору, якщо його умовами не передбачено інше.
Стаття 68. Здійснення права спільної сумісної власності після розірвання шлюбу 1. Розірвання шлюбу не припиняє права спільної сумісної власності на майно, набуте за час шлюбу.	Стаття 128. Управління спільним майном подружжя після припинення шлюбу

2. Розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності, після розірвання шлюбу здійснюється співвласниками виключно за взаємною згодою, відповідно до <u>Цивільного кодексу України</u>.	1. Після припинення шлюбу управління, користування та розпорядження спільним майном подружжя здійснюється відповідно до положень цього Кодексу про спільну сумісну власність.
Норма відсутня	Стаття 129. Визначення обсягу та вартості спільного майна подружжя 1. Обсяг спільного майна подружжя визначається станом на дату припинення правового режиму спільності майна подружжя. 2. Вартість спільного майна подружжя визначається за взаємною згодою подружжя, а у разі її недосягнення - судом станом на дату його поділу. 3. Якщо після припинення правового режиму спільності майна подружжя і до поділу спільного майна між подружжям вартість окремих об'єктів спільного майна подружжя істотно знизилася внаслідок дій чи бездіяльності того з подружжя, у володінні чи користуванні якого вони перебували, то вартість таких об'єктів може визначатися станом на дату припинення правового режиму, якщо інший з подружжя заявляє суду про це і доведе, що він заперечував проти такого порядку користування спільним майном.
Стаття 69. Право подружжя на поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя 1. Дружина і чоловік мають право на поділ майна, що належить їм на праві спільної сумісної власності, незалежно від розірвання шлюбу. 2. Дружина і чоловік мають право розділити майно за взаємною згодою. Договір про поділ житлового будинку, квартири, іншого нерухомого майна, а також про виділ нерухомого майна дружині, чоловікові зі складу усього майна подружжя має бути нотаріально посвідчений.	Стаття 130. Право подружжя на поділ їх спільного майна 1. Після припинення правового режиму спільності майна подружжя має право укласти договір про поділ їх спільного майна. 2. Під час дії правового режиму спільності майна подружжя має право укласти договір про виділ одному з подружжя окремих об'єктів спільного майна за умови, що такий договір не спрямований на порушення прав та інтересів третіх осіб. 3. Договір про поділ спільного майна подружжя, а так само договір про виділ одному з подружжя окремих об'єктів спільного майна, які стосуються нерухомого майна, підлягають нотаріальному посвідченню.

Стаття 70. Розмір часток майна дружини та чоловіка при поділі майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя 1. У разі поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є рівними, якщо інше не визначено домовленістю між ними або шлюбним договором. 2. При вирішенні спору про поділ майна суд може відступити від засади рівності часток подружжя за обставин, що мають істотне значення, зокрема якщо один із них не дбав про матеріальне забезпечення сім'ї, ухилявся від участі в утриманні дитини (дітей), приховав, знищив чи пошкодив спільне майно, витрачав його на шкоду інтересам сім'ї. <i>{Частина друга статті 70 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2037-VIII від 17.05.2017}</i> 3. За рішенням суду частка майна дружини, чоловіка може бути збільшена, якщо з нею, ним проживають діти, а також непрацездатні повнолітні син, дочка, за умови, що розмір аліментів, які вони одержують, недостатній для забезпечення їхнього фізичного, духовного розвитку та лікування.	Стаття 131. Розмір часток подружжя у спільному майні 1. У разі поділу спільного майна частки кожного з подружжя є рівними, якщо інше не визначено договором між ними. 2. При вирішенні справи про поділ спільного майна подружжя суд може відступити від засади рівності часток подружжя за обставин, що мають істотне значення, зокрема якщо один із них не дбав про матеріальне забезпечення сім'ї, ухилявся від участі в утриманні дитини (дітей), витрачав спільне майно не в інтересах сім'ї.
Стаття 71. Способи та порядок поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя 1. Майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, ділиться між ними в натурі. Якщо дружина та чоловік не домовилися про порядок поділу майна, спір може бути вирішений судом. При цьому суд бере до уваги інтереси дружини, чоловіка, дітей та інші обставини, що мають істотне значення. 2. Неподільні речі присуджуються одному з подружжя, якщо інше не визначено домовленістю між ними.	Стаття 132. Способи поділу спільного майна подружжя 1. Спільне майно подружжя ділиться між ними в натурі шляхом присудження кожному з подружжя рівних за вартістю індивідуально визначених об'єктів. 2. При здійсненні поділу спільного майна подружжя суд бере до уваги найкращі інтереси дитини, інтереси кожного з подружжя, фактичний порядок користування спільним майном та інші обставини, що мають істотне значення. 3. Неподільні речі присуджуються одному з подружжя. Якщо при цьому неможливо здійснити поділ спільного майна у рівних

3. Речі для професійних занять присуджуються тому з подружжя, хто використовував їх у своїй професійній діяльності. Вартість цих речей враховується при присудженні іншого майна другому з подружжя. 4. Присудження одному з подружжя грошової компенсації замість його частки у праві спільної сумісної власності на майно, зокрема на житловий будинок, квартиру, земельну ділянку, допускається лише за його згодою, крім випадків, передбачених <u>Цивільним кодексом України</u>. 5. Присудження одному з подружжя грошової компенсації можливе за умови попереднього внесення другим із подружжя відповідної грошової суми на депозитний рахунок суду. ...	частках, то іншому з подружжя присуджується грошова або майнова компенсація. 4. Якщо поділити спільне майно (окремий об'єкт спільного майна) неможливо, суд ухвалює рішення про продаж такого майна з публічних торгів з подальшим розподілом між подружжям отриманих грошових коштів. Перед ухваленням такого рішення суд роз'яснює подружжю правові наслідки продажу майна з публічних торгів і надає розумний строк для досягнення домовленості щодо поділу такого майна (окремого об'єкта спільного майна). 5. У виняткових випадках суд може визначити частки кожного з подружжя у праві спільної власності без його поділу в натурі. 6. Суд присуджує пропорційну частку спільного майна подружжя тому з них, на якого покладається виконання спільного боргу подружжя.
	Стаття 133. Виконання спільних майнових обов'язків після припинення правового режиму спільності майна подружжя 1. Припинення правового режиму спільності майна подружжя не припиняє спільних майнових обов'язків (боргів) подружжя. 2. За згодою обох з подружжя до ухвалення рішення суду щодо поділу їх спільного майна допускається дострокове виконання спільного майнового обов'язку за рахунок їх спільного майна. 3. Подружжя має право укласти договір про порядок виконання спільного майнового обов'язку, не замінюючи боржника у зобов'язанні, за яким виник спільний майновий обов'язок, та передбачити можливість безпосереднього виконання кожним з подружжям частини спільного майнового обов'язку. При цьому перед кредитором зобов'язаним залишається той з подружжя, хто є стороною відповідного зобов'язання. 4. У разі порушення договору, передбаченого частиною третьою цієї статті, той з подружжя, за рахунок якого відбулося виконання

	зобов'язання, має право стягнути з іншого з подружжя компенсацію або заявити вимогу про пропорційне збільшення своєї частки в майні, що обтяжене виконаним зобов'язанням. Неустойка та збитки, заподіяні порушенням договору, повністю покладаються на того з подружжя, який вчинив порушення. 5. Суд може ухвалити рішення щодо виконання спільного майнового обов'язку подружжя, яким: 1) покласти таке виконання на того з подружжя, хто є стороною зобов'язання, за яким виник спільний майновий обов'язок, присудивши йому пропорційну частку у спільному майні, яке покриває спільний борг; 2) за згодою того з подружжя, хто не є стороною зобов'язання, покласти таке виконання на обох з подружжя, поділивши пропорційно спільне майно між ними. При цьому перед кредитором зобов'язаним залишається той з подружжя, хто є стороною такого зобов'язання.
Стаття 61. Об'єкти права спільної сумісної власності 1. Об'єктом права спільної сумісної власності подружжя може бути будь-яке майно, за винятком виключеного з цивільного обороту. <i>{Частина перша статті 61 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> <i>{Офіційне тлумачення положення частини першої статті 61 див. в Рішенні Конституційного Суду № 17-рп/2012 від 19.09.2012}</i> 2. Об'єктом права спільної сумісної власності є заробітна плата, пенсія, стипендія, інші доходи, одержані одним із подружжя. <i>{Частина друга статті 61 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 3. Якщо одним із подружжя укладено договір в інтересах сім'ї, то гроші, інше майно, в тому числі гонорар, виграш, які були одержані за	виключити

цим договором, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. 4. Речі для професійних занять (музичні інструменти, оргтехніка, лікарське обладнання тощо), придбані за час шлюбу для одного з подружжя, є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. <i>{Частина п'яту статті 61 виключено на підставі Закону № 4766-VI від 17.05.2012}</i>	
Стаття 62. Виникнення права спільної сумісної власності подружжя на майно, що належало дружині, чоловікові 1. Якщо майно дружини, чоловіка за час шлюбу істотно збільшилося у своїй вартості внаслідок спільних трудових чи грошових затрат або затрат другого з подружжя, воно у разі спору може бути визнане за рішенням суду об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. 2. Якщо один із подружжя своєю працею і (або) коштами брав участь в утриманні майна, належного другому з подружжя, в управлінні цим майном чи догляді за ним, то дохід (приплід, дивіденди), одержаний від цього майна, у разі спору за рішенням суду може бути визнаний об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. <i>{Статтю 62 доповнено частиною другою згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> ...	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 72. Застосування позовної давності до вимог про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя 1. Позовна давність не застосовується до вимог про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, якщо шлюб між ними не розірвано.	ВИКЛЮЧИТИ

2. До вимоги про поділ майна, заявленої після розірвання шлюбу, застосовується позовна давність у три роки. Позовна давність обчислюється від дня, коли один із співвласників дізнався або міг дізнатися про порушення свого права власності.	
Стаття 74. Право на майно жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі <i>{Назва статті 74 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 1. Якщо жінка та чоловік проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, майно, набуте ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними. 2. На майно, що є об'єктом права спільної сумісної власності жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або в будь-якому іншому шлюбі, поширюються положення <u>глави 8</u> цього Кодексу. <i>{Стаття 74 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i>	ВИКЛЮЧИТИ
	Глава 11 ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР
Стаття 92. Право на укладення шлюбного договору 1. Шлюбний договір може бути укладено особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям.	Стаття 134. Право на укладення шлюбного договору 1. Шлюбний договір може бути укладено зарученими, нареченими, а також подружжям. 2. На укладення шлюбного договору до реєстрації шлюбу, якщо його стороною є неповнолітня дитина, потрібна згода її батьків,

2. На укладення шлюбного договору до реєстрації шлюбу, якщо його стороною є неповнолітня особа, потрібна письмова згода її батьків або піклувальника, засвідчена нотаріусом.	піклувальника або іншого законного представника , засвідчена нотаріусом.
Стаття 93. Зміст шлюбного договору 1. Шлюбним договором регулюються майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов'язки. 2. Шлюбним договором можуть бути визначені майнові права та обов'язки подружжя як батьків. 3. Шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми. 4. Шлюбний договір не може зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені цим Кодексом, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище. 5. За шлюбним договором не може передаватися у власність одному з подружжя нерухоме майно та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації.	Стаття 135. Зміст шлюбного договору 1. Шлюбним договором регулюються майнові відносини між подружжям, передбачені главами 10, 13 та 14 цієї Книги . 2. Шлюбним договором можуть бути визначені майнові права та обов'язки подружжя як батьків, передбачені главою 15 цієї Книги . 3. Шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми. 4. Шлюбний договір не може припиняти або змінювати правовий режим спільності майна подружжя на сімейне житло та речі домашнього вжитку . 5. Шлюбний договір не може зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені цим Кодексом.
Стаття 94. Форма шлюбного договору 1. Шлюбний договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується.	Стаття 136. Форма шлюбного договору 1. Шлюбний договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується.
Стаття 95. Початок дії шлюбного договору 1. Якщо шлюбний договір укладено до реєстрації шлюбу, він набуває чинності у день реєстрації шлюбу. 2. Якщо шлюбний договір укладено подружжям, він набуває чинності у день його нотаріального посвідчення.	Стаття 137. Початок дії шлюбного договору 1. Якщо шлюбний договір укладено до реєстрації шлюбу, він набуває чинності у день реєстрації шлюбу. 2. Якщо шлюбний договір укладено подружжям, він набуває чинності у день його нотаріального посвідчення.
Стаття 96. Строк дії шлюбного договору 1. У шлюбному договорі може бути встановлено загальний строк його дії, а також строки тривалості окремих прав та обов'язків.	Стаття 138. Строк дії шлюбного договору 1. У шлюбному договорі може бути встановлено загальний строк його дії, а також строки тривалості окремих прав та обов'язків.

2. У шлюбному договорі може бути встановлена чинність договору або окремих його умов і після припинення шлюбу.	2. У шлюбному договорі може бути встановлена чинність договору або окремих його умов і після припинення шлюбу.
Стаття 97. Визначення у шлюбному договорі правового режиму майна 1. У шлюбному договорі може бути визначене майно, яке дружина, чоловік передає для використання на спільні потреби сім'ї, а також правовий режим майна, подарованого подружжю у зв'язку з реєстрацією шлюбу. 2. Сторони можуть домовитися про непоширення на майно, набуте ними за час шлюбу, положень <u>статті 60</u> цього Кодексу і вважати його спільною частковою власністю або особистою приватною власністю кожного з них. 3. Сторони можуть домовитися про можливий порядок поділу майна, у тому числі і в разі розірвання шлюбу. 4. У шлюбному договорі сторони можуть передбачити використання належного їм обом або одному з них майна для забезпечення потреб їхніх дітей, а також інших осіб. 5. Сторони можуть включити до шлюбного договору будь-які інші умови щодо правового режиму майна, якщо вони не суперечать моральним засадам суспільства.	Стаття 139. Визначення у шлюбному договорі правового режиму майна 1. У шлюбному договорі може бути визначене майно, яке один з подружжя передає для забезпечення потреб сім'ї, а також правовий режим майна, подарованого подружжю у зв'язку з реєстрацією шлюбу. 2. Сторони можуть домовитися про непоширення на майно, набуте ними після укладення шлюбного договору, правового режиму спільності майна подружжя, передбаченого цим Кодексом. 3. Сторони можуть домовитися про можливий порядок поділу спільного майна. 4. У шлюбному договорі сторони можуть передбачити використання спільного майна подружжя або особистого майна кожного з них для забезпечення потреб їхніх дітей, а також інших осіб.
Стаття 98. Визначення у шлюбному договорі порядку користування житлом 1. Якщо у зв'язку з укладенням шлюбу один із подружжя вселяється в житлове приміщення, яке належить другому з подружжя, сторони у шлюбному договорі можуть домовитися про порядок користування ним. Подружжя може домовитися про звільнення житлового приміщення тим з подружжя, хто вселився в нього, в разі розірвання шлюбу, з виплатою грошової компенсації або без неї.	виключити

2. Сторони можуть домовитися про проживання у житловому приміщенні, яке належить одному з них чи є їхньою спільною власністю, їхніх родичів.	
Стаття 99. Визначення у шлюбному договорі права на утримання 1. Сторони можуть домовитися про надання утримання одному з подружжя незалежно від непрацездатності та потреби у матеріальній допомозі на умовах, визначених шлюбним договором. 2. Якщо у шлюбному договорі визначені умови, розмір та строки виплати аліментів, то в разі невиконання одним із подружжя свого обов'язку за договором аліменти можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса. 3. Шлюбним договором може бути встановлена можливість припинення права на утримання одного з подружжя у зв'язку з одержанням ним майнової (грошової) компенсації.	Стаття 140. Визначення у шлюбному договорі права на утримання 1. Сторони можуть домовитися про надання утримання одному з подружжя незалежно від непрацездатності та потреби у матеріальній допомозі на умовах, визначених шлюбним договором. 2. Якщо у шлюбному договорі визначені умови, розмір та строки виплати аліментів, то в разі невиконання одним із подружжя свого обов'язку за договором аліменти можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса. 3. Шлюбним договором може бути встановлена можливість припинення права на утримання одного з подружжя у зв'язку з одержанням ним майнової або грошової компенсації.
Стаття 100. Зміна умов шлюбного договору 1. Одностороння зміна умов шлюбного договору не допускається. 2. Шлюбний договір може бути змінено подружжям. Угода про зміну шлюбного договору нотаріально посвідчується. 3. На вимогу одного з подружжя шлюбний договір за рішенням суду може бути змінений, якщо цього вимагають його інтереси, інтереси дітей, а також непрацездатних повнолітніх дочки, сина, що мають істотне значення.	Стаття 141. Підстави для зміни умов шлюбного договору 1. Шлюбний договір може бути змінено подружжям за взаємною згодою. 2. На вимогу одного з подружжя шлюбний договір за рішенням суду може бути змінений, якщо у зв'язку зі зміною обставин цього вимагають його інтереси, інтереси дітей, а також непрацездатної повнолітньої дитини, що мають істотне значення.
Стаття 101. Право на відмову від шлюбного договору 1. Одностороння відмова від шлюбного договору не допускається. 2. Подружжя має право відмовитися від шлюбного договору. У такому разі, за вибором подружжя, права та обов'язки, встановлені шлюбним договором, припиняються з моменту його укладення або в день подання нотаріусу заяви про відмову від нього.	Стаття 142. Право на відмову від шлюбного договору 1. Подружжя має право відмовитися від шлюбного договору. Права та обов'язки, встановлені шлюбним договором, припиняються з моменту його укладення.

{Стаття 101 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}	2. Відмова подружжя від шлюбного договору не може порушувати прав третіх осіб.
Стаття 102. Розірвання шлюбного договору 1. На вимогу одного з подружжя шлюбний договір може бути розірваний за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення, зокрема в разі неможливості його виконання.	Стаття 143. Розірвання шлюбного договору 1. Подружжя має право розірвати шлюбний договір за взаємною згодою. Права та обов'язки, встановлені шлюбним договором, припиняються з моменту його розірвання. 2. На вимогу одного з подружжя шлюбний договір може бути розірваний за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення.
Стаття 103. Визнання шлюбного договору недійсним 1. Шлюбний договір на вимогу одного з подружжя або іншої особи, права та інтереси якої цим договором порушені, може бути визнаний недійсним за рішенням суду з підстав, встановлених Цивільним кодексом України. ...	виключити
Глава 14 ПРАВА БАТЬКІВ І ДІТЕЙ НА МАЙНО	Глава 12 ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ
Стаття 173. Роздільність майна батьків і дітей 1. Батьки і діти, зокрема ті, які спільно проживають, можуть бути самостійними власниками майна. 2. При вирішенні спору між батьками та малолітніми, неповнолітніми дітьми, які спільно проживають, щодо належності їм майна вважається, що воно є власністю батьків, якщо інше не встановлено судом. <i>{Частина друга статті 173 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i>	Стаття 144. Роздільність майна батьків і дітей 1. Батьки і діти, зокрема ті, які спільно проживають, можуть бути самостійними власниками майна. 2. При вирішенні спору між батьками та малолітніми, неповнолітніми дітьми, які спільно проживають, щодо належності їм майна вважається, що воно є власністю батьків, якщо інше не встановлено судом.

Стаття 174. Право власності дитини на майно, призначене для її розвитку, навчання та виховання 1. Майно, придбане батьками або одним із них для забезпечення розвитку, навчання та виховання дитини (одяг, інші речі особистого вжитку, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо), є власністю дитини.	Стаття 145. Право власності дитини на майно, призначене для її розвитку, навчання та виховання 1. Майно, придбане батьками або одним із них для забезпечення розвитку, навчання та виховання дитини (одяг, інші речі індивідуального користування, іграшки, книги, музичні інструменти, спортивне обладнання тощо), є власністю дитини.
Стаття 175. Право спільної сумісної власності батьків і дітей 1. Майно, набуте батьками і дітьми за рахунок їхньої спільної праці чи спільних коштів, належить їм на праві спільної сумісної власності. 2. Діти мають право на виділ у натурі майна, що є у спільній сумісній власності батьків і дітей. У разі виділу частки із майна, що є у спільній сумісній власності, вважається, що частки кожного із співвласників у праві спільної сумісної власності є рівними, якщо інше не встановлено домовленістю між ними, законом або рішенням суду. Якщо виділ у натурі частки із спільного майна є неможливим (<u>частина друга</u> статті 183 Цивільного кодексу України), діти, які мають право на виділ частки із майна у натурі, мають право на одержання від інших співвласників грошової або іншої матеріальної компенсації вартості його частки. <i>{Статтю 175 доповнено частиною другою гідно із Законом № 2475-VIII від 03.07.2018}</i>	виключити
Стаття 176. Права батьків та дітей щодо користування майном 1. Батьки зобов'язані передати у користування дитини майно, яке має забезпечити її виховання та розвиток. 2. Права батьків та дітей на користування житлом, яке є власністю когось із них, встановлюються законом.	Стаття 146. Права дітей щодо користування майном батьків 1. Батьки зобов'язані передати у користування дитини майно, необхідне для її стабільного та гармонійного розвитку.

Стаття 177. Управління майном дитини

1. Батьки управляють майном, належним малолітній дитині, без спеціального на те повноваження. Батьки зобов'язані дбати про збереження та використання майна дитини в її інтересах.

Якщо малолітня дитина може самостійно визначити свої потреби та інтереси, батьки здійснюють управління її майном, враховуючи такі потреби та інтереси.

{Частина перша статті 177 в редакції Закону № 2620-IV від 02.06.2005}

2. Батьки (усиновлювачі) або опікун малолітньої дитини не мають права без дозволу органу опіки та піклування:

1) відмовитися від прав на майно малолітньої дитини, у тому числі речових прав на нерухоме майно, що підлягають державній реєстрації;

{Абзац другий частини другої статті 177 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1871-IX від 05.11.2021}

2) видавати письмові зобов'язання від імені малолітньої дитини;

3) вчиняти правочини щодо:

об'єкта житлової нерухомості та/або земельної ділянки, на якій розміщений такий об'єкт, власником або користувачем яких є малолітня дитина;

відчуження (у тому числі шляхом міни або внесення (передачі) до статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) юридичної особи чи як вступного, членського та/або цільового внеску члена кооперативу), поділу, виділу нерухомого майна, об'єкта незавершеного будівництва, майбутнього об'єкта нерухомості, іншого цінного майна, зокрема транспортних засобів, власником якого є малолітня дитина.

Стаття 147. Управління майном дитини

1. Батьки **або інші законні представники дитини** зобов'язані дбати про збереження та використання майна дитини в її інтересах.

2. Батьки **або інші законні представники дитини за взаємною згодою** управляють майном, належним малолітній дитині, **якщо інше не передбачено договором або законом**.

Якщо малолітня дитина може самостійно визначити свої потреби та інтереси, батьки **або інші законні представники дитини** здійснюють управління її майном, враховуючи такі потреби та інтереси.

3. Батьки **або інші законні представники** малолітньої дитини не мають права без дозволу органу опіки та піклування:

1) відмовитися **від майна, у тому числі рухомого або нерухомого майна, а також майнових та речових прав** малолітньої дитини;

2) обтяжувати майно малолітньої дитини, у тому числі заставою, іпотекою, емфітевзисом, орендою;

3) **брати** зобов'язання від імені малолітньої дитини;

4) вчиняти правочини щодо:

об'єкта житлової нерухомості та/або земельної ділянки, на якій розміщений такий об'єкт, **власником** яких є малолітня дитина;

відчуження (у тому числі шляхом міни або внесення (передачі) до статутного (складеного) капіталу (пайового фонду) юридичної особи чи як вступного, членського та/або цільового внеску члена кооперативу), поділу, виділу нерухомого майна, об'єкта незавершеного будівництва, майбутнього об'єкта нерухомості, іншого цінного майна, зокрема транспортних засобів, власником якого є малолітня дитина.

4. Неповнолітня дитина має право вчиняти правочини, передбачені частиною третьою цієї статті, за згодою батьків або законних представників та з дозволу органу опіки та піклування.

{Статтю 177 доповнено частиною згідно із Законом № 2620-IV від 02.06.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом № 1871-IX від 05.11.2021; в редакції Закону № 3265-IX від 14.07.2023}

3. Батьки мають право дати згоду на вчинення неповнолітньою дитиною правочинів, передбачених частиною другою цієї статті, лише з дозволу органу опіки та піклування.

{Статтю 177 доповнено частиною згідно із Законом № 2620-IV від 02.06.2005}

4. Дозвіл на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини надається органом опіки та піклування після перевірки, що проводиться протягом одного місяця, і лише в разі гарантування збереження права дитини на житло.

{Статтю 177 доповнено частиною згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006; в редакції Закону № 3234-VI від 19.04.2011}

5. Органи опіки та піклування можуть відмовити у наданні дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини з одночасним зверненням до нотаріуса щодо накладення заборони відчуження такого майна лише у випадках, якщо ними встановлено, що:

{Абзац перший частини п'ятої статті 177 в редакції Закону № 4314-VI від 12.01.2012}

1) мати та/або батько дитини, які (яка, який) звернулися за дозволом, позбавлені судом батьківських прав відповідно до статті 164 цього Кодексу;

2) судом, органом опіки та піклування або прокурором постановлено (прийнято) рішення про відібрання дитини від батьків (або того з них, який звернувся за дозволом) без позбавлення їх батьківських прав відповідно до статті 170 цього Кодексу;

5. Дозвіл на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини надається органом опіки та піклування після перевірки, що проводиться протягом одного місяця, і лише в разі гарантування збереження права дитини на житло.

6. Орган опіки та піклування може відмовити у наданні дозволу на вчинення правочинів щодо нерухомого майна дитини з одночасним зверненням до нотаріуса щодо накладення заборони відчуження такого майна лише у випадках, якщо ним встановлено, що:

1) мати та/або батько дитини, які (яка, який) звернулися за дозволом, позбавлені судом батьківських прав;

2) судом **або** органом опіки та піклування прийнято рішення про відібрання дитини від батьків (або того з них, який звернувся за дозволом) без позбавлення їх батьківських прав;

3) до суду подано позов про позбавлення батьків дитини (або того з них, який звернувся за дозволом) батьківських прав;

4) особа, яка звернулася за дозволом, повідомила про себе неправдиві відомості, що мають суттєве значення для вирішення питання про надання дозволу чи відмову в його наданні;

5) між батьками **або іншими законними представниками** дитини немає згоди стосовно вчинення правочину щодо нерухомого майна дитини;

6) між батьками дитини (**іншими законними представниками**) або між одним з них та третіми особами існує судовий спір стосовно нерухомого майна, за дозволом на вчинення правочину щодо якого звернулися батьки дитини (або один з них);

7) вчинення правочину призведе до звуження обсягу існуючих майнових **або речевих** прав дитини та/або порушення охоронюваних законом інтересів дитини.

3) до суду подано позов про позбавлення батьків дитини (або того з них, який звернувся за дозволом) батьківських прав особами, зазначеними у статті 165 цього Кодексу;

4) особа, яка звернулася за дозволом, повідомила про себе неправдиві відомості, що мають суттєве значення для вирішення питання про надання дозволу чи відмову в його наданні;

5) між батьками дитини немає згоди стосовно вчинення правочину щодо нерухомого майна дитини;

6) між батьками дитини або між одним з них та третіми особами існує судовий спір стосовно нерухомого майна, за дозволом на вчинення правочину щодо якого звернулися батьки дитини (або один з них);

7) вчинення правочину призведе до звуження обсягу існуючих майнових прав дитини та/або порушення охоронюваних законом інтересів дитини.

{Частина статті 177 в редакції Закону № 3234-VI від 19.04.2011}

6. При вчиненні одним із батьків правочинів щодо майна малолітньої дитини вважається, що він діє за згодою другого з батьків. Другий з батьків має право звернутися до суду з вимогою про визнання правочину недійсним як укладеного без його згоди, якщо цей правочин виходить за межі дрібного побутового.

На вчинення одним із батьків правочинів щодо транспортних засобів та нерухомого майна малолітньої дитини повинна бути письмова нотаріально засвідчена згода другого з батьків.

{Частину статті 177 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}

Якщо той з батьків, хто проживає окремо від дитини протягом не менш як шість місяців, не бере участі у вихованні та утриманні дитини

6. Згода кожного з батьків або інших законних представників дитини надається у формі, у якій вчиняється правочин.

7. Спори, які виникають між батьками **чи іншими законними представниками** щодо управління майном дитини, можуть вирішуватися органом опіки та піклування або судом.

8. Після припинення управління батьки **та інші законні представники** зобов'язані повернути дитині майно, яким вони управляли, а також доходи від нього.

9. Неналежне виконання батьками **або іншими законними представниками** своїх обов'язків щодо управління майном дитини є підставою для **відшкодування завданої дитині шкоди, компенсації моральної шкоди, а також повернення доходів, одержаних від управління її майном.**

10. Порядок провадження органами опіки та піклування визначеної законом діяльності, пов'язаної із захистом майнових прав дитини, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

або якщо місце його проживання невідоме, правочини, зазначені в абзаці другому цієї частини, можуть бути вчинені без його згоди. <i>{Частина статті 177 доповнено абзацом третім згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 7. Батьки вирішують питання про управління майном дитини спільно, якщо інше не передбачено договором між ними. Спори, які виникають між батьками щодо управління майном дитини, можуть вирішуватися органом опіки та піклування або судом. <i>{Частина статті 177 із змінами, внесеними згідно із Законом № 524-V від 22.12.2006}</i> 8. Після припинення управління батьки зобов'язані повернути дитині майно, яким вони управляли, а також доходи від нього. 9. Неналежне виконання батьками своїх обов'язків щодо управління майном дитини є підставою для покладення на них обов'язку відшкодувати завдану їй матеріальну шкоду та повернути доходи, одержані від управління її майном. <i>{Частина статті 177 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2620-IV від 02.06.2005}</i> 10. Порядок провадження органами опіки та піклування визначеної законом діяльності, пов'язаної із захистом майнових прав дитини, встановлюється Кабінетом Міністрів України. <i>{Статтю 177 доповнено частиною десятою згідно із Законом № 3234-VI від 19.04.2011}</i>	
Стаття 178. Використання доходу від майна дитини 1. Дохід, одержаний від використання майна малолітньої дитини, батьки мають право використовувати на виховання та утримання інших дітей та на невідкладні потреби сім'ї.	Стаття 148. Використання доходу від майна дитини 1. Дохід, одержаний від використання майна малолітньої дитини, батьки мають право використовувати на виховання та утримання інших дітей та на невідкладні потреби сім'ї.

2. Неповнолітня дитина розпоряджається доходом від свого майна відповідно до <u>Цивільного кодексу України</u> .	2. Неповнолітня дитина розпоряджається доходом від свого майна відповідно до цього Кодексу .
Стаття 179. Право власності на аліменти, одержані на дитину 1. Аліменти, одержані на дитину, є власністю дитини. 2. Той із батьків або інших законних представників дитини, на ім'я якого виплачуються аліменти, розпоряджається аліментами виключно за цільовим призначенням в інтересах дитини. Неповнолітня дитина має право брати участь у розпорядженні аліментами, одержаними на її утримання. 3. Неповнолітня дитина має право на самостійне одержання аліментів та розпорядження ними відповідно до <u>Цивільного кодексу України</u>. <i>{Текст статті 179 в редакції Закону № 2037-VIII від 17.05.2017}</i>	Стаття 149. Право власності на аліменти, одержані на дитину 1. Аліменти, одержані на дитину, є власністю дитини. 2. Той із батьків або інших законних представників дитини, на ім'я якого виплачуються аліменти, розпоряджається аліментами виключно за цільовим призначенням в інтересах дитини. Неповнолітня дитина має право брати участь у розпорядженні аліментами, одержаними на її утримання. 3. Неповнолітня дитина має право на самостійне одержання аліментів та розпорядження ними відповідно до цього Кодексу.
	Розділ IV
	УТРИМАННЯ
	Глава 13
	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО УТРИМАННЯ
Норма відсутня	Стаття 150. Право на утримання 1. Дитина має право на утримання від своїх батьків та інших членів сім'ї або родичів у випадках, передбачених цим Кодексом. 2. Дружина, чоловік мають право на утримання від другого з подружжя у випадках, передбачених цим Кодексом. 3. Повнолітня дитина, якщо вона є непрацездатною або продовжує навчання і потребує матеріальної підтримки, має право на утримання від своїх батьків за умови, що вони можуть надавати таку матеріальну підтримку. Право на утримання припиняється у разі припинення навчання або досягнення дитиною двадцяти трьох років. 4. Непрацездатні батьки, якщо вони потребують матеріальної підтримки, мають право на утримання від своїх повнолітніх дітей.

	5. Непрацездатні баба, дід, прабаба, прадід, якщо вони потребують матеріальної підтримки і якщо у них немає чоловіка, дружини, повнолітніх дітей або ці особи з поважних причин не можуть надавати їм належного утримання, мають право на утримання від повнолітніх внуків, правнуків за умови, що вони можуть надавати матеріальну підтримку. 6. Непрацездатні мачуха, вітчим, якщо вони потребують матеріальної підтримки, мають право на утримання від повнолітніх падчерки, пасинка за дотримання таких умов: 1) вони надавали падчерці, пасинкові систематичну матеріальну підтримку не менш як п'ять років; 2) у мачухи, вітчима немає чоловіка, дружини, повнолітніх дочки, сина, братів та сестер або якщо ці особи з поважних причин не можуть надавати їм належного утримання; 3) падчерка, пасинок можуть надавати матеріальну підтримку. 7. Якщо особа до досягнення повноліття проживала з родичами або іншими особами однією сім'єю не менш як п'ять років, вона зобов'язана утримувати непрацездатних родичів та інших осіб, з якими проживала, за умови, що ця особа може надавати матеріальну підтримку. Цей обов'язок виникає, якщо у того, хто потребує матеріальної підтримки, немає дружини, чоловіка, повнолітніх дочки, сина, братів та сестер або ці особи з поважних причин не можуть надавати їм належного утримання. 8. Непрацездатною вважається особа, яка досягла встановленого законом віку, що дає право на призначення пенсії за віком, або є особою з інвалідністю.
Норма відсутня	Стаття 151. Способи надання утримання 1. За погодженням сторін утримання може надаватися в натуральній та (або) грошовій формі. 2. За рішенням суду кошти на утримання (аліменти) присуджуються у частці від заробітку особи, яка зобов'язана

	надавати утримання, та (або) у твердій грошовій сумі за вибором одержувача аліментів або його законного представника. 3. Суд може при присудженні аліментів у частці від заробітку їх платника одночасно встановити верхній чи нижній розмір аліментів у твердій грошовій сумі. 4. Спосіб стягнення аліментів, визначений рішенням суду, змінюється судом за позовом одержувача аліментів. За взаємною згодою сторін аліменти можуть бути сплачені наперед або ж визначені однією сумою за увесь період, протягом якого вони мають сплачуватися.
Норма відсутня	Стаття 152. Участь у додаткових витратах 1. Додатковими є витрати, необхідність яких зумовлена особливими обставинами (тяжка хвороба, інвалідність або немічність, розвиток здібностей дитини тощо). 2. Право на стягнення додаткових витрат мають особи, визначені частиною першою, четвертою статті 150 цієї Книги, а також повнолітня непрацездатна дитина. 3. Договором участь у додаткових витратах може встановлюватися і для інших осіб, які мають право на утримання. 4. Розмір участі платника у додаткових витратах в разі спору визначається рішенням суду, з урахуванням обставин, що мають істотне значення. 5. Додаткові витрати можуть фінансуватися наперед або покриватися після їх фактичного понесення разово, періодично або постійно. У виняткових випадках, якщо мати, батько є тяжко хворими, особами з інвалідністю, а малолітня, неповнолітня дитина має достатній дохід (заробіток), суд може ухвалити рішення про стягнення з неї одноразово або протягом певного строку коштів на покриття витрат, пов'язаних з лікуванням та доглядом за ними.
Норма відсутня	Стаття 153. Договір про сплату аліментів

	1. Сторони аліментного зобов'язання мають право укласти договір про сплату аліментів, у якому визначити умови, розмір та строки їх виплати. 2. Договір про сплату аліментів може містити умови участі платника аліментів у додаткових витратах. 3. Умови договору про сплату аліментів не можуть порушувати права дитини, які встановлені цим Кодексом. 4. Договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується. У разі невиконання платником аліментів свого обов'язку за договором прострочені аліменти з нього можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса.
Норма відсутня	Стаття 154. Аліментний виконавчий напис нотаріуса 1. У разі невиконання платником аліментів свого обов'язку за договором про сплату аліментів, сукупний розмір заборгованості за якими перевищує суму відповідних платежів за три місяці, аліменти з нього можуть стягуватися на підставі аліментного виконавчого напису нотаріуса. 2. За аліментним виконавчим написом нотаріуса аліменти підлягають стягненню на майбутнє у розмірі та строках, визначених договором про сплату аліментів у межах строку дії такого договору. 3. У разі розірвання або зміни договору про сплату аліментів аліментний виконавчий напис нотаріуса втрачає чинність.
Норма відсутня	Стаття 155. Індexсація аліментів, визначених у твердій грошовій сумі Розмір аліментів, визначений судом або договором у твердій грошовій сумі, щорічно підлягає індексації відповідно до закону, якщо платник і одержувач аліментів не домовилися про інше. За заявою одержувача аліментів індексація може бути здійснена судом за інший період.

Норма відсутня	Стаття 156. Обчислення суми аліментів, визначених договором або присуджених судом у частці від заробітку 1. Сума аліментів, визначених договором або присуджених судом у частці від заробітку їх платника, обчислюється виходячи з фактичного заробітку, який платник аліментів одержував протягом строку сплати аліментів, незалежно від того, одержано такий заробіток в Україні чи за кордоном. 2. Перелік видів заробітку та доходів, на які звертається стягнення аліментів, визначених у частці від заробітку їх платника, затверджується Кабінетом Міністрів України. 3. Сума аліментів, визначених договором або присуджених судом у частці від заробітку їх платника, який не працює, або є фізичною особою – підприємцем і перебуває на спрощеній системі оподаткування, або є громадянином України, який одержує заробіток за кордоном, обчислюється виходячи із середньої заробітної плати працівника за його місцем проживання, а за його відсутності – за останнім відомим місцем проживання. 4. У разі встановлення джерела і розміру заробітку платника аліментів, який він одержав за кордоном, за заявою одержувача аліментів державний виконавець, приватний виконавець здійснює перерахунок заборгованості. Сума аліментів, визначених договором або присуджених судом у частці від заробітку їх платника, та (або) розмір заборгованості за аліментами обчислюється державним виконавцем, приватним виконавцем, дії якого можуть бути оскаржені платником або одержувачем аліментів.
Норма відсутня	Стаття 157. Відрахування аліментів за заявою платника 1. Платник аліментів може подати заяву за місцем роботи, місцем виплати пенсії, стипендії про добровільне відрахування аліментів з

	його заробітної плати, пенсії, стипендії у розмірі та на строк, які визначені у цій заяві. Така заява може бути ним відкликана. 2. На підставі заяви платника аліменти відраховуються не пізніше триденного строку від дня, встановленого для виплати заробітної плати, пенсії, стипендії. 3. На підставі заяви платника аліменти можуть бути відраховані і тоді, коли загальна сума, яка підлягає відрахуванню на підставі заяви та виконавчих документів, перевищує половину заробітної плати, пенсії, стипендії, а також якщо з нього вже стягуються аліменти на інших осіб.
Норма відсутня	Стаття 158. Час, з якого присуджуються аліменти 1. Аліменти присуджуються за судовим рішенням від дня подання заяви (позовної заяви чи заяви про видачу судового наказу). 2. Аліменти за минулий час можуть бути присуджені, але не більш як за один рік, якщо стягувач доведе, що він вживав заходів щодо одержання аліментів з їх платника, але останній ухилився від їх сплати.
Норма відсутня	Стаття 159. Стягнення аліментів за минулий час та заборгованості за аліментами 1. Аліменти можуть бути стягнуті за виконавчим документом за минулий час, але не більш як за три роки, що передували пред'явленню виконавчого документа до виконання. 2. Якщо за виконавчим документом, пред'явленим до виконання, аліменти не стягувалися у зв'язку з розшуком платника аліментів або у зв'язку з його перебуванням за кордоном, вони мають бути сплачені за весь минулий час.

	3. Заборгованість за аліментами підлягає стягненню незалежно від припинення у їх одержувача права на утримання.
Норма відсутня	Стаття 160. Сплата аліментів у разі виїзду платника за кордон 1. У разі виїзду платника аліментів за кордон на постійне проживання у державу, з якою Україна не має договору про надання правової допомоги, аліменти стягуються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. 2. Якщо після виконання аліментних зобов'язань платник аліментів не виїхав за кордон або повернувся для постійного проживання в Україну, суд може стягнути з нього аліменти з урахуванням сплаченої суми. 3. Якщо після набрання законної сили рішенням суду про стягнення аліментів їх платник виїжджає за кордон для постійного проживання у державу, з якою Україна не має договору про правову допомогу, з нього за рішенням суду до його виїзду за межі України може бути стягнуто аліменти за весь період, на який їх було присуджено. Якщо після набрання законної сили рішенням суду про стягнення аліментів за весь період, на який їх було присуджено, платник аліментів не виїхав за кордон або повернувся для постійного проживання в Україну та змінилися обставини, які вплинули на визначення розміру аліментів, суд може стягнути з нього аліменти з урахуванням сплаченої суми.
	Стаття 160-1. Зміна розміру аліментів Розмір аліментів, визначений за рішенням суду або договором про сплату аліментів, може бути згодом зменшено або збільшено за договором або судом за позовом платника або одержувача аліментів у разі зміни матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я когось із них, інших змін, що мають істотне значення, а також в інших випадках, передбачених цим Кодексом.

	Стаття 160-2. Пред'явлення виконавчого документа про стягнення аліментів або додаткових витрат до виконання 1. Виконавчий документ про стягнення аліментів або додаткових витрат пред'являється до виконання відповідно до Закону України «Про виконавче провадження». 2. Одержувач аліментів або додаткових витрат може самостійно подати заяву з виконавчим документом про утримання аліментів та (або) додаткових витрат із заробітної плати, пенсії, стипендії або іншого доходу платника безпосередньо за місцем виплати платникові заробітної плати, пенсії, стипендії або іншого доходу. 3. На підставі вказаної заяви одержувача аліменти або додаткові витрати утримуються із заробітної плати, пенсії, стипендії або іншого доходу платника у розмірі, визначеному у виконавчому документі, та перераховуються одержувачу на рахунок, зазначений у заяві.
Норма відсутня	Стаття 161. Звільнення від обов'язку надавати утримання або заборгованості за аліментами 1. За заявою платника аліментів суд може звільнити його від обов'язку надавати утримання, якщо дохід одержувача аліментів перевищує дохід їх платника і забезпечує повністю потреби одержувача аліментів. 2. Якщо одержувач аліментів перестав отримувати дохід або його дохід зменшився, заінтересована особа має право звернутися до суду з вимогою про стягнення аліментів. 3. Особи, визначені в частині третій статті 150 цієї Книги, звільняються судом від обов'язку надавати утримання матері, батьку, в тому числі брати участь у додаткових витратах, якщо буде встановлено, що мати, батько не сплачували аліменти, що призвело до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три роки, і така заборгованість не сплачена на момент звернення до суду.

	4. Особи, визначені в частині третій статті 150 цієї Книги, можуть бути звільнені від обов'язку надавати утримання матері, батьку, в тому числі брати участь у додаткових витратах, якщо буде встановлено, що мати, батько ухилялися від виконання своїх батьківських обов'язків. 5. Суд може звільнити від обов'язку надавати утримання осіб, визначених у частинах третій - сьомій статті 150 цієї Книги, за наявності інших обставин, що мають істотне значення. 6. Суд може звільнити платника аліментів повністю або частково від сплати заборгованості за аліментами, якщо вона виникла у зв'язку з його тяжкою хворобою або іншою обставиною, що має істотне значення, зокрема відсутністю кровного споріднення, якщо стягнення аліментів зумовлено цією обставиною.
Норма відсутня	Стаття 162. Відповідальність за прострочення сплати аліментів, оплати додаткових витрат 1. У разі виникнення заборгованості з вини платника аліментів, їх одержувач має право на стягнення неустойки у розмірі одного відсотка суми несплачених аліментів за кожен день прострочення від дня прострочення сплати аліментів до дня їх повного погашення або до дня ухвалення судом рішення про стягнення неустойки, але не більше 100 відсотків заборгованості. 2. У разі застосування до платника аліментів заходів, передбачених частиною чотирнадцятою статті 71 Закону України «Про виконавче провадження», максимальний розмір неустойки повинен дорівнювати різниці між сумою заборгованості та розміром застосованих заходів примусового виконання, передбачених частиною чотирнадцятою статті 71 Закону України «Про виконавче провадження». 3. Розмір неустойки може бути зменшений судом з урахуванням матеріального та сімейного стану платника аліментів.

	4. Неустойка не сплачується, якщо платник аліментів є неповнолітнім. 5. У разі прострочення оплати аліментів та (або) додаткових витрат з вини платника такий платник зобов'язаний на вимогу одержувача аліментів та (або) додаткових витрат сплатити суму заборгованості за аліментами та (або) додатковими витратами з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних із простроченої суми. 6. Платник додаткових витрат вважається таким, що прострочив оплату, якщо він не виконав свій обов'язок щодо оплати додаткових витрат у строк, встановлений судовим рішенням або договором, а в разі їх відсутності або у разі невстановлення такого строку - після спливу семи днів після пред'явлення відповідної вимоги одержувачем додаткових витрат, який фактично їх оплатив.
Норма відсутня	Стаття 163. Право на повернення аліментів, отриманих після припинення права на утримання 1. Аліменти, стягнуті на підставі виконавчого документа або сплачені за договором після припинення права на утримання, вважаються такими, що одержані без достатньої правової підстави та підлягають поверненню в повному обсязі, але не більш як за три роки.
Глава 9 ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ ПО УТРИМАННЮ	Глава 14 ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ ПО УТРИМАННЮ
Стаття 75. Право одного з подружжя на утримання 1. Дружина, чоловік повинні матеріально підтримувати один одного. 2. Право на утримання (аліменти) має той із подружжя, який є непрацездатним, потребує матеріальної допомоги, за умови, що другий із подружжя може надавати матеріальну допомогу.	Стаття 164. Право одного з подружжя на утримання 1. Право на утримання має той із подружжя, який є непрацездатним, потребує матеріальної підтримки, за умови, що другий із подружжя може надавати матеріальну допомогу. 2. Один із подружжя є таким, що потребує матеріальної підтримки, якщо заробітна плата, пенсія, доходи від використання його майна, інші

3. Непрацездатним вважається той із подружжя, який досяг пенсійного віку, встановленого законом, або є особою з інвалідністю I, II чи III групи. 4. <i>{Частина четверту статті 75 визнано такою, що не відповідає Конституції України (є неконституційною), згідно з Рішенням Конституційного Суду № 1-р/2024 від 29.10.2024}</i> Один із подружжя є таким, що потребує матеріальної допомоги, якщо заробітна плата, пенсія, доходи від використання його майна, інші доходи не забезпечують йому прожиткового мінімуму, встановленого законом. 5. Права на утримання не має той із подружжя, хто негідно поведився у шлюбних відносинах, а також той, хто став непрацездатним у зв'язку із вчиненням ним умисного кримінального правопорушення, якщо це встановлено судом. <i>{Частина п'ята статті 75 із змінами, внесеними згідно із Законом № 720-IX від 17.06.2020}</i> 6. Той із подружжя, хто став непрацездатним у зв'язку з протиправною поведінкою другого з подружжя, має право на утримання незалежно від права на відшкодування шкоди відповідно до <u>Цивільного кодексу України</u>.	доходи не забезпечують йому розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом. 3. Права на утримання не має той із подружжя, хто негідно поведився у шлюбних відносинах, а також той, хто став непрацездатним у зв'язку із вчиненням ним умисного кримінального правопорушення, якщо це встановлено судом. 4. Той із подружжя, хто став непрацездатним у зв'язку з протиправною поведінкою другого з подружжя, має право на утримання незалежно від права на відшкодування шкоди відповідно до цієї Книги. 5. Розмір аліментів одному з подружжя суд визначає з урахуванням можливості одержання утримання від повнолітніх дочки, сина, батьків та за умови, що розмір доходу платника аліментів після сплати аліментів становитиме не менше розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом, а також з урахуванням інших обставин, що мають істотне значення.
Стаття 76. Право на утримання після розірвання шлюбу 1. Розірвання шлюбу не припиняє права особи на утримання, яке виникло у неї за час шлюбу. 2. Після розірвання шлюбу особа має право на утримання, якщо вона стала непрацездатною до розірвання шлюбу або протягом одного року від дня розірвання шлюбу і потребує матеріальної допомоги і якщо її колишній чоловік, колишня дружина може надавати матеріальну допомогу.	Стаття 165. Умови збереження права на утримання після розірвання шлюбу 1. Розірвання шлюбу не припиняє права особи на утримання, яке виникло у неї за час шлюбу. 2. Після розірвання шлюбу особа має право на утримання, якщо вона стала непрацездатною до розірвання шлюбу або протягом одного року від дня розірвання шлюбу і потребує матеріальної підтримки і якщо її колишній чоловік, колишня дружина може надавати матеріальну підтримку.

Особа має право на утримання і тоді, коли вона стала особою з інвалідністю після спливу одного року від дня розірвання шлюбу, якщо її інвалідність була результатом протиправної поведінки щодо неї колишнього чоловіка, колишньої дружини під час шлюбу. 3. Якщо на момент розірвання шлюбу жінці, чоловікові до досягнення встановленого законом пенсійного віку залишилося не більш як п'ять років, вона, він матимуть право на утримання після досягнення цього пенсійного віку, за умови, що у шлюбі вони спільно проживали не менш як десять років. 4. Якщо у зв'язку з вихованням дитини, веденням домашнього господарства, піклуванням про членів сім'ї, хворобою або іншими обставинами, що мають істотне значення, один із подружжя не мав можливості одержати освіту, працювати, зайняти відповідну посаду, він має право на утримання у зв'язку з розірванням шлюбу і тоді, якщо є працездатним, за умови, що потребує матеріальної допомоги і що колишній чоловік, колишня дружина може надавати матеріальну допомогу. Право на утримання у цьому випадку триває протягом трьох років від дня розірвання шлюбу.	Особа має право на утримання і тоді, коли вона стала особою з інвалідністю після спливу одного року від дня розірвання шлюбу, якщо її інвалідність була результатом протиправної поведінки щодо неї колишнього чоловіка, колишньої дружини під час шлюбу. 3. Якщо на момент розірвання шлюбу жінці, чоловікові до досягнення встановленого законом віку, що дає право на призначення пенсії за віком, залишилося не більш як п'ять років, вона, він матимуть право на утримання після досягнення цього пенсійного віку, за умови, що у шлюбі вони спільно проживали не менш як десять років. 4. Якщо у зв'язку з вихованням дитини, веденням домашнього господарства, піклуванням про членів сім'ї, хворобою або іншими обставинами, що мають істотне значення, один із подружжя не мав можливості одержати освіту, працювати, зайняти відповідну посаду, він має право на утримання у зв'язку з розірванням шлюбу і тоді, якщо є працездатним, за умови, що потребує матеріальної підтримки і що колишній чоловік, колишня дружина може надавати матеріальну підтримку. Право на утримання у цьому випадку триває протягом трьох років від дня розірвання шлюбу. 5. Якщо один із подружжя одержує аліменти у зв'язку з інвалідністю, сплата аліментів триває протягом строку інвалідності. У разі подання відповідного документа про продовження строку інвалідності стягнення аліментів продовжується на відповідний строк без необхідності ухвалювати додаткове судове рішення.
Стаття 77. Способи надання утримання одному з подружжя 1. Утримання одному з подружжя надається другим із подружжя у натуральній або грошовій формі за їхньою згодою. 2. За рішенням суду аліменти присуджуються одному з подружжя, як правило, у грошовій формі.	виключити

3. Аліменти сплачуються щомісячно. За взаємною згодою аліменти можуть бути сплачені наперед. 4. Якщо платник аліментів виїжджає на постійне місце проживання у державу, з якою Україна не має договору про надання правової допомоги, аліменти можуть бути сплачені наперед за час, визначений домовленістю подружжя, а у разі спору - за рішенням суду.	
Стаття 78. Договір подружжя про надання утримання 1. Подружжя має право укласти договір про надання утримання одному з них, у якому визначити умови, розмір та строки виплати аліментів. Договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується. 2. У разі невиконання одним із подружжя свого обов'язку за договором про надання утримання аліменти можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 79. Час, протягом якого сплачуються аліменти одному з подружжя 1. Аліменти присуджуються за рішенням суду від дня подання позовної заяви. 2. Якщо позивач вживав заходів щодо одержання аліментів від відповідача, але не міг їх одержати внаслідок ухилення відповідача від їх сплати, суд, залежно від обставин справи, може постановити рішення про стягнення аліментів за минулий час, але не більш як за один рік. 3. Якщо один із подружжя одержує аліменти у зв'язку з інвалідністю, сплата аліментів триває протягом строку інвалідності. У разі подання відповідного документа про продовження строку інвалідності стягнення аліментів продовжується на відповідний строк без додаткового рішення суду про це.	ВИКЛЮЧИТИ

Стаття 80. Визначення розміру аліментів одному з подружжя за рішенням суду 1. Аліменти присуджуються одному з подружжя у частці від заробітку (доходу) другого з подружжя і (або) у твердій грошовій сумі. 2. Розмір аліментів одному з подружжя суд визначає з урахуванням можливості одержання утримання від повнолітніх дочки, сина, батьків та з урахуванням інших обставин, що мають істотне значення. 3. Розмір аліментів, визначений судом, може бути згодом змінений за рішенням суду за позовною заявою платника або одержувача аліментів у разі зміни їхнього матеріального і (або) сімейного стану.	виключити
Стаття 81. Види доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів 1. <u>Перелік видів доходів, які враховуються при визначенні розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб, затверджується Кабінетом Міністрів України.</u>	виключити
Стаття 82. Припинення права одного з подружжя на утримання 1. Право одного з подружжя на утримання, а також право на утримання, яке особа має після розірвання шлюбу, припиняється у разі поновлення його працездатності, а також реєстрації з ним повторного шлюбу. Право на утримання припиняється від дня настання цих обставин. 2. Якщо після припинення права на утримання виконання рішення суду про стягнення аліментів буде продовжуватися, всі суми, одержані як аліменти, вважаються такими, що одержані без достатньої правової підстави, і підлягають поверненню у повному обсязі, але не більш як за три роки.	Стаття 166. Припинення права одного з подружжя на утримання 1. Право одного з подружжя на утримання, передбачене статтями 164-165 цієї Книги, припиняється у разі поновлення його працездатності, а також реєстрації ним повторного шлюбу. Право на утримання припиняється від дня настання цих обставин. 2. Право одного з подружжя на аліменти, які були присуджені за рішенням суду, може бути припинене судом, якщо: 1) одержувач аліментів перестав потребувати матеріальної підтримки; 2) платник аліментів неспроможний надавати матеріальну підтримку.

3. Право одного з подружжя на аліменти, які були присуджені за рішенням суду, може бути припинене за рішенням суду, якщо буде встановлено, що: 1) одержувач аліментів перестав потребувати матеріальної допомоги; 2) платник аліментів неспроможний надавати матеріальну допомогу. 4. Право одного з подружжя на утримання припиняється у випадках, передбачених <u>статтями 83, 85, 87 і 89</u> цього Кодексу.	3. Право одного з подружжя на утримання припиняється у випадках, передбачених статтями 167, 169 та 171 цієї Книги.
Стаття 83. Позбавлення права на утримання або обмеження його строком 1. Рішенням суду може бути позбавлено одного з подружжя права на утримання або обмежено його строком, якщо: 1) подружжя перебувало в шлюбних відносинах нетривалий час; 2) непрацездатність того з подружжя, хто потребує матеріальної допомоги, виникла в результаті вчинення ним умисного кримінального правопорушення; <i>{Пункт 2 частини першої статті 83 із змінами, внесеними згідно із Законом № 720-ІХ від 17.06.2020}</i> 3) непрацездатність або тяжка хвороба того з подружжя, хто потребує матеріальної допомоги, була прихована від другого з подружжя при реєстрації шлюбу; 4) одержувач аліментів свідомо поставив себе у становище такого, що потребує матеріальної допомоги. 2. Положення цієї статті поширюються і на осіб, у яких право на аліменти виникло після розірвання шлюбу.	Стаття 167. Позбавлення права на утримання або обмеження його строком 1. Рішенням суду одного з подружжя може бути позбавлено права на утримання або обмежено його строком, якщо: 1) подружжя перебувало в шлюбних відносинах нетривалий час; 2) непрацездатність того з подружжя, хто потребує матеріальної підтримки, виникла в результаті вчинення ним умисного кримінального правопорушення; 3) непрацездатність або тяжка хвороба того з подружжя, хто потребує матеріальної підтримки, була прихована від другого з подружжя при реєстрації шлюбу; 4) одержувач аліментів свідомо поставив себе у становище такого, що потребує матеріальної підтримки. 2. Положення цієї статті поширюються і на осіб, у яких право на аліменти виникло після розірвання шлюбу.

Стаття 84. Право дружини на утримання під час вагітності та у разі проживання з нею дитини 1. Дружина має право на утримання від чоловіка під час вагітності. 2. Дружина, з якою проживає дитина, має право на утримання від чоловіка - батька дитини до досягнення дитиною трьох років. 3. Якщо дитина має вади фізичного або психічного розвитку, дружина, з якою проживає дитина, має право на утримання від чоловіка до досягнення дитиною шести років. 4. Право на утримання вагітна дружина, а також дружина, з якою проживає дитина, має незалежно від того, чи вона працює, та незалежно від її матеріального становища, за умови, що чоловік може надавати матеріальну допомогу. 5. Аліменти, присуджені дружині під час вагітності, сплачуються після народження дитини без додаткового рішення суду. 6. Право на утримання вагітна дружина, а також дружина, з якою проживає дитина, має і в разі розірвання шлюбу.	Стаття 168. Право на утримання під час вагітності та з підстави проживання з особою дитини 1. Дружина має право на утримання від чоловіка під час вагітності. 2. Той з батьків, з ким проживає дитина, має право на утримання від другого з батьків до досягнення дитиною трьох років. 3. Якщо дитина має вади фізичного або психічного розвитку, той з батьків, з ким проживає дитина, має право на утримання від другого з батьків до досягнення дитиною шести років. 4. Право на утримання, передбачене цією статтею, особа має незалежно від того, чи вона працює, та її матеріального становища за умови, що другий з батьків спроможний надавати матеріальну підтримку. 5. Аліменти, присуджені дружині під час вагітності, сплачуються після народження дитини без додаткового рішення суду. 6. Право на утримання вагітна дружина, а також той з батьків, разом з ким проживає дитина, має і в разі розірвання шлюбу.
Стаття 85. Припинення права дружини на утримання 1. Право дружини на утримання, передбачене <u>статтею 84</u> цього Кодексу, припиняється в разі припинення вагітності, народження дитини мертвою або якщо дитина передана на виховання іншій особі, а також у разі смерті дитини. 2. Право дружини на утримання припиняється, якщо за рішенням суду виключено відомості про чоловіка як батька з актового запису про народження дитини.	Стаття 169. Припинення права одного з батьків дитини на утримання 1. Право дружини, чоловіка на утримання, передбачене статтею 168 цієї Книги, припиняється в разі припинення вагітності, народження дитини мертвою або якщо дитина передана на виховання іншій особі, а також у разі смерті дитини. 2. Право дружини, чоловіка на утримання припиняється, якщо за рішенням суду виключено відомості про чоловіка як батька або про дружину як матір з актового запису про народження дитини.
Стаття 86. Право чоловіка на утримання у разі проживання з ним дитини	виключити

1. Чоловік, з яким проживає дитина, має право на утримання від дружини - матері дитини до досягнення дитиною трьох років. 2. Якщо дитина має вади фізичного або психічного розвитку, чоловік, з яким проживає дитина, має право на утримання від дружини до досягнення дитиною шести років. 3. Право на утримання чоловік, з яким проживає дитина, має незалежно від того, чи він працює, та незалежно від його матеріального становища, за умови, що дружина може надавати матеріальну допомогу. 4. Право на утримання чоловік, з яким проживає дитина, має і після розірвання шлюбу.	
Стаття 87. Припинення права чоловіка на утримання 1. Право чоловіка на утримання, передбачене <u>статтею 86</u> цього Кодексу, припиняється, якщо дитина передана на виховання іншій особі, а також у разі смерті дитини. 2. Право чоловіка на утримання припиняється, якщо за рішенням суду виключено відомості про дружину як матір з актового запису про народження дитини.	виключити
Стаття 88. Право на утримання того з подружжя, з ким проживає дитина з інвалідністю 1. Якщо один із подружжя, в тому числі і працездатний, проживає з дитиною з інвалідністю, яка не може обходитися без постійного стороннього догляду, і опікується нею, він має право на утримання за умови, що другий з подружжя може надавати матеріальну допомогу.	Стаття 170. Право на утримання того з подружжя, з ким проживає дитина з інвалідністю 1. Якщо один із подружжя, в тому числі і працездатний, проживає з дитиною з інвалідністю, яка потребує постійного стороннього догляду, і опікується нею, він має право на утримання за умови, що другий з подружжя може надавати матеріальну підтримку.

Право на утримання триває протягом всього часу проживання з дитиною з інвалідністю та опікування нею і не залежить від матеріального становища того з батьків, з ким вона проживає. 2. Розмір аліментів тому з подружжя, з ким проживає дитина з інвалідністю, визначається за рішенням суду відповідно до <u>частини першої статті 80</u> цього Кодексу, без урахування можливості одержання аліментів від своїх батьків, повнолітніх дочки або сина.	Право на утримання триває протягом всього часу проживання з дитиною з інвалідністю та опікування нею і не залежить від матеріального становища того з батьків, з ким вона проживає. 2. Розмір аліментів тому з подружжя, з ким проживає дитина з інвалідністю, визначається судом без урахування можливості одержання аліментів від своїх батьків, повнолітніх дочки або сина.
Стаття 89. Припинення права на утримання за домовленістю подружжя 1. Подружжя, а також особи, шлюб між якими було розірвано, мають право укласти договір про припинення права на утримання взамін набуття права власності на житловий будинок, квартиру чи інше нерухоме майно або одержання одноразової грошової виплати. Договір, за яким передається у власність нерухоме майно, має бути нотаріально посвідчений. Право власності на нерухоме майно, що передається за таким договором, виникає з моменту державної реєстрації цього права відповідно до закону. <i>{Абзац другий частини першої статті 89 в редакції Закону № 402-VII від 04.07.2013}</i> 2. Якщо особи домовилися про припинення права на утримання у зв'язку з одержанням одноразової грошової виплати, обумовлена грошова сума має бути внесена на депозитний рахунок нотаріальної контори або приватного нотаріуса до посвідчення договору. <i>{Частина друга статті 89 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2435-VI від 06.07.2010}</i> 3. На майно, одержане на підставі договору про припинення права на утримання, не може бути звернене стягнення.	Стаття 171. Припинення права на утримання за домовленістю подружжя 1. Подружжя, а також особи, шлюб між якими було розірвано, мають право укласти договір про припинення права на утримання взамін набуття права власності на нерухоме майно (житловий будинок, квартиру, земельну ділянку тощо) або одержання одноразової грошової виплати. 2. Договір про припинення права на утримання взамін набуття права власності на нерухоме майно або одержання одноразової грошової виплати підлягає нотаріальному посвідченню.

Стаття 90. Взаємна участь дружини, чоловіка у витратах на лікування 1. Дружина, чоловік взаємно зобов'язані брати участь у витратах, пов'язаних із хворобою або каліцтвом другого з подружжя.	Стаття 172. Взаємна участь дружини, чоловіка у витратах на лікування 1. Дружина, чоловік взаємно зобов'язані брати участь у витратах, пов'язаних із хворобою або каліцтвом другого з подружжя.
Стаття 91. Право на утримання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою 1. Якщо жінка та чоловік, які не перебувають у шлюбі між собою, тривалий час проживали однією сім'єю, той із них, хто став непрацездатним під час спільного проживання, має право на утримання відповідно до <u>статті 76</u> цього Кодексу. 2. Жінка та чоловік, які не перебувають у шлюбі між собою, мають право на утримання в разі проживання з нею, ним їхньої дитини, відповідно до <u>частин другої - четвертої статті 84</u> та <u>статей 86 і 88</u> цього Кодексу. 3. Право жінки та чоловіка на утримання припиняється з підстав, встановлених <u>пунктами 2 і 4 статті 83</u>, <u>статтями 85, 87 і 89</u> цього Кодексу.	виключити
Глава 15 ОБОВ'ЯЗОК МАТЕРІ, БАТЬКА УТРИМУВАТИ ДИТИНУ ТА ЙОГО ВИКОНАННЯ	Глава 15 ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПО УТРИМАННЮ ДИТИНИ
Стаття 180. Обов'язок батьків утримувати дитину 1. Батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття.	Стаття 173. Обов'язок утримувати дитину 1. Батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття. 2. Баба, дід, повнолітні брат, сестра зобов'язані утримувати своїх малолітніх, неповнолітніх внуків, братів та сестер, якщо у них немає батьків, дружини, чоловіка або якщо ці особи не можуть з поважних

	причин надавати їм належного утримання, за умови, що баба, дід, повнолітні брат, сестра можуть надавати матеріальну підтримку. 3. Мачуха, вітчим зобов'язані утримувати малолітніх, неповнолітніх падчерку, пасинка, які з ними проживають, якщо у них немає осіб, вказаних у частині першій та другій цієї статті, або ці особи не можуть з поважних причин надавати їм належного утримання, за умови, що мачуха, вітчим можуть надавати матеріальну підтримку. 4. Суд може звільнити вітчима, мачуху від обов'язку надавати утримання падчерці, пасинку або обмежити його певним строком, зокрема у разі: 1) нетривалого проживання з їхнім матір'ю, батьком; 2) негідної поведінки у шлюбних відносинах матері, батька дитини. 5. Особи, у сім'ї яких виховувалася дитина, зобов'язані надавати їй матеріальну підтримку, якщо у неї немає батьків, баби, діда, повнолітніх братів та сестер, за умови, що ці особи можуть надавати таку матеріальну підтримку.
Стаття 181. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину 1. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину визначаються за домовленістю між ними. 2. За домовленістю між батьками дитини той із них, хто проживає окремо від дитини, може брати участь у її утриманні в грошовій і (або) натуральній формі. 3. За рішенням суду кошти на утримання дитини (аліменти) присуджуються у частці від доходу її матері, батька або у твердій грошовій сумі за вибором того з батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина. Спосіб стягнення аліментів, визначений рішенням суду, змінюється за рішенням суду за позовом одержувача аліментів.	виключити

{Частина третя статті 181 в редакції Закону № 2037-VIII від 17.05.2017}

4. У разі виїзду одного з батьків за кордон на постійне проживання у державу, з якою Україна не має договору про надання правової допомоги, аліменти стягуються в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

5. Якщо після виконання аліментних зобов'язань згідно з частиною четвертою цієї статті один з батьків не виїхав на постійне проживання у державу, з якою Україна не має договорів про правову допомогу, та залишився або повернувся для постійного проживання в Україну, порядок стягнення аліментів з урахуванням сплаченої суми встановлюється законодавством.

{Статтю 181 доповнено частиною згідно із Законом № 3539-IV від 15.03.2006}

6. Якщо після набрання рішенням суду законної сили, згідно з яким з одного із батьків стягуються аліменти, він виїжджає для постійного проживання у державу, з якою Україна не має договору про правову допомогу, з нього за рішенням суду до його виїзду за межі України може бути стягнуто аліменти за весь період до досягнення дитиною повноліття.

{Статтю 181 доповнено частиною згідно із Законом № 3539-IV від 15.03.2006}

7. Якщо після набрання законної сили рішенням суду про сплату аліментів за весь період до досягнення дитиною повноліття особа, з якої стягуються аліменти, продовжує постійно проживати в Україні або повертається в Україну для постійного проживання та змінюються обставини, які вплинули на визначення розміру аліментів, у судовому порядку може бути встановлено періодичне стягнення аліментів з урахуванням сплаченої суми.

{Статтю 181 доповнено частиною згідно із Законом № 3539-IV від 15.03.2006}

8. Якщо місце проживання чи перебування батьків невідоме, або вони ухиляються від сплати аліментів, або не мають можливості утримувати дитину, дитині призначається тимчасова державна допомога з урахуванням матеріального стану сім'ї, у якій виховується дитина, але не менше 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Виплата тимчасової державної допомоги здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України.

{Частина статті 181 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2901-IV від 22.09.2005; в редакції Закону № 2853-IV від 08.09.2005; із змінами, внесеними згідно із Законами № 1276-VI від 16.04.2009, № 911-VIII від 24.12.2015; в редакції Закону № 2008-IX від 26.01.2022 - застосовується з 1 січня 2022 року}

9. Порядок призначення та виплати тимчасової державної допомоги, її розмір визначається Кабінетом Міністрів України.

{Абзац перший частини дев'ятої статті 181 із змінами, внесеними згідно із Законом № 911-VIII від 24.12.2015}

Роботу щодо призначення та виплати тимчасової державної допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, не мають можливості утримувати дитину або місце проживання їх невідоме, організовує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері усиновлення та захисту прав дітей.

{Частину дев'яту статті 181 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}

{Статтю 181 доповнено частиною згідно із Законом № 2853-IV від 08.09.2005}

10. Суми наданої дитині тимчасової державної допомоги підлягають стягненню з платника аліментів до Державного бюджету України у судовому порядку.	
Стаття 182. Обставини, які враховуються судом при визначенні розміру аліментів 1. При визначенні розміру аліментів суд враховує: 1) стан здоров'я та матеріальне становище дитини; 2) стан здоров'я та матеріальне становище платника аліментів; 3) наявність у платника аліментів інших дітей, непрацездатних чоловіка, дружини, батьків, дочки, сина; 3¹) наявність на праві власності, володіння та/або користування у платника аліментів майна та майнових прав, у тому числі рухомого та нерухомого майна, грошових коштів, виключних прав на результати інтелектуальної діяльності, корпоративних прав; <i>{Частина першу статті 182 доповнено пунктом 3¹ згідно із Законом № 2037-VIII від 17.05.2017; в редакції Закону № 2475-VIII від 03.07.2018}</i> 3²) доведені стягувачем аліментів витрати платника аліментів, у тому числі на придбання нерухомого або рухомого майна, сума яких перевищує десятикратний розмір прожиткового мінімуму для працездатної особи, якщо платником аліментів не доведено джерело походження коштів; <i>{Частина першу статті 182 доповнено пунктом 3² згідно із Законом № 2037-VIII від 17.05.2017}</i> 4) інші обставини, що мають істотне значення.	Стаття 174. Обставини, які враховуються судом при визначенні розміру аліментів 1. При визначенні розміру аліментів суд враховує: 1) стан здоров'я та матеріальне становище дитини; 2) стан здоров'я та матеріальне становище платника аліментів; 3) наявність у платника аліментів інших дітей, непрацездатних чоловіка, дружини, батьків, дочки, сина; 4) наявність на праві власності, у володінні та/або користуванні у платника аліментів майна та майнових прав, у тому числі рухомого та нерухомого майна, грошових коштів, виключних прав на результати інтелектуальної діяльності, часток у статутному капіталі підприємницьких товариств; 5) доведені стягувачем аліментів витрати платника аліментів, у тому числі на придбання нерухомого або рухомого майна, якщо платником аліментів не доведено джерело походження коштів; 6) умови та рівень життя, який склався в дитини під час спільного проживання сім'ї; 7) розмір аліментів та іншої матеріальної підтримки, які добровільно надавалися платником аліментів; 7) інші обставини, що мають істотне значення. 2. Розмір аліментів має бути необхідним та достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини у сталому середовищі,

2. Розмір аліментів має бути необхідним та достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини. Мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. <i>{Абзац другий частини другої статті 182 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2475-VIII від 03.07.2018}</i> Мінімальний рекомендований розмір аліментів на одну дитину становить розмір прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку і може бути присуджений судом у разі достатності заробітку (доходу) платника аліментів. <i>{Частину другу статті 182 доповнено абзацом третім згідно із Законом № 2475-VIII від 03.07.2018}</i> <i>{Частина друга статті 182 в редакції Законів № 2901-IV від 22.09.2005, № 2037-VIII від 17.05.2017}</i> 3. Суд не обмежується розміром заробітку (доходу) платника аліментів у разі встановлення наявності у нього витрат, що перевищують його заробіток (дохід), і щодо яких таким платником аліментів не доведено джерело походження коштів для їх оплати. <i>{Статтю 182 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 2475-VIII від 03.07.2018}</i>	зокрема, яке склалося під час спільного проживання батьків і дитини. Мінімальний гарантований розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Мінімальний рекомендований розмір аліментів на одну дитину становить розмір прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку і може бути присуджений судом у разі достатності заробітку (доходу) платника аліментів. 3. Якщо позов пред'явлений не до всіх зобов'язаних осіб, визначених у частині другій або третій статті 164 цієї Книги, а лише до деяких з них, розмір аліментів визначається судом з урахуванням обов'язку всіх зобов'язаних осіб надавати утримання дитині. 4. Суд не обмежується розміром заробітку (доходу) платника аліментів у разі встановлення наявності у нього витрат, що перевищують його заробіток (дохід), і щодо яких таким платником аліментів не доведено джерело походження коштів для їх оплати.
Стаття 183. Визначення розміру аліментів у частці від заробітку (доходу) матері, батька дитини 1. Частка заробітку (доходу) матері, батька, яка буде стягуватися як аліменти на дитину, визначається судом. 2. Якщо стягуються аліменти на двох і більше дітей, суд визначає єдину частку від заробітку (доходу) матері, батька на їх утримання, яка буде стягуватися до досягнення найстаршою дитиною повноліття.	Стаття 175. Визначення судом розміру аліментів у частці від заробітку матері, батька дитини 1. Якщо аліменти присуджуються на двох і більше дітей, суд визначає єдину частку від заробітку матері, батька, яка буде стягуватися до досягнення найстаршою дитиною повноліття. 2. Якщо після досягнення повноліття найстаршою дитиною ніхто з батьків не звернувся до суду з заявою про визначення розміру аліментів

3. Якщо після досягнення повноліття найстаршою дитиною ніхто з батьків не звернувся до суду з позовом про визначення розміру аліментів на інших дітей, аліменти стягуються за вирахуванням тієї рівної частки, що припадала на дитину, яка досягла повноліття. <i>{Частина четверту статті 183 виключено на підставі Закону № 2677-VI від 04.11.2010}</i> 5. Той із батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина, має право звернутися до суду із заявою про видачу судового наказу про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину - однієї чверті, на двох дітей - однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку (доходу) платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину. <i>{Статтю 183 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 2037-VIII від 17.05.2017}</i>	на інших дітей, аліменти стягуються за вирахуванням тієї рівної частки, що припадала на дитину, яка досягла повноліття. 3. Той із батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина, має право звернутися до суду із заявою про видачу судового наказу про стягнення аліментів у розмірі на одну дитину - однієї чверті, на двох дітей - однієї третини, на трьох і більше дітей - половини заробітку платника аліментів, але не більше десяти прожиткових мінімумів на дитину відповідного віку на кожну дитину.
Стаття 184. Визначення розміру аліментів у твердій грошовій сумі 1. Суд за заявою одержувача визначає розмір аліментів у твердій грошовій сумі. 2. Розмір аліментів, визначений судом або домовленістю між батьками у твердій грошовій сумі, щорічно підлягає індексації відповідно до закону, якщо платник і одержувач аліментів не домовилися про інше. За заявою одержувача аліментів індексація може бути здійснена судом за інший період. <i>{Частина друга статті 184 в редакції Закону № 2475-VIII від 03.07.2018}</i> 3. Той із батьків або інших законних представників дитини, разом з яким проживає дитина, має право звернутися до суду із заявою про	ВИКЛЮЧИТИ

видачу судового наказу про стягнення аліментів у розмірі 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. <i>{Стаття 184 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2901-IV від 22.09.2005; текст статті 184 в редакції Закону № 2037-VIII від 17.05.2017}</i>	
Стаття 185. Участь батьків у додаткових витратах на дитину 1. Той з батьків, з кого присуджено стягнення аліментів на дитину, а також той з батьків, до кого вимога про стягнення аліментів не була подана, зобов'язані брати участь у додаткових витратах на дитину, що викликані особливими обставинами (розвитком здібностей дитини, її хворобою, каліцтвом тощо). 2. Розмір участі одного з батьків у додаткових витратах на дитину в разі спору визначається за рішенням суду, з урахуванням обставин, що мають істотне значення. Додаткові витрати на дитину можуть фінансуватися наперед або покриватися після їх фактичного понесення разово, періодично або постійно.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 186. Контроль органу опіки та піклування за цільовим витрачанням аліментів 1. Контроль за цільовим витрачанням аліментів здійснюється органом опіки та піклування у формі інспекційних відвідувань одержувача аліментів, <u>порядок</u> та періодичність здійснення яких визначаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей. За заявою платника аліментів (крім тих, які мають заборгованість зі сплати аліментів) інспекційні відвідування одержувача аліментів здійснюються органом опіки та піклування позапланово, але не більше одного разу на три місяці.	Стаття 176. Контроль органу опіки та піклування за цільовим витрачанням аліментів на дитину 1. Контроль за цільовим витрачанням аліментів на дитину здійснюється органом опіки та піклування у формі інспекційних відвідувань одержувача аліментів, <u>порядок</u> та періодичність здійснення яких визначаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей. За заявою платника аліментів (крім тих, які мають заборгованість зі сплати аліментів) інспекційні відвідування одержувача аліментів здійснюються органом опіки та піклування позапланово, але не більше одного разу на три місяці.

<i>{Частина перша статті 186 в редакції Закону № 2475-VIII від 03.07.2018}</i> 2. У разі нецільового витрачання аліментів платник має право звернутися до суду з позовом про зменшення розміру аліментів або про внесення частини аліментів на особистий рахунок дитини у відділенні Державного ощадного банку України.	2. Нецільове витрачання аліментів може встановлюватися судом незалежно від здійсненого контролю органом опіки та піклування. Рішення органу опіки та піклування щодо наявності або відсутності нецільового витрачання аліментів не має для суду наперед встановленого значення. 3. У разі нецільового витрачання аліментів платник має право звернутися до суду з позовом про зменшення розміру аліментів або про внесення частини аліментів на особистий банківський рахунок дитини.
Стаття 187. Відрахування аліментів на дитину за ініціативою платника або одержувача аліментів <i>{Назва статті 187 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1404-VIII від 02.06.2016}</i> 1. Один із батьків може подати заяву за місцем роботи, місцем виплати пенсії, стипендії про відрахування аліментів на дитину з його заробітної плати, пенсії, стипендії у розмірі та на строк, які визначені у цій заяві. Така заява може бути ним відкликана. 2. На підставі заяви одного з батьків аліменти відраховуються не пізніше триденного строку від дня, встановленого для виплати заробітної плати, пенсії, стипендії. 3. На підставі заяви одного з батьків аліменти можуть бути відраховані і тоді, коли загальна сума, яка підлягає відрахуванню на підставі заяви та виконавчих документів, перевищує половину заробітної плати, пенсії, стипендії, а також якщо з нього вже стягуються аліменти на іншу дитину. 4. Особа, на користь якої присуджено аліменти на дитину, може самостійно подати заяву з виконавчим листом про відрахування аліментів із заробітної плати, пенсії, стипендії або іншого доходу	виключити

платника аліментів безпосередньо за місцем виплати платникові аліментів заробітної плати, пенсії, стипендії або іншого доходу. На підставі заяви такої особи аліменти відраховуються із заробітної плати, пенсії, стипендії або іншого доходу платника аліментів у розмірі, зазначеному у виконавчому листі, та в строки, визначені частиною другою цієї статті, і перераховуються особі, на користь якої присуджені аліменти, за її адресою або на рахунок, зазначений у заяві. <i>{Статтю 187 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 1404-VIII від 02.06.2016}</i>	
Стаття 188. Звільнення батьків від обов'язку утримувати дитину 1. Батьки можуть бути звільнені від обов'язку утримувати дитину, якщо дохід дитини набагато перевищує дохід кожного з них і забезпечує повністю її потреби. 2. Батьки можуть бути звільнені від обов'язку утримувати дитину тільки за рішенням суду. Якщо дитина перестала отримувати дохід або її дохід зменшився, заінтересована особа має право звернутися до суду з позовом про стягнення аліментів. <i>{Статтю 188 доповнено частиною другою згідно із Законом № 2901-IV від 22.09.2005}</i>	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 189. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину 1. Батьки мають право укласти договір про сплату аліментів на дитину, у якому визначити розмір та строки виплати. Умови договору не можуть порушувати права дитини, які встановлені цим Кодексом. Договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується.	ВИКЛЮЧИТИ

2. У разі невиконання одним із батьків свого обов'язку за договором аліменти з нього можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса.	
Стаття 190. Припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно 1. Той із батьків, з ким проживає дитина, і той із батьків, хто проживає окремо від неї, з дозволу органу опіки та піклування можуть укласти договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно (житловий будинок, квартиру, земельну ділянку тощо). Такий договір нотаріально посвідчується. Право власності на нерухоме майно за таким договором виникає з моменту державної реєстрації цього права відповідно до закону. <i>{Абзац другий частини першої статті 190 в редакції Закону № 402-VII від 04.07.2013}</i> Якщо дитина досягла чотирнадцяти років, вона бере участь в укладенні цього договору. 2. Набувачем права власності на нерухоме майно є сама дитина або дитина і той із батьків, з ким вона проживає, на праві спільної часткової власності на це майно. У разі укладення такого договору той із батьків, з ким проживає дитина, зобов'язується самостійно утримувати її. 3. Укладення договору не звільняє того з батьків, хто проживає окремо, від обов'язку брати участь у додаткових витратах на дитину. 4. На майно, одержане за договором відповідно до частини першої цієї статті, не може бути звернене стягнення.	Стаття 177. Припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно 1. Той із батьків, з ким проживає дитина, і той із батьків, хто проживає окремо від неї, з дозволу органу опіки та піклування можуть укласти договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею дитині у власність нерухомого майна (житлового будинку, квартири, земельної ділянки тощо). 2. Договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з набуттям дитиною права власності на нерухоме майно підлягає нотаріальному посвідченню. 3. У разі укладення зазначеного договору той із батьків, з ким проживає дитина, зобов'язується самостійно утримувати її. 4. Укладення договору не звільняє того з батьків, хто проживає окремо, від обов'язку брати участь у додаткових витратах на дитину. 5. На майно, одержане за договором відповідно до частини першої цієї статті, не може бути звернене стягнення. 6. Договір, укладений відповідно до частини першої цієї статті, визнається судом недійсним за вимогою відчужувача нерухомого майна у разі виключення його імені як батька з актового запису про народження дитини. 7. За позовом відчужувача нерухомого майна договір, укладений відповідно до частини першої цієї статті, може бути розірваний у разі невиконання тим із батьків, з ким проживає дитина, обов'язку по її утриманню.

5. Майно, одержане дитиною за цим договором, може бути відчужене до досягнення нею повноліття лише з дозволу органу опіки та піклування. 6. Договір, укладений відповідно до частини першої цієї статті, визнається судом недійсним за вимогою відчужувача нерухомого майна у разі виключення його імені як батька з актового запису про народження дитини. У разі визнання договору недійсним у відчужувача відновлюється право власності на нерухоме майно. 7. За позовом відчужувача нерухомого майна договір, укладений відповідно до частини першої цієї статті, може бути розірваний у разі невиконання тим із батьків, з ким проживає дитина, обов'язку по її утриманню.	8. У разі невиконання обов'язку по утриманню дитини тим із батьків, з ким вона проживає, відчужувач нерухомого майна має право на відшкодування завданої йому майнової шкоди та компенсацію моральної шкоди. 9. Припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно не припиняє права повнолітньої дитини на утримання, передбаченого частиною третьою статті 150 цієї Книги, якщо інше не встановлено договором.
Стаття 191. Час, з якого присуджуються аліменти на дитину 1. Аліменти на дитину присуджуються за рішенням суду від дня пред'явлення позову, а в разі подання заяви про видачу судового наказу - із дня подання такої заяви. <i>{Частина перша статті 191 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2037-VIII від 17.05.2017}</i> 2. Аліменти за минулий час можуть бути присуджені, якщо позивач подасть суду докази того, що він вживав заходів щодо одержання аліментів з відповідача, але не міг їх одержати у зв'язку з ухиленням останнього від їх сплати. У цьому разі суд може присудити аліменти за минулий час, але не більш як за десять років. <i>{Частина друга статті 191 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2475-VIII від 03.07.2018}</i>	виключити
Стаття 192. Зміна розміру аліментів	виключити

1. Розмір аліментів, визначений за рішенням суду або домовленістю між батьками, може бути згодом зменшено або збільшено за рішенням суду за позовом платника або одержувача аліментів у разі зміни матеріального або сімейного стану, погіршення або поліпшення здоров'я когось із них та в інших випадках, передбачених цим Кодексом.	
Стаття 193. Стягнення аліментів та інших коштів на дитину, яка перебуває у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому закладі 1. Влаштування дитини до закладу охорони здоров'я, навчального або іншого закладу не припиняє стягнення аліментів на користь того з батьків, з ким до цього проживала дитина, якщо вони витрачаються за цільовим призначенням. 2. Якщо батьки не беруть участі в утриманні дитини, влаштованої до державного або комунального закладу охорони здоров'я, навчального або іншого закладу, аліменти на дитину можуть бути стягнуті з них на загальних підставах. 3. За рішенням суду аліменти можуть перераховуватися на особистий рахунок дитини у відділенні Державного ощадного банку України. 4. На особистий рахунок дитини перераховуються також державні пенсії, інші види допомоги та відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника.	Стаття 178. Стягнення аліментів та інших коштів на дитину, яка перебуває у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому закладі 1. Влаштування дитини до закладу охорони здоров'я, навчального або іншого закладу не припиняє стягнення аліментів на користь того з батьків, з ким до цього проживала дитина, якщо вони витрачаються за цільовим призначенням. 2. Якщо батьки не беруть участі в утриманні дитини, влаштованої до державного або комунального закладу охорони здоров'я, навчального або іншого закладу, аліменти на дитину можуть бути стягнуті з них на загальних підставах. 3. За рішенням суду аліменти можуть перераховуватися на особистий банківський рахунок дитини. 4. На особистий банківський рахунок дитини перераховуються також державні пенсії, інші види допомоги, виплат та відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника.
Стаття 194. Стягнення аліментів за минулий час та заборгованості за аліментами 1. Аліменти можуть бути стягнуті за виконавчим листом за минулий час, але не більш як за десять років, що передували пред'явленню виконавчого листа до виконання.	ВИКЛЮЧИТИ

<i>{Частина перша статті 194 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2475-VIII від 03.07.2018}</i> 2. Якщо за виконавчим листом, пред'явленим до виконання, аліменти не стягувалися у зв'язку з розшуком платника аліментів або у зв'язку з його перебуванням за кордоном, вони мають бути сплачені за весь минулий час. 3. Заборгованість за аліментами, які стягуються відповідно до <u>статті 187</u> цього Кодексу, погашається за заявою платника шляхом відрахувань з його заробітної плати, пенсії, стипендії за місцем їх одержання або стягується за рішенням суду. 4. Заборгованість за аліментами стягується незалежно від досягнення дитиною повноліття, а у випадку, передбаченому <u>статтею 199</u> цього Кодексу, - до досягнення нею двадцяти трьох років. 5. Положення частин першої - третьої цієї статті, а також статей 195-197 цього Кодексу застосовуються і до стягнення аліментів іншим особам, які визначені цим Кодексом.	
Стаття 195. Визначення заборгованості за аліментами, присудженими у частці від заробітку (доходу) 1. Заборгованість за аліментами, присудженими у частці від заробітку (доходу), визначається виходячи з фактичного заробітку (доходу), який платник аліментів одержував за час, протягом якого не провадилося їх стягнення, незалежно від того, одержано такий заробіток (дохід) в Україні чи за кордоном. 2. Заборгованість за аліментами платника аліментів, який не працював на час виникнення заборгованості або є фізичною особою - підприємцем і перебуває на спрощеній системі оподаткування, або є громадянином України, який одержує заробіток (дохід) у державі, з якою Україна не має договору про правову допомогу, визначається	ВИКЛЮЧИТИ

виходячи із середньої заробітної плати працівника для даної місцевості. У разі встановлення джерела і розміру заробітку (доходу) платника аліментів, який він одержав за кордоном, за заявою одержувача аліментів державний виконавець, приватний виконавець здійснює перерахунок заборгованості. 3. Розмір заборгованості за аліментами обчислюється державним виконавцем, приватним виконавцем, а в разі виникнення спору - судом. <i>{Стаття 195 із змінами, внесеними згідно із Законами № 2677-VI від 04.11.2010, № 1404-VIII від 02.06.2016; в редакції Закону № 2037-VIII від 17.05.2017}</i>	
Стаття 196. Відповідальність за прострочення сплати аліментів, оплати додаткових витрат на дитину <i>{Назва статті 196 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2037-VIII від 17.05.2017}</i> 1. У разі виникнення заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду або за домовленістю між батьками, одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка суми несплачених аліментів за кожен день прострочення від дня прострочення сплати аліментів до дня їх повного погашення або до дня ухвалення судом рішення про стягнення пені, але не більше 100 відсотків заборгованості. У разі застосування до особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду, заходів, передбачених частиною чотирнадцятою статті 71 Закону України "Про виконавче провадження", максимальний розмір пені повинен дорівнювати різниці між сумою заборгованості та розміром застосованих заходів	ВИКЛЮЧИТИ

примусового виконання, передбачених частиною чотирнадцятою статті 71 Закону України "Про виконавче провадження". <i>{Частина першу статті 196 доповнено абзацом другим згідно із Законом № 2475-VIII від 03.07.2018}</i> <i>{Частина перша статті 196 в редакції Закону № 2037-VIII від 17.05.2017}</i> 2. Розмір неустойки може бути зменшений судом з урахуванням матеріального та сімейного стану платника аліментів. 3. Неустойка не сплачується, якщо платник аліментів є неповнолітнім. 4. У разі прострочення оплати додаткових витрат на дитину з вини платника такий платник зобов'язаний на вимогу одержувача додаткових витрат сплатити суму заборгованості за додатковими витратами з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних із простроченої суми. Платник додаткових витрат вважається таким, що прострочив оплату, якщо він не виконав свій обов'язок щодо оплати додаткових витрат у строк, встановлений рішенням суду або за домовленістю між батьками, а в разі їх відсутності або у разі невстановлення такого строку - після спливу семи днів після пред'явлення відповідної вимоги одержувачем додаткових витрат, який фактично їх оплатив. <i>{Статтю 196 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 2037-VIII від 17.05.2017}</i>	
Стаття 197. Встановлення строку сплати заборгованості. Звільнення від сплати заборгованості за аліментами	ВИКЛЮЧИТИ

1. З урахуванням матеріального та сімейного стану платника аліментів суд може відстрочити або розстрочити сплату заборгованості за аліментами. 2. За позовом платника аліментів суд може повністю або частково звільнити його від сплати заборгованості за аліментами, якщо вона виникла у зв'язку з його тяжкою хворобою або іншою обставиною, що має істотне значення. <i>{Частина третю статті 197 виключено на підставі Закону № 1404-VIII від 02.06.2016}</i>	
	Стаття 179. Державна допомога дитині 1. Якщо місце проживання чи перебування батьків невідоме, або вони ухиляються від сплати аліментів, або не мають можливості утримувати дитину, дитині призначається тимчасова державна допомога з урахуванням матеріального стану сім'ї, у якій виховується дитина, але не менше 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку. Виплата тимчасової державної допомоги здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України. 2. <u>Порядок призначення та виплати тимчасової державної допомоги</u>, її розмір визначається Кабінетом Міністрів України. 3. Суми наданої дитині тимчасової державної допомоги підлягають стягненню з платника аліментів до Державного бюджету України у судовому порядку.
Глава 16 ОБОВ'ЯЗОК БАТЬКІВ УТРИМУВАТИ ПОВНОЛІТНІХ ДОЧКУ, СИНА ТА ЙОГО ВИКОНАННЯ	виключити
Стаття 198. Підстави виникнення обов'язку батьків утримувати повнолітніх дочку, сина	виключити

1. Батьки зобов'язані утримувати своїх повнолітніх непрацездатних дочку, сина, які потребують матеріальної допомоги, якщо вони можуть таку матеріальну допомогу надавати.	
Стаття 199. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина, які продовжують навчання 1. Якщо повнолітні дочка, син продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, батьки зобов'язані утримувати їх до досягнення двадцяти трьох років за умови, що вони можуть надавати матеріальну допомогу. 2. Право на утримання припиняється у разі припинення навчання. 3. Право на звернення до суду з позовом про стягнення аліментів має той з батьків, з ким проживає дочка, син, а також самі дочка, син, які продовжують навчання.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 200. Розмір аліментів на повнолітніх дочку, сина 1. Суд визначає розмір аліментів на повнолітніх дочку, сина у твердій грошовій сумі і (або) у частці від заробітку (доходу) платника аліментів з урахуванням обставин, зазначених у <u>статті 182</u> цього Кодексу. 2. При визначенні розміру аліментів з одного з батьків суд бере до уваги можливість надання утримання другим з батьків, своїми дружиною, чоловіком та повнолітніми дочкою, сином.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 201. Застосування норм цього Кодексу до відносин щодо обов'язку батьків утримувати повнолітніх дочку, сина 1. До відносин між батьками і дочкою, сином щодо надання їм утримання застосовуються норми <u>статей 187, 189-192 і 194-197</u> цього Кодексу.	ВИКЛЮЧИТИ

Глава 17 ОБОВ'ЯЗОК ПОВНОЛІТНІХ ДОЧКИ, СИНА УТРИМУВАТИ БАТЬКІВ ТА ЙОГО ВИКОНАННЯ	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 202. Підстави виникнення обов'язку повнолітніх дочки, сина утримувати батьків 1. Повнолітні дочка, син зобов'язані утримувати батьків, які є непрацездатними і потребують матеріальної допомоги. 2. Якщо мати, батько були позбавлені батьківських прав і ці права не були поновлені, обов'язок утримувати матір, батька у дочки, сина, щодо яких вони були позбавлені батьківських прав, не виникає.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 203. Обов'язок дочки, сина брати участь у додаткових витратах на батьків 1. Дочка, син крім сплати аліментів зобов'язані брати участь у додаткових витратах на батьків, викликаних тяжкою хворобою, інвалідністю або немічністю.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 204. Звільнення дочки, сина від обов'язку утримувати матір, батька 1. Дочка, син можуть бути звільнені судом від обов'язку утримувати матір, батька та обов'язку брати участь у додаткових витратах, якщо буде встановлено, що мати, батько ухилялися від виконання своїх батьківських обов'язків. Дочка, син звільняються судом від обов'язку утримувати матір, батька та обов'язку брати участь у додаткових витратах, якщо буде встановлено, що мати, батько не сплачували аліменти на утримання дитини, що призвело до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три роки, і така заборгованість є непогашеною на момент прийняття судом рішення про визначення розміру аліментів на батьків.	ВИКЛЮЧИТИ

<i>{Частина першу статті 204 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 2475-VIII від 03.07.2018}</i> У виняткових випадках суд може присудити з дочки, сина аліменти на строк не більш як три роки. 2. Несплата аліментів на утримання дитини, що призвела до виникнення заборгованості, сукупний розмір якої перевищує суму відповідних платежів за три роки, підтверджується довідкою, виданою органом державної виконавчої служби, приватним виконавцем у порядку, встановленому законом. <i>{Статтю 204 доповнено частиною другою згідно із Законом № 2475-VIII від 03.07.2018}</i>	
Стаття 205. Визначення розміру аліментів на батьків 1. Суд визначає розмір аліментів на батьків у твердій грошовій сумі і (або) у частці від заробітку (доходу) з урахуванням матеріального та сімейного стану сторін. 2. При визначенні розміру аліментів та додаткових витрат суд бере до уваги можливість одержання утримання від інших дітей, до яких не пред'явлено позову про стягнення аліментів, дружини, чоловіка та своїх батьків.	виключити
Стаття 206. Стягнення з дитини витрат на догляд та лікування батьків 1. У виняткових випадках, якщо мати, батько є тяжко хворими, особами з інвалідністю, а дитина (<u>стаття 6</u> цього Кодексу) має достатній дохід (заробіток), суд може постановити рішення про стягнення з неї одноразово або протягом певного строку коштів на покриття витрат, пов'язаних з лікуванням та доглядом за ними.	виключити
Глава 22	виключити

ОБОВ'ЯЗОК ПО УТРИМАННЮ ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ТА РОДИЧІВ	
Стаття 265. Обов'язок баби, діда утримувати внуків 1. Баба, дід зобов'язані утримувати своїх малолітніх, неповнолітніх внуків, якщо у них немає матері, батька або якщо батьки не можуть з поважних причин надавати їм належного утримання, за умови, що баба, дід можуть надавати матеріальну допомогу.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 266. Обов'язок внуків, правнуків утримувати бабу, діда, прабабу, прадіда 1. Повнолітні внуки, правнуки зобов'язані утримувати непрацездатних бабу, діда, прабабу, прадіда, які потребують матеріальної допомоги і якщо у них немає чоловіка, дружини, повнолітніх дочки, сина або ці особи з поважних причин не можуть надавати їм належного утримання, за умови, що повнолітні внуки, правнуки можуть надавати матеріальну допомогу.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 267. Обов'язок по утриманню братів та сестер 1. Повнолітні брати, сестри зобов'язані утримувати малолітніх, неповнолітніх братів та сестер, які потребують матеріальної допомоги і якщо вони не мають батьків, чоловіка, дружини або ці особи з поважних причин не можуть надавати їм належного утримання, за умови, що повнолітні брати та сестри можуть надавати матеріальну допомогу. 2. Повнолітні брати і сестри зобов'язані утримувати непрацездатних повнолітніх братів і сестер, які потребують матеріальної допомоги, якщо вони не мають чоловіка, дружини, батьків або повнолітніх дочки, сина, за умови, що повнолітні брати та сестри можуть надавати матеріальну допомогу.	ВИКЛЮЧИТИ

Стаття 268. Обов'язок мачухи, вітчима утримувати падчерку, пасинка 1. Мачуха, вітчим зобов'язані утримувати малолітніх, неповнолітніх падчерку, пасинка, які з ними проживають, якщо у них немає матері, батька, діда, баби, повнолітніх братів та сестер або ці особи з поважних причин не можуть надавати їм належного утримання, за умови, що мачуха, вітчим можуть надавати матеріальну допомогу. 2. Суд може звільнити вітчима, мачуху від обов'язку по утриманню падчерки, пасинка або обмежити його певним строком, зокрема у разі: 1) нетривалого проживання з їхнім матір'ю, батьком; 2) негідної поведінки у шлюбних відносинах матері, батька дитини.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 269. Обов'язок інших осіб утримувати дитину 1. Особи, у сім'ї яких виховувалася дитина, зобов'язані надавати їй матеріальну допомогу, якщо у неї немає батьків, баби, діда, повнолітніх братів та сестер, за умови, що ці особи можуть надавати матеріальну допомогу.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 270. Обов'язок падчерки, пасинка утримувати мачуху, вітчима 1. Повнолітні падчерка, пасинок зобов'язані утримувати непрацездатних мачуху, вітчима, якщо вони потребують матеріальної допомоги і якщо вони надавали падчерці, пасинкові систематичну матеріальну допомогу не менш як п'ять років, за умови, що падчерка, пасинок можуть надавати матеріальну допомогу. 2. Обов'язок падчерки, пасинка по утриманню мачухи, вітчима виникає, якщо у мачухи, вітчима немає чоловіка, дружини,	ВИКЛЮЧИТИ

повнолітніх дочки, сина, братів та сестер або якщо ці особи з поважних причин не можуть надавати їм належного утримання.	
Стаття 271. Обов'язок особи утримувати тих, з ким вона проживала однією сім'єю до досягнення повноліття 1. Якщо особа до досягнення повноліття проживала з родичами або іншими особами однією сім'єю, вона зобов'язана утримувати непрацездатних родичів та інших осіб, з якими проживала не менш як п'ять років, за умови, що ця особа може надавати матеріальну допомогу. Цей обов'язок виникає, якщо у того, хто потребує матеріальної допомоги, немає дружини, чоловіка, повнолітніх дочки, сина, братів та сестер або ці особи з поважних причин не можуть надавати їм належного утримання.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 272. Розмір аліментів, що стягуються з інших членів сім'ї та родичів, і строки їх стягнення 1. Розмір аліментів, що стягуються з інших членів сім'ї та родичів на дітей і непрацездатних повнолітніх осіб, які потребують матеріальної допомоги, визначається у частці від заробітку (доходу) або у твердій грошовій сумі. При визначенні розміру аліментів суд бере до уваги матеріальний та сімейний стан платника та одержувача аліментів. 2. Якщо позов пред'явлений не до всіх зобов'язаних осіб, а лише до деяких з них, розмір аліментів визначається з урахуванням обов'язку всіх зобов'язаних осіб надавати утримання. При цьому сукупний розмір аліментів, що підлягає стягненню на одну дитину, має бути необхідним та достатнім для забезпечення гармонійного розвитку дитини і не може бути менше 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.	ВИКЛЮЧИТИ

Мінімальний рекомендований сукупний розмір аліментів, що підлягає стягненню з інших членів сім'ї та родичів на одну дитину, становить розмір прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку і може бути присуджений судом у разі достатності заробітку (доходу) платника аліментів. <i>{Частина друга статті 272 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2901-IV від 22.09.2005; в редакції Закону № 2008-IX від 26.01.2022}</i> 3. Суд може визначити строк, протягом якого будуть стягуватися аліменти.	
Стаття 273. Зміна розміру аліментів та звільнення від їх сплати 1. Якщо матеріальний або сімейний стан особи, яка сплачує аліменти, чи особи, яка їх одержує, змінився, суд може за позовом будь-кого з них змінити встановлений розмір аліментів або звільнити від їх сплати. Суд може звільнити від сплати аліментів осіб, зазначених у <u>статтях 267-271</u> цього Кодексу, за наявності інших обставин, що мають істотне значення.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 274. Визначення заборгованості за аліментами, що стягуються з інших членів сім'ї та родичів. Повне або часткове звільнення від заборгованості за аліментами 1. Визначення заборгованості за аліментами, що стягуються з інших членів сім'ї та родичів, а також повне або часткове звільнення їх від сплати заборгованості провадяться відповідно до положень, встановлених <u>статтями 194-197</u> цього Кодексу.	ВИКЛЮЧИТИ

Розділ IV ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ <i>{Назва розділу IV в редакції Закону № 3497-IV від 23.02.2006}</i> Глава 18 УСИНОВЛЕННЯ	Розділ V ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ Глава 16 УСИНОВЛЕННЯ
Стаття 207. Поняття усиновлення 1. Усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду, крім випадку, передбаченого <u>статтею 282</u> цього Кодексу. 2. Усиновлення дитини провадиться у її найвищих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя.	Стаття 180. Поняття усиновлення 1. Усиновлення є пріоритетною сімейною формою влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. 2. Усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду, крім випадку, передбаченого статтею 214 цієї Книги. 3. Усиновлення дитини здійснюється у її найкращих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її розвитку та життя. 4. Обмеження здійснення усиновлення в Україні може бути встановлено виключно законом.
Стаття 208. Особа, яка може бути усиновленою 1. Усиновленою може бути дитина (<u>стаття 6</u> цього Кодексу). 2. У виняткових випадках суд може постановити рішення про усиновлення повнолітньої особи, яка не має матері, батька або була позбавлена їхнього піклування. У цьому разі суд бере до уваги сімейний стан усиновлювача, зокрема відсутність у нього своїх дітей, та інші обставини, що мають істотне значення.	Стаття 181. Особа, яка може бути усиновленою 1. Усиновленою може бути дитина. 2. Суд може ухвалити рішення про усиновлення повнолітньої особи, яка не має матері та (або) батька або була позбавлена їхнього піклування, за згодою особи, яка усиновлюється. У цьому разі суд бере до уваги обставини, що мають істотне значення.

Стаття 209. Усиновлення дитини, яку не забрали з пологового будинку чи підкинули, або яка була знайдена <i>{Назва статті 209 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i> 1. Дитина, покинута в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовилися забрати з них батьки, інші родичі, може бути усиновлена після досягнення нею двомісячного віку. 2. Дитина, яку було підкинута чи знайдено, може бути усиновлена після спливу двох місяців з часу її знайдення.	Стаття 182. Усиновлення дитини, яку не забрали з пологового будинку чи підкинули, або яка була знайдена 1. Дитина, покинута в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовилися забрати з них батьки, інші родичі, може бути усиновлена після досягнення нею двомісячного віку. 2. Дитина, яку було підкинута чи знайдено, може бути усиновлена після спливу двох місяців з часу її знайдення.
Стаття 210. Усиновлення братів та сестер 1. Якщо на обліку для можливого усиновлення перебувають рідні брати та сестри, вони не можуть бути роз'єднані при їх усиновленні. За наявності обставин, що мають істотне значення, суд за згодою органу опіки та піклування може постановити рішення про усиновлення когось із них або усиновлення їх різними особами. 2. Якщо усиновлення для дитини не є таємним, брат та сестра мають право знати про нове місце її проживання.	Стаття 183. Усиновлення братів та сестер 1. Якщо на обліку для можливого усиновлення перебувають рідні брати та сестри, вони не можуть бути роз'єднані при їх усиновленні. За наявності обставин, що мають істотне значення, суд за згодою органу опіки та піклування може ухвалити рішення про усиновлення когось із них або усиновлення їх різними особами. 2. Якщо усиновлення для дитини не є таємним, брат та сестра мають право знати про нове місце її проживання, а також мають право на спілкування.
Стаття 211. Особи, які можуть бути усиновлювачами 1. Усиновлювачем дитини може бути дієздатна особа віком не молодша двадцяти одного року, за винятком, коли усиновлювач є родичем дитини. <i>{Частина перша статті 211 в редакції Закону № 257-VI від 10.04.2008}</i> 2. Усиновлювачем може бути особа, що старша за дитину, яку вона бажає усиновити, не менш як на п'ятнадцять років.	Стаття 184. Особи, які можуть бути усиновлювачами 1. Усиновлювачем дитини може бути дієздатна особа віком не молодша двадцяти одного року, за винятком, коли усиновлювач є родичем дитини. 2. Усиновлювачем може бути особа, що старша за дитину, яку вона бажає усиновити, не менш як на п'ятнадцять років. У разі усиновлення повнолітньої особи різниця у віці не може бути меншою, ніж вісімнадцять років.

<i>{Абзац перший частини другої статті 211 із змінами, внесеними згідно із Законами № 257-VI від 10.04.2008, № 3738-VI від 09.09.2011}</i> У разі усиновлення повнолітньої особи різниця у віці не може бути меншою, ніж вісімнадцять років. 3. Усиновлювачами можуть бути подружжя, а також особи, зазначені у частинах п'ятій та шостій цієї статті. Усиновлювачами не можуть бути особи однієї статі. 4. Особи, які не перебувають у шлюбі між собою, не можуть усиновити одну і ту ж дитину. Якщо такі особи проживають однією сім'єю, суд може постановити рішення про усиновлення ними дитини. 5. Якщо дитина має лише матір, вона не може бути усиновлена чоловіком, з яким її мати не перебуває у шлюбі. Якщо дитина має лише батька, вона не може бути усиновлена жінкою, з якою він не перебуває у шлюбі. Якщо такі особи проживають однією сім'єю, суд може постановити рішення про усиновлення ними дитини. 6. Якщо дитина має лише матір або лише батька, які у зв'язку з усиновленням втрачають правовий зв'язок з нею, усиновлювачем дитини може бути один чоловік або одна жінка. 7. Кількість дітей, яку може усиновити один усиновлювач, не обмежується.	3. Усиновлювачами можуть бути подружжя. 4. Особи, які не перебувають у шлюбі між собою, не можуть усиновити одну і ту ж дитину. Якщо такі особи проживають однією сім'єю, суд може ухвалити рішення про усиновлення ними дитини. 5. Якщо дитина має лише матір, вона не може бути усиновлена чоловіком, з яким її мати не перебуває у шлюбі. Якщо дитина має лише батька, вона не може бути усиновлена жінкою, з якою він не перебуває у шлюбі. 6. Якщо дитина має лише матір або лише батька, які у зв'язку з усиновленням втрачають правовий зв'язок з нею, усиновлювачем дитини може бути один чоловік або одна жінка. 7. Кількість дітей, яку може усиновити один усиновлювач, не обмежується.
Стаття 212. Особи, які не можуть бути усиновлювачами 1. Не можуть бути усиновлювачами особи, які: 1) обмежені у дієздатності; 2) визнані недієздатними;	Стаття 185. Особи, які не можуть бути усиновлювачами 1. Не можуть бути усиновлювачами особи, які: 1) обмежені у дієздатності; 2) визнані недієздатними;

3) позбавлені батьківських прав, якщо ці права не були поновлені; 4) були усиновлювачами (опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями) іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним (було припинено опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу) з їхньої вини; 5) мають психічні розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин, наявність яких встановлено на підставах, передбачених Законом України "Про психіатричну допомогу" та іншими законами України, у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України; {Пункт 5 частини першої статті 212 в редакції Закону № 4439-IX від 14.05.2025} 6) зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами; 7) не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу); 8) мають захворювання, розлади або стани, перелік яких затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, які встановлені за результатами медичного огляду, проведеного у <u>порядку</u>, затвердженому Кабінетом Міністрів України; {Пункт 8 частини першої статті 212 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012; в редакції Закону № 4439-IX від 14.05.2025} 9) є іноземцями, які не перебувають у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини; 10) були засуджені за злочини проти основ національної безпеки України, кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи,	3) позбавлені батьківських прав, якщо ці права не були поновлені; 4) були усиновлювачами (опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями, патронатними вихователями) іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним (було припинено опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу, розірвано договір про патронат) з їхньої вини; 5) перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері; 6) зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами; 7) не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу); 8) мають захворювання, розлади або стани, перелік яких затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, які встановлені за результатами медичного огляду, проведеного у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України; 9) є іноземцями, які не перебувають у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини; 10) були засуджені за злочини проти основ національної безпеки України, кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, а також за злочини, передбачені статтями 126⁻¹, 148, 149, 150, 150⁻¹, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324, 442 Кримінального кодексу України, або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших кримінальних правопорушень; 11) за станом здоров'я потребують постійного стороннього догляду;
---	--

проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, а також за злочини, передбачені статтями 164, 166, 167, 169, 181, 187 Кримінального кодексу України, або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших кримінальних правопорушень;

{Пункт 10 частини першої статті 212 із змінами, внесеними згідно із Законом № 720-IX від 17.06.2020; в редакції Закону № 4439-IX від 14.05.2025}

11) за станом здоров'я потребують постійного стороннього догляду;

{Частину першу статті 212 доповнено пунктом 11 згідно із Законом № 3381-VI від 19.05.2011}

12) є особами без громадянства;

{Частину першу статті 212 доповнено пунктом 12 згідно із Законом № 3381-VI від 19.05.2011}

13) перебувають у шлюбі з особою, яка відповідно до пунктів 3-6, 8 і 10 цієї статті не може бути усиновлювачем.

{Частину першу статті 212 доповнено пунктом 13 згідно із Законом № 3381-VI від 19.05.2011}

{Частина перша статті 212 із змінами, внесеними згідно із Законом № 257-VI від 10.04.2008; в редакції Закону № 1452-VI від 04.06.2009}

14) вчинили домашнє насильство, насильство за ознакою статі та до них було застосовано адміністративне стягнення за його вчинення;

{Частину першу статті 212 доповнено пунктом 14 згідно із Законом № 4439-IX від 14.05.2025}

12) є особами без громадянства;

13) перебувають у шлюбі або **фактичному сімейному союзі** з особою, яка відповідно до пунктів 3-6, 8 і 10 цієї статті не може бути усиновлювачем;

14) є громадянами держави-агресора та/або держави, щодо якої Україною застосовано секторальні санкції;

16) перебувають у шлюбі з громадянином держави-агресора та/або держави, щодо якої Україною застосовано секторальні санкції.

2. Усиновлювачами не можуть бути особи однієї статі.

3. Крім осіб, зазначених у частинах першій **та другій** цієї статті, не можуть бути усиновлювачами інші особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини.

15) є громадянами держави-агресора та/або держави, щодо якої Україною застосовано секторальні санкції; {Частину першу статті 212 доповнено пунктом 15 згідно із Законом № 4439-IX від 14.05.2025} 16) перебувають у шлюбі з громадянином держави-агресора та/або держави, щодо якої Україною застосовано секторальні санкції. {Частину першу статті 212 доповнено пунктом 16 згідно із Законом № 4439-IX від 14.05.2025} 2. Крім осіб, зазначених у частині першій цієї статті, не можуть бути усиновлювачами інші особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини.	
Стаття 213. Особи, які мають переважне перед іншими право на усиновлення дитини 1. За наявності кількох осіб, які виявили бажання усиновити одну і ту ж дитину, переважне право на її усиновлення має громадянин України: 1) в сім'ї якого виховується дитина; 2) який є чоловіком матері, дружиною батька дитини, яка усиновлюється; 3) який усиновлює кількох дітей, які є братами, сестрами; 4) який є родичем дитини. 2. Крім осіб, зазначених у частині першій цієї статті, переважне право на усиновлення дитини має подружжя.	Стаття 186. Особи, які мають переважне право на усиновлення дитини 1. Переважне право на усиновлення дитини має громадянин України: 1) який є родичем дитини; 2) який є чоловіком матері, дружиною батька дитини, яка усиновлюється; 3) в сім'ї якого виховується дитина; 4) який усиновлює кількох дітей, які є братами, сестрами. 2. Крім осіб, зазначених у частині першій цієї статті, переважне право на усиновлення дитини має подружжя. 3. Орган опіки і піклування повідомляє осіб, перелічених у частині першій цієї статті, про намір іншої особи усиновити дитину, зазначивши про наявність переважного права на усиновлення та встановивши строк для його реалізації, який не може становити менше одного місяця.

Стаття 214. Облік дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які можуть бути усиновлені, передані під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян

{Назва статті 214 в редакції Закону № 3497-IV від 23.02.2006}

1. Керівники закладів, у яких перебувають діти, які можуть бути усиновлені, передані під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян, службові особи органів опіки та піклування, а також інші особи, яким стало відомо про дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування, зобов'язані протягом однієї доби подати інформацію про таких дітей до служби у справах дітей районної у місті Києві чи Севастополі державної адміністрації, міської, районної у місті (у разі її створення), селищної, сільської ради.

{Частина перша статті 214 в редакції Законів № 3497-IV від 23.02.2006, № 4073-IX від 20.11.2024}

2. Служби у справах дітей районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, міських, районних у містах (у разі їх створення), селищних, сільських рад протягом одного місяця з дня надходження інформації про дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування, якщо не виявилося осіб, які бажають усиновити таку дитину або взяти її під опіку чи піклування, зобов'язані подати інформацію про дітей, які можуть бути усиновлені, до служб у справах дітей Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

{Частина друга статті 214 в редакції Закону № 4073-IX від 20.11.2024}

3. Служби у справах дітей Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій протягом одного місяця з дня надходження інформації про дітей, які можуть бути усиновлені, якщо не виявилося осіб, які бажають усиновити таку дитину або взяти її під опіку чи піклування,

Стаття 187. Облік дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які можуть бути усиновлені, передані під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї ~~громадян~~

1. Керівники закладів, у яких перебувають діти, які можуть бути усиновлені, передані під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян, службові особи органів опіки та піклування, а також інші особи, яким стало відомо про дітей-сиріт, ~~або~~ дітей, позбавлених батьківського піклування або **дітей, що залишилися без батьківського піклування** зобов'язані протягом однієї доби подати інформацію про таких дітей до служби у справах дітей районної у місті Києві чи Севастополі державної адміністрації, міської, районної у місті (у разі її створення), селищної, сільської ради.

2. Служби у справах дітей районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, міських, районних у містах (у разі їх створення), селищних, сільських рад протягом одного місяця з дня надходження інформації про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, якщо не виявилося осіб, які бажають усиновити таку дитину або взяти її під опіку чи піклування, зобов'язані подати інформацію про дітей, які можуть бути усиновлені, до служб у справах дітей Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій.

3. Служби у справах дітей Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій протягом одного місяця з дня надходження інформації про дітей, які можуть бути усиновлені, якщо не виявилося осіб, які бажають усиновити таку дитину або взяти її під опіку чи піклування, передають таку інформацію для централізованого обліку до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей.

4. Порядок здійснення централізованого обліку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які можуть бути усиновлені, передані під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян, та

передають таку інформацію для централізованого обліку до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей. <i>{Частина третя статті 214 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3097-IV від 16.11.2005, № 3381-VI від 19.05.2011; в редакції Закону № 4073-IX від 20.11.2024}</i> 4. <u>Порядок</u> здійснення централізованого обліку дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які можуть бути усиновлені, передані під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян, та порядок передачі дітей на усиновлення встановлюються Кабінетом Міністрів України. <i>{Статтю 214 доповнено частиною згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i> 5. За невиконання вимог, встановлених у частинах першій - третій цієї статті, подання недостовірних відомостей, а також за дії, пов'язані з приховуванням дитини від усиновлення, керівники закладів, у яких перебувають діти, інші службові особи несуть відповідальність, встановлену законом.	порядок передачі дітей на усиновлення встановлюються Кабінетом Міністрів України. 5. За невиконання вимог, встановлених у частинах першій - третій цієї статті, подання недостовірних відомостей, а також за дії, пов'язані з приховуванням дитини від усиновлення, керівники закладів, у яких перебувають діти, інші службові особи несуть відповідальність, встановлену законом.
Стаття 215. Облік осіб, які бажають усиновити дитину 1. Облік осіб, які бажають усиновити дитину, ведеться службами у справах дітей районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, міських, районних у містах (у разі їх створення), селищних, сільських рад, а також центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, у <u>порядку</u>, встановленому Кабінетом Міністрів України. <i>{Частина перша статті 215 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3097-IV від 16.11.2005, № 3381-VI від 19.05.2011, № 5462-VI від 16.10.2012; в редакції Закону № 4073-IX від 20.11.2024}</i> 2. Облік громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажають усиновити дітей, ведеться виключно	Стаття 188. Облік осіб, які бажають усиновити дитину 1. Облік осіб, які бажають усиновити дитину, ведеться службами у справах дітей районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, міських, районних у містах (у разі їх створення), селищних, сільських рад, а також центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, у <u>порядку</u>, встановленому Кабінетом Міністрів України. 2. Облік громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажають усиновити дітей, ведеться виключно центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. <i>{Частина друга статті 215 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3097-IV від 16.11.2005, № 3497-IV від 23.02.2006; в редакції Закону № 3381-VI від 19.05.2011}</i>	
Стаття 216. Заборона посередницької, комерційної діяльності щодо усиновлення дітей 1. Посередницька, комерційна діяльність щодо усиновлення дітей, передання їх під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян України, іноземців забороняється. <i>{Частина перша статті 216 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3381-VI від 19.05.2011}</i>	Стаття 189. Заборона посередницької, комерційної діяльності щодо усиновлення дітей 1. Посередницька, комерційна діяльність щодо усиновлення дітей, передання їх під опіку, піклування чи на виховання в сім'ї громадян України, іноземців забороняється. Не є такою діяльністю надання правової допомоги особам, що мають намір усиновити чи взяти дитину на виховання у сім'ю.
Стаття 217. Згода батьків на усиновлення дитини 1. Усиновлення дитини здійснюється за вільною згодою її батьків. 2. Згода батьків на усиновлення дитини має бути безумовною. Угода про надання усиновлювачем плати за згоду на усиновлення дитини батькам, опікунам чи іншим особам, з якими вона проживає, є нікчемною. 3. Згода батьків на усиновлення може бути дана ними лише після досягнення дитиною двомісячного віку. 4. Якщо мати чи батько дитини є неповнолітніми, крім їхньої згоди на усиновлення потрібна згода їхніх батьків. 5. Письмова згода батьків на усиновлення засвідчується нотаріусом. 6. Мати, батько дитини мають право відкликати свою згоду на усиновлення до набрання чинності рішенням суду про усиновлення.	Стаття 190. Згода батьків на усиновлення дитини 1. Усиновлення дитини здійснюється за вільною згодою її батьків. 2. Згода батьків на усиновлення дитини має бути безумовною. Правочин щодо надання винагороди за згоду на усиновлення дитини батькам, опікунам, піклувальникам чи іншим особам, які відповідно до закону мають надати таку згоду, є нікчемним. 3. Згода батьків на усиновлення може бути дана ними лише після досягнення дитиною двомісячного віку. 4. Якщо мати чи батько дитини є неповнолітніми, крім їхньої згоди на усиновлення потрібна згода їхніх батьків. 5. Згода батьків на усиновлення засвідчується нотаріусом. 6. Мати, батько дитини мають право відкликати свою згоду на усиновлення до набрання законної сили рішенням суду про усиновлення.

Стаття 218. Згода дитини на усиновлення 1. Для усиновлення дитини потрібна її згода, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. <i>{Абзац перший частини першої статті 218 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i> Згода дитини на її усиновлення дається у формі, яка відповідає її вікові та стану здоров'я. <i>{Абзац другий частини першої статті 218 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i> 2. Дитина має бути проінформована про правові наслідки усиновлення. 3. Усиновлення провадиться без згоди дитини, якщо вона у зв'язку з віком або станом здоров'я не усвідомлює факту усиновлення. 4. Згода дитини на усиновлення не потрібна, якщо вона проживає в сім'ї усиновлювачів і вважає їх своїми батьками.	Стаття 191. Згода дитини на усиновлення 1. Для усиновлення дитини потрібна її згода, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. Згода дитини на її усиновлення дається у формі, яка відповідає її вікові та стану здоров'я. 2. Дитина має бути проінформована про правові наслідки усиновлення. 3. Усиновлення провадиться без згоди дитини, якщо вона у зв'язку з віком або станом здоров'я не усвідомлює факту усиновлення. 4. Згода дитини на усиновлення не потрібна, якщо вона проживає в сім'ї усиновлювачів і вважає їх своїми батьками.
Стаття 219. Усиновлення дитини без згоди батьків 1. Усиновлення дитини провадиться без згоди батьків, якщо вони: 1) невідомі; 2) визнані безвісно відсутніми; 3) визнані недієздатними; 4) позбавлені батьківських прав щодо дитини, яка усиновлюється; 5) протягом двох місяців після народження дитини не забрали її на виховання до себе в сім'ю та запис про них у Книзі реєстрації народжень вчинено відповідно до <u>статті 135</u> цього Кодексу. <i>{Частину першу статті 219 доповнено пунктом 5 згідно із Законом № 3381-VI від 19.05.2011}</i>	Стаття 192. Усиновлення дитини без згоди батьків 1. Усиновлення дитини провадиться без згоди батьків, якщо вони: 1) невідомі; 2) визнані безвісно відсутніми; 3) визнані недієздатними; 4) позбавлені батьківських прав щодо дитини, яка усиновлюється; 5) протягом двох місяців після народження дитини не забрали її на виховання до себе в сім'ю та запис про них у Книзі реєстрації народжень вчинено відповідно до статті 98 цієї Книги. 2. Усиновлення дитини може бути проведено без згоди повнолітніх батьків, якщо судом буде встановлено, що вони, не проживаючи з

2. Усиновлення дитини може бути проведено без згоди повнолітніх батьків, якщо судом буде встановлено, що вони, не проживаючи з дитиною понад шість місяців без поважних причин, не проявляють щодо неї батьківської турботи та піклування, не виховують та не утримують її.	дитиною понад шість місяців без поважних причин, не проявляють щодо неї батьківської турботи та піклування, не виховують та не утримують її.
Стаття 220. Згода другого з подружжя на усиновлення дитини 1. На усиновлення дитини одним із подружжя потрібна письмова згода другого з подружжя, засвідчена нотаріально. 2. Усиновлення дитини може бути проведено без згоди другого з подружжя, якщо він визнаний безвісно відсутнім, недієздатним, а також за наявності інших обставин, що мають істотне значення. <i>{Частина третю статті 220 виключено на підставі Закону № 524-V від 22.12.2006}</i>	Стаття 193. Згода другого з подружжя на усиновлення дитини 1. На усиновлення дитини одним із подружжя потрібна згода другого з подружжя, засвідчена нотаріально. 2. Усиновлення дитини може бути проведено без згоди другого з подружжя, якщо він визнаний безвісно відсутнім або недієздатним.
Стаття 221. Згода опікуна, піклувальника на усиновлення дитини 1. На усиновлення дитини, над якою встановлено опіку або піклування, а також на усиновлення дитини, над батьками якої встановлено опіку або піклування, потрібна письмова згода опікуна або піклувальника, незалежно від згоди батьків. 2. Якщо опікун або піклувальник не дав згоди на усиновлення дитини, така згода може бути дана органом опіки та піклування. 3. Усиновлення може бути проведено без згоди опікуна, піклувальника або органу опіки та піклування, якщо суд встановить, що усиновлення дитини відповідає її інтересам.	Стаття 194. Згода опікуна, піклувальника на усиновлення дитини 1. На усиновлення дитини, над якою встановлено опіку або піклування, а також на усиновлення дитини, над батьками якої встановлено опіку або піклування, потрібна згода опікуна або піклувальника, незалежно від згоди батьків. 2. Якщо опікун або піклувальник не дав згоди на усиновлення дитини, така згода може бути дана органом опіки та піклування. 3. Усиновлення може бути проведено без згоди опікуна, піклувальника або органу опіки та піклування, якщо суд встановить, що усиновлення дитини відповідає її найкращим інтересам.
Стаття 222. Згода закладу охорони здоров'я або навчального закладу на усиновлення дитини	виключити

1. На усиновлення дитини, яка не має батьків і перебуває у закладі охорони здоров'я або навчальному закладі, потрібна письмова згода цього закладу. Усиновлення може бути проведене без згоди цього закладу, якщо суд встановить, що усиновлення дитини відповідає її інтересам.	
Стаття 223. Заява про усиновлення дитини 1. Особа, яка бажає усиновити дитину, подає до суду заяву про усиновлення. Подання такої заяви через представника не допускається. 2. Заява про усиновлення може бути відкликана до набрання чинності рішенням суду про усиновлення.	Стаття 195. Заява про усиновлення дитини 1. Особа, яка бажає усиновити дитину, подає до суду заяву про усиновлення в порядку, передбаченому Цивільним процесуальним кодексом України. Подання такої заяви через представника не допускається.
Стаття 224. Рішення суду про усиновлення 1. Суд, постановляючи рішення про усиновлення дитини, враховує обставини, що мають істотне значення, зокрема: 1) стан здоров'я та матеріальне становище особи, яка бажає усиновити дитину, її сімейний стан та умови проживання, ставлення до виховання дитини; 2) мотиви, на підставі яких особа бажає усиновити дитину; 3) мотиви того, чому другий із подружжя не бажає бути усиновлювачем, якщо лише один із подружжя подав заяву про усиновлення; 4) взаємовідповідність особи, яка бажає усиновити дитину, та дитини, а також те, як довго ця особа опікується вже дитиною; 5) особу дитини та стан її здоров'я; 6) ставлення дитини до особи, яка бажає її усиновити. 2. При дотриманні всіх умов, встановлених цим Кодексом, здатності особи, яка бажає усиновити дитину, забезпечити стабільні та	Стаття 196. Рішення суду про усиновлення 1. Суд, ухвалюючи рішення про усиновлення дитини, враховує обставини, що мають істотне значення, зокрема: 1) стан здоров'я та матеріальне становище особи, яка бажає усиновити дитину, її сімейний стан та умови проживання, ставлення до виховання дитини; 2) мотиви, на підставі яких особа бажає усиновити дитину; 3) мотиви того, чому другий із подружжя не бажає бути усиновлювачем, якщо лише один із подружжя подав заяву про усиновлення; 4) взаємовідповідність особи, яка бажає усиновити дитину, та дитини, а також те, як довго ця особа опікується вже дитиною; 5) особу дитини та стан її здоров'я; 6) ставлення дитини до особи, яка бажає її усиновити. 2. При дотриманні всіх умов, встановлених цим Кодексом, здатності особи, яка бажає усиновити дитину, забезпечити стабільні та гармонійні

гармонійні умови для життя дитини суд постановляє рішення, яким оголошує цю особу усиновлювачем дитини. 3. Суд не може відмовити особі в усиновленні на тій підставі, що вона вже має або може народити дитину. 4. Суд, постановляючи рішення про усиновлення повнолітньої особи, враховує мотиви, на підставі яких особи бажають усиновлення, можливість їхнього спільного проживання, їхній сімейний стан та стан здоров'я, а також інші обставини, що мають істотне значення.	умови для розвитку та життя дитини суд ухвалює рішення, яким оголошує цю особу усиновлювачем дитини. 3. Суд не може відмовити особі в усиновленні з підстав, що вона вже має або може народити дитину. 4. Суд, ухвалюючи рішення про усиновлення повнолітньої особи, враховує мотиви, на підставі яких особи бажають усиновлення, можливість їхнього спільного проживання, їхній сімейний стан та стан здоров'я, а також інші обставини, що мають істотне значення.
Стаття 225. Момент здійснення усиновлення 1. Усиновлення вважається здійсненим у день набрання чинності рішенням суду про усиновлення. <i>{Частина другу статті 225 виключено на підставі Закону № 2398-VI від 01.07.2010}</i>	виключити
Стаття 226. Право на таємницю усиновлення 1. Особа має право на таємницю перебування на обліку тих, хто бажає усиновити дитину, пошуку дитини для усиновлення, подання заяви про усиновлення та її розгляду, рішення суду про усиновлення. 2. Дитина, яка усиновлена, має право на таємницю, в тому числі і від неї самої, факту її усиновлення. 3. Особа, яка була усиновлена, має право після досягнення нею чотирнадцяти років на одержання інформації щодо свого усиновлення.	Стаття 197. Право на таємницю усиновлення 1. Особа має право на таємницю перебування на обліку тих, хто бажає усиновити дитину, пошуку дитини для усиновлення, подання заяви про усиновлення та її розгляду, рішення суду про усиновлення. 2. Дитина, яка усиновлена, має право на таємницю, в тому числі і від неї самої, факту її усиновлення. 3. Особа, яка була усиновлена, має право після досягнення нею повноліття на одержання інформації щодо свого усиновлення.
Стаття 227. Право на приховання факту усиновлення від дитини, яка усиновлена 1. Усиновлювач має право приховувати факт усиновлення від дитини, яка ним усиновлена, і вимагати нерозголошення цієї інформації особами, яким стало відомо про неї як до, так і після досягнення дитиною повноліття.	Стаття 198. Право на приховання факту усиновлення від дитини, яка усиновлена 1. Усиновлювач має право приховувати факт усиновлення від дитини, яка ним усиновлена, і вимагати нерозголошення цієї інформації особами, яким стало відомо про неї як до, так і після досягнення дитиною повноліття.

2. Усиновлювач має право приховувати від дитини факт її усиновлення, якщо розкриття таємниці усиновлення може завдати шкоди її інтересам. 3. Якщо усиновлюється дитина, яка не досягла семи років, службові особи при виявленні її згоди на усиновлення зобов'язані вживати заходів щодо забезпечення таємниці усиновлення від самої дитини.	2. Якщо усиновлюється дитина, яка не досягла семи років, посадові та службові особи при встановленні її згоди на усиновлення зобов'язані вживати заходів щодо забезпечення таємниці усиновлення від самої дитини.
Стаття 228. Забезпечення таємниці усиновлення 1. Особи, яким у зв'язку з виконанням службових обов'язків доступна інформація щодо усиновлення (перебування осіб, які бажають усиновити дитину, на обліку, пошук ними дитини для усиновлення, подання заяви про усиновлення, розгляд справи про усиновлення, здійснення нагляду за дотриманням прав усиновленої дитини тощо), а також інші особи, яким став відомий факт усиновлення, зобов'язані не розголошувати її, зокрема і тоді, коли усиновлення для самої дитини не є таємним. <i>{Частина перша статті 228 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i> 2. Відомості про усиновлення видаються судом лише за згодою усиновлювача, крім випадків, коли такі відомості потрібні правоохоронним органам, суду у зв'язку з цивільною справою чи кримінальним провадженням. <i>{Частина друга статті 228 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4652-VI від 13.04.2012}</i> 3. Таємниця усиновлення забезпечується також відповідно до <u>статей 229-231</u> цього Кодексу. 4. Особи, які розголосили таємницю усиновлення, несуть відповідальність, встановлену законом.	Стаття 199. Забезпечення таємниці усиновлення 1. Особи, яким у зв'язку з виконанням службових обов'язків доступна інформація щодо усиновлення (перебування осіб, які бажають усиновити дитину, на обліку, пошук ними дитини для усиновлення, подання заяви про усиновлення, розгляд справи про усиновлення, здійснення нагляду за дотриманням прав усиновленої дитини тощо), а також інші особи, яким став відомий факт усиновлення, зобов'язані не розголошувати її, зокрема і тоді, коли усиновлення для самої дитини не є таємним. 2. Відомості про усиновлення видаються судом лише за згодою усиновлювача, крім випадків, коли такі відомості потрібні правоохоронним органам, суду у зв'язку з цивільною справою чи кримінальним провадженням, або повнолітній особі, яка була усиновлена. 3. Таємниця усиновлення забезпечується також відповідно до статей 200 – 202 цієї Книги. 4. Особи, які розголосили таємницю усиновлення, несуть відповідальність, встановлену законом.

Стаття 229. Право усиновлювача бути записаним матір'ю, батьком дитини 1. Особа, яка подала заяву про усиновлення, може виявити бажання бути записаною у Книзі реєстрації народжень матір'ю, батьком дитини або повнолітньої особи. 2. Якщо усиновлюється дитина, яка досягла семи років, то для запису усиновлювача матір'ю, батьком потрібна згода дитини, крім випадку, передбаченого <u>частиною четвертою статті 218</u> цього Кодексу. 3. Суд задовольняє таку заяву усиновлювача у рішенні про усиновлення, якщо це відповідає інтересам дитини.	Стаття 200. Право усиновлювача бути записаним матір'ю, батьком дитини 1. Особа, яка подала заяву про усиновлення, може виявити бажання бути записаною в актовому записі про народження матір'ю, батьком дитини або повнолітньої особи. 2. Якщо усиновлюється дитина, яка досягла семи років, то для запису усиновлювача матір'ю, батьком потрібна згода дитини, крім випадку, передбаченого частиною четвертою статті 191 цієї Книги. 3. Суд задовольняє таку заяву усиновлювача у рішенні про усиновлення, якщо це відповідає найкращим інтересам дитини.
Стаття 230. Право усиновлювача на зміну відомостей про місце народження та дату народження дитини 1. Особа, яка подала заяву про усиновлення, може виявити бажання змінити відомості про місце народження та дату народження дитини. 2. Дата народження дитини може бути змінена не більш як на шість місяців. 3. У рішенні про усиновлення суд змінює відомості про місце народження та дату народження дитини, якщо це відповідає її інтересам.	Стаття 201. Право усиновлювача на зміну відомостей про місце народження та дату народження дитини 1. Особа, яка подала заяву про усиновлення, може виявити бажання змінити відомості про місце народження та дату народження дитини. 2. Дата народження дитини може бути змінена не більш як на шість місяців. 3. У рішенні про усиновлення суд змінює відомості про місце народження та дату народження дитини, якщо це відповідає її найкращим інтересам.
Стаття 231. Зміна прізвища, імені та по батькові особи, яка усиновлена 1. Якщо усиновлювачами є одночасно жінка та чоловік і якщо вони записуються батьками дитини, відповідно змінюються прізвище та по батькові дитини.	Стаття 202. Зміна прізвища, імені та по батькові особи, яка усиновлена 1. Якщо усиновлювачами є одночасно жінка та чоловік і якщо вони записуються батьками дитини, відповідно змінюються прізвище та по батькові дитини. За заявою усиновлювачів може бути змінено ім'я дитини. Для такої зміни потрібна згода дитини, якщо за віком та рівнем розвитку вона

За заявою усиновлювачів може бути змінено ім'я дитини. Для такої зміни потрібна згода дитини. Така згода не вимагається, якщо дитина живе в сім'ї усиновлювачів і звикла до нового імені. 2. Якщо усиновлювач записується батьком дитини, відповідно змінюється по батькові дитини. 3. Якщо усиновлюється повнолітня особа, її прізвище, ім'я та по батькові можуть бути змінені у зв'язку з усиновленням за заявою усиновлювача та усиновленої особи. 4. Про зміни, передбачені у цій статті, суд зазначає у рішенні про усиновлення. ...	може її висловити. Така згода не вимагається, якщо дитина живе в сім'ї усиновлювачів і звикла до нового імені. 2. Якщо усиновлювач записується батьком дитини, відповідно змінюється по батькові дитини. 3. Якщо усиновлюється повнолітня особа, її прізвище, ім'я та по батькові можуть бути змінені у зв'язку з усиновленням за заявою усиновлювача та усиновленої особи. 4. Про зміни, передбачені у цій статті, суд зазначає у рішенні про усиновлення.
Стаття 233. Внесення змін до актового запису про народження дитини, яка усиновлена 1. На підставі рішення суду про усиновлення в актовий запис про народження дитини або повнолітньої особи, складений органами державної реєстрації актів цивільного стану України, орган державної реєстрації актів цивільного стану вносить відповідні зміни і видає нове Свідоцтво про народження з урахуванням цих змін. <i>{Абзац перший частини першої статті 233 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2398-VI від 01.07.2010}</i> Свідоцтво про народження, що було видане раніше, скасовується. <i>{Абзац другий частини першої статті 233 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}</i>	Стаття 203. Внесення змін до актового запису про народження дитини, яка усиновлена 1. На підставі рішення суду про усиновлення в актовий запис про народження дитини або повнолітньої особи орган державної реєстрації актів цивільного стану вносить відповідні зміни і видає нове Свідоцтво про народження.
Стаття 232. Правові наслідки усиновлення	Стаття 204. Правові наслідки усиновлення

1. З моменту здійснення усиновлення припиняються особисті та майнові права і обов'язки між батьками та особою, яка усиновлена, а також між нею та іншими її родичами за походженням. При усиновленні дитини однією особою ці права та обов'язки можуть бути збережені за бажанням матері, якщо усиновлювачем є чоловік, або за бажанням батька, якщо усиновлювачем є жінка. 2. Якщо після смерті одного з батьків дитини або розірвання шлюбу з особою, визнаною судом недієздатною, другий з батьків дитини вступив у повторний шлюб і його дружина, чоловік у повторному шлюбі бажають усиновити дитину, баба, дід дитини з боку того з батьків, хто помер або визнаний недієздатним, рідні брати, сестри дитини мають право подати до суду заяву про збереження між ними та дитиною, яку усиновлюють, правового зв'язку. <i>{Абзац перший частини другої статті 232 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i> Суд розглядає таку заяву одночасно із заявою про усиновлення і задовольняє її, якщо це відповідає інтересам дитини. 3. З моменту усиновлення виникають взаємні особисті немайнові та майнові права і обов'язки між особою, яка усиновлена (а в майбутньому - між її дітьми, внуками), та усиновлювачем і його родичами за походженням. 4. Усиновлення надає усиновлювачеві права і накладає на нього обов'язки щодо дитини, яку він усиновив, у такому ж обсязі, який мають батьки щодо дитини. 5. Усиновлення надає особі, яку усиновлено, права і накладає на неї обов'язки щодо усиновлювача у такому ж обсязі, який має дитина щодо своїх батьків.	1. З моменту здійснення усиновлення припиняються особисті та майнові права і обов'язки між батьками та особою, яка усиновлена, а також між нею та іншими її родичами за походженням. При усиновленні дитини однією особою ці права та обов'язки можуть бути збережені за бажанням матері, якщо усиновлювачем є чоловік, або за бажанням батька, якщо усиновлювачем є жінка. 2. Якщо після смерті одного з батьків дитини або розірвання шлюбу з особою, визнаною судом недієздатною, другий з батьків дитини вступив у повторний шлюб і його дружина, чоловік у повторному шлюбі бажають усиновити дитину, баба, дід дитини з боку того з батьків, хто помер або визнаний недієздатним, рідні брати, сестри дитини мають право подати до суду заяву про збереження між ними та дитиною, яку усиновлюють, правового зв'язку. Суд розглядає таку заяву одночасно із заявою про усиновлення і задовольняє її, якщо це відповідає найкращим інтересам дитини. 3. З моменту усиновлення виникають взаємні особисті немайнові та майнові права і обов'язки між особою, яка усиновлена (а в майбутньому - між її дітьми, внуками), та усиновлювачем і його родичами за походженням. 4. Усиновлення надає усиновлювачеві права і покладає на нього обов'язки щодо дитини, яку він усиновив, у такому ж обсязі, який мають батьки щодо дитини. 5. Усиновлення надає особі, яку усиновлено, права і покладає на неї обов'язки щодо усиновлювача у такому ж обсязі, який має дитина щодо своїх батьків. 6. Визнання материнства, батьківства стосовно усиновленої дитини не допускається, крім випадків скасування усиновлення або визнання його недійсним.
---	---

Стаття 234. Збереження прав дитини, які вона мала до усиновлення 1. Дитина, яка усиновлена, зберігає права на пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вона мала до усиновлення.	Стаття 205. Збереження прав дитини, які вона мала до усиновлення 1. Дитина, яка усиновлена, зберігає права на пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вона мала до усиновлення.
Стаття 235. Нагляд за дотриманням прав дитини, яка усиновлена 1. Орган опіки та піклування здійснює <u>нагляд за дотриманням прав дітей, які усиновлені і проживають в Україні</u>. 2. Нагляд за дотриманням прав дитини, яка усиновлена, здійснюється до досягнення нею повноліття.	Стаття 206. Нагляд за дотриманням прав дитини, яка усиновлена 1. Орган опіки та піклування здійснює <u>нагляд за дотриманням прав дітей, які усиновлені і проживають в Україні</u>. 2. Нагляд за дотриманням прав дитини, яка усиновлена, здійснюється до досягнення нею повноліття.
Стаття 236. Недійсність усиновлення 1. Усиновлення визнається недійсним за рішенням суду, якщо воно було проведене без згоди дитини та батьків, якщо така згода була необхідною. 2. Усиновлення визнається недійсним за рішенням суду, якщо усиновлювач не бажав настання прав та обов'язків, які виникають у результаті усиновлення (фіктивне усиновлення). 3. Усиновлення може бути визнане недійсним за рішенням суду, якщо воно було проведене на підставі підроблених документів. 4. Усиновлення може бути визнане недійсним за рішенням суду у разі відсутності згоди на усиновлення осіб, зазначених у <u>статтях 220-222</u> цього Кодексу. 5. Якщо одним із подружжя усиновлена дитина другого з подружжя, усиновлення може бути визнане недійсним за рішенням суду, якщо буде встановлено, що на момент усиновлення другий із подружжя не мав наміру продовжувати з ним шлюбні відносини.	Стаття 207. Недійсність усиновлення 1. Усиновлення визнається недійсним за рішенням суду, якщо воно було здійснене без згоди дитини та батьків, якщо така згода була необхідною. 2. Усиновлення визнається недійсним за рішенням суду, якщо усиновлювач не бажав настання прав та обов'язків, які виникають у результаті усиновлення (фіктивне усиновлення). 3. Усиновлення може бути визнане недійсним за рішенням суду, якщо воно було здійснене на підставі підроблених документів. 4. Усиновлення може бути визнане недійсним за рішенням суду у разі відсутності згоди на усиновлення осіб, зазначених у статтях 193 та 194 цієї Книги. 5. Якщо одним із подружжя усиновлена дитина другого з подружжя, усиновлення може бути визнане недійсним за рішенням суду, якщо буде встановлено, що на момент усиновлення другий із подружжя не мав наміру продовжувати з ним шлюбні відносини.

Стаття 237. Правові наслідки визнання усиновлення недійсним

1. Усиновлення, визнане недійсним, скасовується з моменту його здійснення.

{Частина перша статті 237 із змінами, внесеними згідно із Законом № 4017-IX від 10.10.2024}

2. У разі визнання усиновлення недійсним припиняються права та обов'язки, які виникли раніше і встановлені законом для усиновлювача, його родичів та усиновленої дитини.

3. У разі визнання усиновлення недійсним відновлюються права та обов'язки між дитиною, її батьками та іншими родичами за походженням.

4. У разі визнання усиновлення недійсним дитина, яка не досягла чотирнадцяти років, за бажанням батьків або інших родичів передається їм.

У разі визнання усиновлення недійсним щодо дитини, яка досягла чотирнадцяти років, місце її подальшого проживання визначається за її згодою.

У разі якщо передання дитини батькам або іншим родичам неможливе, вона передається на опікування органу опіки та піклування.

{Частина четверта статті 237 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}

5. У разі визнання усиновлення недійсним відновлюються прізвище, ім'я та по батькові дитини, які вона мала до усиновлення.

За бажанням дитини вона має право надалі іменуватися прізвищем, ім'ям та по батькові, які вона одержала у зв'язку з усиновленням.

Стаття 208. Правові наслідки визнання усиновлення недійсним

1. Усиновлення **визнається** недійсним з моменту його здійснення.

2. У разі визнання усиновлення недійсним припиняються права та обов'язки, які виникли раніше і встановлені законом для усиновлювача, його родичів та усиновленої дитини.

3. У разі визнання усиновлення недійсним відновлюються права та обов'язки між дитиною, її батьками та іншими родичами за походженням.

4. У разі визнання усиновлення недійсним дитина, яка не досягла чотирнадцяти років, за бажанням батьків або інших родичів передається їм.

У разі визнання усиновлення недійсним щодо дитини, яка досягла чотирнадцяти років, місце її подальшого проживання визначається за її згодою.

У разі якщо передання дитини батькам або іншим родичам неможливе, вона передається на опікування органу опіки та піклування.

5. У разі визнання усиновлення недійсним відновлюються прізвище, ім'я та по батькові дитини, які вона мала до усиновлення.

За бажанням дитини вона має право надалі іменуватися прізвищем, ім'ям та по батькові, які вона одержала у зв'язку з усиновленням.

6. Суд може **ухвалити** рішення про стягнення аліментів на дитину з особи, яка була її усиновлювачем, на строк не більш як **три** роки, якщо дитина не має батьків або батьки не мають змоги її утримувати, за умови, що усиновлювач може надавати матеріальну допомогу.

6. Суд може постановити рішення про стягнення аліментів на дитину з особи, яка була її усиновлювачем, на строк не більш як два роки, якщо дитина не має батьків або батьки не мають змоги її утримувати, за умови, що усиновлювач може надавати матеріальну допомогу.	
Стаття 238. Скасування усиновлення 1. Усиновлення може бути скасоване за рішенням суду, якщо: 1) воно суперечить інтересам дитини, не забезпечує їй сімейного виховання; 2) дитина страждає недоумством, на психічну чи іншу тяжку невиліковну хворобу, про що усиновлювач не знав і не міг знати на час усиновлення; 3) між усиновлювачем і дитиною склалися, незалежно від волі усиновлювача, стосунки, які роблять неможливими їхнє спільне проживання і виконання усиновлювачем своїх батьківських обов'язків. 2. Скасування усиновлення не допускається після досягнення дитиною повноліття. Усиновлення може бути скасоване після досягнення дитиною повноліття, якщо протиправна поведінка усиновленого, усиновлювача загрожує життю, здоров'ю усиновлювача, усиновленого або інших членів сім'ї. 3. Усиновлення повнолітньої особи може бути скасовано судом за взаємною згодою усиновлювача і усиновленого або на вимогу одного з них, якщо сімейні відносини між ними не склалися. 4. Усиновлення скасовується від дня набрання чинності рішенням суду.	Стаття 209. Скасування усиновлення 1. Усиновлення може бути скасоване за рішенням суду, якщо: 1) воно суперечить найкращим інтересам дитини, не забезпечує їй сімейного виховання; 2) дитина страждає недоумством, на психічну чи іншу тяжку невиліковну хворобу, про що усиновлювач не знав і не міг знати на час усиновлення; 3) між усиновлювачем і дитиною склалися, незалежно від волі усиновлювача, стосунки, які роблять неможливими їхнє спільне проживання і виконання усиновлювачем своїх батьківських обов'язків. 2. Скасування усиновлення не допускається після досягнення дитиною повноліття. Усиновлення може бути скасоване після досягнення дитиною повноліття, якщо протиправна поведінка усиновленого, усиновлювача загрожує життю, здоров'ю усиновлювача, усиновленого або інших членів сім'ї. 3. Усиновлення повнолітньої особи може бути скасовано судом за взаємною згодою усиновлювача і усиновленого або на вимогу одного з них, якщо сімейні відносини між ними не склалися. 4. Усиновлення скасовується від дня набрання законної сили рішенням суду.

	5. Подання заяви про скасування усиновлення не є перешкодою для звернення органу опіки та піклування з позовом про позбавлення усиновлювача батьківських прав щодо усиновленої дитини.
Стаття 239. Правові наслідки скасування усиновлення 1. У разі скасування усиновлення припиняються на майбутнє права та обов'язки, що виникли у зв'язку з усиновленням між дитиною та усиновлювачем і його родичами. 2. У разі скасування усиновлення відновлюються права та обов'язки між дитиною та її батьками, іншими родичами за походженням. 3. У разі скасування усиновлення дитина передається за бажанням батьків або інших родичів їм, а якщо це неможливо, - вона передається на опікування органів опіки та піклування. 4. У разі скасування усиновлення з підстави, зазначеної у <u>пункті 1 частини першої статті 238</u> цього Кодексу, якщо дитина не передається батькам, за нею зберігається право на проживання у житловому приміщенні, в якому вона проживала після усиновлення. 5. У разі скасування усиновлення дитина має право на збереження прізвища, імені та по батькові, які вона одержала у зв'язку з усиновленням. За бажанням дитини їй присвоюється прізвище, ім'я, по батькові, які вона мала до усиновлення. 6. У разі скасування усиновлення з підстави, зазначеної у <u>пункті 1 частини першої статті 238</u> цього Кодексу, якщо дитина не передається батькам, суд може постановити рішення про стягнення аліментів на дитину з особи, яка була її усиновлювачем, за умови, що останній може надавати матеріальну допомогу.	Стаття 210. Правові наслідки скасування усиновлення 1. У разі скасування усиновлення припиняються на майбутнє права та обов'язки, що виникли у зв'язку з усиновленням між дитиною та усиновлювачем і його родичами. 2. У разі скасування усиновлення відновлюються права та обов'язки між дитиною та її батьками, іншими родичами за походженням. 3. У разі скасування усиновлення дитина передається за бажанням батьків або інших родичів їм, а якщо це неможливо, - вона передається на опікування органів опіки та піклування. 4. У разі скасування усиновлення, якщо дитина не передається батькам, за нею зберігається право на проживання у житловому приміщенні, в якому вона проживала після усиновлення. 5. У разі скасування усиновлення дитина має право на збереження прізвища, імені та по батькові, які вона одержала у зв'язку з усиновленням. За бажанням дитини їй присвоюється прізвище, ім'я, по батькові, які вона мала до усиновлення. 6. У разі скасування усиновлення, якщо дитина не передається батькам, суд може ухвалити рішення про стягнення аліментів на дитину з особи, яка була її усиновлювачем.
Стаття 240. Особи, які мають право на звернення до суду з позовом про скасування усиновлення або визнання усиновлення недійсним	Стаття 211. Особи, які мають право на звернення до суду з вимогою про скасування усиновлення або визнання усиновлення недійсним

1. Право на звернення до суду з позовом про скасування усиновлення чи визнання його недійсним мають батьки, усиновлювач, опікун, піклувальник, орган опіки та піклування, прокурор, а також усиновлена дитина, яка досягла чотирнадцяти років.	1. Право на звернення до суду з вимогою про скасування усиновлення чи визнання його недійсним мають батьки, усиновлювач, опікун, піклувальник, орган опіки та піклування, а також усиновлена дитина, яка досягла чотирнадцяти років.
Стаття 241. Порядок поновлення актового запису про народження у разі визнання усиновлення недійсним або скасування усиновлення 1. Після набрання чинності рішенням суду про визнання усиновлення недійсним або скасування усиновлення суд у місячний строк зобов'язаний надіслати копію рішення до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем реєстрації народження дитини. 2. Орган державної реєстрації актів цивільного стану на підставі рішення суду про скасування усиновлення або визнання його недійсним вносить відповідні зміни до актового запису про народження дитини.	Стаття 212. Порядок поновлення актового запису про народження у разі визнання усиновлення недійсним або скасування усиновлення 1. Після набрання законної сили рішенням суду про визнання усиновлення недійсним або скасування усиновлення суд у місячний строк зобов'язаний надіслати копію рішення до органу державної реєстрації актів цивільного стану за місцем ухвалення рішення суду. 2. Орган державної реєстрації актів цивільного стану на підставі рішення суду про скасування усиновлення або визнання його недійсним вносить відповідні зміни до актового запису про народження дитини.
Стаття 242. Позбавлення усиновлювача батьківських прав 1. Якщо усиновлювач був записаний матір'ю, батьком усиновленої ним дитини, він може бути позбавлений батьківських прав за наявності підстав, встановлених у <u>статті 164</u> цього Кодексу. 2. У разі позбавлення усиновлювача батьківських прав настають наслідки, встановлені <u>статтею 166</u> цього Кодексу. У разі смерті усиновлювача, позбавленого батьківських прав, дитина одержує право на спадкування на загальних підставах. 3. Батьківські права усиновлювача можуть бути поновлені відповідно до положень <u>статті 169</u> цього Кодексу.	Стаття 213. Позбавлення усиновлювача батьківських прав 1. Якщо усиновлювач був записаний матір'ю, батьком усиновленої ним дитини, він може бути позбавлений батьківських прав за наявності підстав, встановлених у статті 85 цієї Книги. 2. У разі позбавлення усиновлювача батьківських прав настають наслідки, встановлені статтею 87 цієї Книги. У разі смерті усиновлювача, позбавленого батьківських прав, дитина одержує право на спадкування на загальних підставах. 3. Батьківські права усиновлювача можуть бути поновлені відповідно до положень статті 90 цієї Книги.
Розділ VI ОСОБЛИВОСТІ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ГРОМАДЯНАМИ	

УКРАЇНИ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ ЗА ЇЇ МЕЖАМИ, ТА ІНОЗЕМЦЯМИ <i>{Назва розділу VI в редакції Законів № 2709-IV від 23.06.2005, № 3381-VI від 19.05.2011}</i> <i>{Статтю 275 виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}</i> <i>{Статтю 276 виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}</i> <i>{Статтю 277 виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}</i> <i>{Статтю 278 виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}</i> <i>{Статтю 279 виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}</i> <i>{Статтю 280 виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}</i> <i>{Статтю 281 виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}</i>	
Стаття 282. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, але проживає за межами України 1. Усиновлення громадянином України дитини, яка є громадянином України, але проживає за межами України, здійснюється в консульській установі або дипломатичному представництві України. Якщо усиновлювач не є громадянином України, для усиновлення дитини, яка є громадянином України, потрібен дозвіл центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей.	Стаття 214. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, але проживає за межами України 1. Усиновлення громадянином України дитини, яка є громадянином України, але проживає за межами України, здійснюється в консульській установі або дипломатичному представництві України. Якщо усиновлювач не є громадянином України, для усиновлення дитини, яка є громадянином України, потрібен дозвіл центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей.

<i>{Абзац другий частини першої статті 282 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3097-IV від 16.11.2005, № 5462-VI від 16.10.2012}</i> Усиновлення іноземцем дитини, яка є громадянином України, здійснене у відповідних органах держави, на території якої проживає дитина, є дійсним за умови попереднього одержання дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей. <i>{Абзац третій частини першої статті 282 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3097-IV від 16.11.2005, № 5462-VI від 16.10.2012}</i>	2. Усиновлення іноземцем дитини, яка є громадянином України, здійснене у відповідних органах держави, на території якої проживає дитина, є дійсним за умови попереднього одержання дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей.
Стаття 283. Усиновлення іноземцем дитини, яка є громадянином України 1. Усиновлення іноземцем в Україні дитини, яка є громадянином України, здійснюється на загальних підставах, встановлених <u>главою 18</u> цього Кодексу. 2. Дитина, яка є громадянином України, може бути усиновлена іноземцем, якщо вона перебуває не менш як один рік на обліку в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, і досягла п'яти років. Усиновлення може бути здійснено до закінчення зазначеного строку, а також до досягнення дитиною п'яти років, якщо: 1) усиновлювач є родичем дитини; 2) дитина страждає на хворобу, що внесена до спеціального переліку хвороб, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я; <i>{Пункт 2 частини другої статті 283 із змінами, внесеними згідно із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}</i>	Стаття 215. Усиновлення іноземцем дитини, яка є громадянином України 1. Усиновлення іноземцем в Україні дитини, яка є громадянином України, здійснюється на загальних підставах, встановлених главою 16 цієї Книги. 2. Дитина, яка є громадянином України, може бути усиновлена іноземцем, якщо вона перебуває не менш як один рік на обліку в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, і досягла трьох років. Усиновлення може бути здійснено до закінчення зазначеного строку, а також до досягнення дитиною трьох років, якщо: 1) усиновлювач є родичем дитини; 2) дитина страждає на хворобу, що внесена до спеціального переліку хвороб, затвердженого центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я; 3) здійснюється усиновлення усіх рідних братів і сестер в одну сім'ю, якщо один з них досяг п'яти років і перебуває на обліку в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, не менш як один рік;

3) здійснюється усиновлення усіх рідних братів і сестер в одну сім'ю, якщо один з них досяг п'яти років і перебуває на обліку в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, не менш як один рік; 4) іноземці виявили бажання усиновити дитину, яка є братом або сестрою раніше усиновленої ними дитини. <i>{Частина друга статті 283 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3097-IV від 16.11.2005; в редакції Закону № 3381-VI від 19.05.2011}</i> 3. Дитина може бути усиновлена іноземцем, якщо не виявилось громадянина України, який бажав би її усиновити або взяти на виховання до себе в сім'ю. <i>{Абзац перший частини третьої статті 283 в редакції Закону № 3381-VI від 19.05.2011}</i> Переважне право на усиновлення дитини - громадянина України мають іноземці, які є: 1) родичами дитини; 2) громадянами держав, з якими Україна уклала договір про надання правової допомоги. <i>{Частина третя статті 283 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3097-IV від 16.11.2005}</i> 4. На усиновлення дитини іноземцем потрібна згода центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, направляє в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, запит до Міністерства внутрішніх справ України щодо перевірки іноземців, що	4) іноземці виявили бажання усиновити дитину, яка є братом або сестрою раніше усиновленої ними дитини. 3. Дитина може бути усиновлена іноземцем, якщо не виявилось громадянина України, який бажав би її усиновити або взяти на виховання до себе в сім'ю. Переважне право на усиновлення дитини - громадянина України мають іноземці, які є: 1) родичами дитини; 2) громадянами держав, з якими Україна уклала договір про надання правової допомоги. 4. На усиновлення дитини іноземцем потрібна згода центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей. 5. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей, направляє в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, запит до Міністерства внутрішніх справ України щодо перевірки іноземців, що усиновлюють дитину, яка є громадянином України, на наявність або відсутність інформації компрометуючого характеру в правоохоронних органах інших держав та Генеральному секретаріаті Інтерполу. 6. Усиновлення іноземцями провадиться за умови забезпечення дитині прав в обсязі не меншому, ніж це встановлено законами України. 7. За усиновленою дитиною зберігається громадянство України до досягнення нею вісімнадцяти років. 8. Усиновлена дитина має право на збереження своєї національної ідентичності відповідно до <u>Конвенції про права дитини</u>, інших міжнародних договорів.
--	---

усиновлюють дитину, яка є громадянином України, на наявність або відсутність інформації компрометуючого характеру в правоохоронних органах інших держав та Генеральному секретаріаті Інтерполу. <i>{Частина четверта статті 283 із змінами, внесеними згідно із Законами № 3097-IV від 16.11.2005, № 1452-VI від 04.06.2009; в редакції Закону № 3381-VI від 19.05.2011}</i> 5. Усиновлення іноземцями провадиться за умови забезпечення дитині прав в обсязі не меншому, ніж це встановлено законами України. 6. За усиновленою дитиною зберігається громадянство України до досягнення нею вісімнадцяти років. Усиновлена дитина має право на збереження своєї національної ідентичності відповідно до <u>Конвенції про права дитини</u>, інших міжнародних договорів.	
Стаття 284. Усиновлення дитини, яка є іноземцем і проживає в Україні 1. Усиновлення дитини, яка є іноземцем і проживає в Україні, здійснюється громадянами України або іноземцями, які проживають в Україні, на загальних підставах.	Стаття 216. Усиновлення дитини, яка є іноземцем і проживає в Україні 1. Усиновлення дитини, яка є іноземцем і проживає в Україні, здійснюється громадянами України або іноземцями, які проживають в Україні, на загальних підставах.
Стаття 285. Обмеження права іноземця на таємницю усиновлення дитини, яка є громадянином України 1. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, особою, яка є громадянином держави, з якою Україна не має договору про надання правової допомоги, не є таємним, якщо у державі, в якій усиновлювач постійно проживає і в яку має переїхати дитина, усиновлення не є таємним. 2. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, особою, яка є громадянином держави, з якою Україна не має договору про надання	Стаття 217. Обмеження права іноземця на таємницю усиновлення дитини, яка є громадянином України 1. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, особою, яка є громадянином держави, з якою Україна не має договору про надання правової допомоги, не є таємним, якщо у державі, в якій усиновлювач постійно проживає і в яку має переїхати дитина, усиновлення не є таємним. 2. Усиновлення дитини, яка є громадянином України, особою, яка є громадянином держави, з якою Україна не має договору про надання

правової допомоги, і якщо ця особа в Україні постійно не проживає, не є таємним.	правової допомоги, і якщо ця особа в Україні постійно не проживає, не є таємним.
Стаття 286. Усиновлення в Україні іноземцем дитини, яка є іноземцем або особою без громадянства 1. Усиновлення іноземцем дитини, яка є іноземцем або особою без громадянства, здійснюється в Україні відповідно до законів України, якщо інше не встановлено міжнародними договорами України. <i>{Текст статті 286 в редакції Закону № 3381-VI від 19.05.2011}</i>	Стаття 218. Усиновлення в Україні іноземцем дитини, яка є іноземцем або особою без громадянства 1. Усиновлення іноземцем дитини, яка є іноземцем або особою без громадянства, здійснюється в Україні відповідно до законів України, якщо інше не встановлено міжнародними договорами України.
Стаття 287. Нагляд за дотриманням прав дітей, які усиновлені іноземцями 1. Якщо діти усиновлені іноземцями і проживають за межами України, відповідна консульська установа за дорученням Міністерства закордонних справ України веде облік цих дітей і здійснює нагляд за дотриманням їхніх прав до досягнення ними вісімнадцяти років. <u>Порядок здійснення нагляду за дотриманням прав дітей, які усиновлені іноземцями і проживають за межами України, встановлюється Кабінетом Міністрів України.</u>	Стаття 219. Нагляд за дотриманням прав дітей, які усиновлені іноземцями 1. Якщо діти усиновлені іноземцями і проживають за межами України, відповідна консульська установа за дорученням Міністерства закордонних справ України веде облік цих дітей і здійснює нагляд за дотриманням їхніх прав до досягнення ними вісімнадцяти років. <u>Порядок здійснення нагляду за дотриманням прав дітей, які усиновлені іноземцями і проживають за межами України, встановлюється Кабінетом Міністрів України.</u>
<i>{Статтю 288 виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}</i> <i>{Статтю 289 виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}</i> <i>{Статтю 290 виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}</i> <i>{Статтю 291 виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}</i> <i>{Статтю 292 виключено на підставі Закону № 2709-IV від 23.06.2005}</i>	

Глава 19 ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ НАД ДІТЬМИ	
Стаття 243. Діти, над якими встановлюється опіка, піклування 1. Опіка, піклування встановлюється над дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування. <i>{Частина перша статті 243 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i> 2. Опіка встановлюється над дитиною, яка не досягла чотирнадцяти років, а піклування - над дитиною у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років. 3. Опіка, піклування над дитиною встановлюється органом опіки та піклування, а також судом у випадках, передбачених <u>Цивільним кодексом України</u>.	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 244. Особа, яка може бути опікуном, піклувальником дитини 1. Опікуном, піклувальником дитини може бути за її згодою повнолітня дієздатна особа. 2. При призначенні дитині опікуна або піклувальника органом опіки та піклування враховуються особисті якості особи, її здатність до виховання дитини, ставлення до неї, а також бажання самої дитини. 3. Не можуть бути опікунами, піклувальниками дитини особи, зазначені в <u>статті 212</u> цього Кодексу. <i>{Частина третя статті 244 в редакції Закону № 1452-VI від 04.06.2009}</i>	ВИКЛЮЧИТИ
Стаття 245. Опіка та піклування над дитиною, яка проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі	ВИКЛЮЧИТИ

<i>{Назва статті 245 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i> 1. Якщо дитина постійно проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, функції опікуна та піклувальника щодо неї покладаються на адміністрацію цих закладів. <i>{Стаття 245 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i>	
Стаття 246. Контроль органу опіки та піклування за дотриманням прав дитини, над якою встановлено опіку або піклування, дитини, яка перебуває у складних життєвих обставинах <i>{Назва статті 246 в редакції Закону № 1871-IX від 05.11.2021}</i> 1. Орган опіки та піклування контролює умови утримання, виховання, навчання дитини, над якою встановлено опіку або піклування. 2. У разі встановлення опіки чи піклування над дитиною, влаштування дитини до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, закладів інституційного догляду та виховання або прийняття рішення про визнання дитини такою, що перебуває у складних життєвих обставинах, орган опіки та піклування надсилає до органу, що здійснює державну реєстрацію прав на нерухоме майно, за місцезнаходженням такого майна повідомлення про нерухоме майно, право власності або право користування яким відповідно до закону чи договору має така дитина. <i>{Статтю 246 доповнено частиною другою згідно із Законом № 1871-IX від 05.11.2021}</i> 3. Законні представники дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, не можуть без дозволу органу опіки та піклування вчиняти правочини щодо нерухомого майна, право	ВИКЛЮЧИТИ

власності на яке або право користування яким відповідно до закону чи договору має така дитина. <i>{Статтю 246 доповнено частиною третьою згідно із Законом № 1871-IX від 05.11.2021}</i> 4. Дозвіл органу опіки та піклування, передбачений частиною третьою цієї статті, надається за результатами перевірки, що проводиться протягом одного місяця з дня звернення за отриманням дозволу. <i>{Статтю 246 доповнено частиною четвертою згідно із Законом № 1871-IX від 05.11.2021}</i> 5. Орган опіки та піклування відмовляє у наданні дозволу на вчинення правочину щодо нерухомого майна, право власності на яке або право користування яким відповідно до закону чи договору має дитина, над якою встановлено опіку чи піклування, у випадках, визначених <u>частиною п'ятою</u> статті 177 цього Кодексу. <i>{Статтю 246 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом № 1871-IX від 05.11.2021}</i>	
Стаття 247. Права дитини, над якою встановлено опіку або піклування 1. Дитина, над якою встановлено опіку або піклування, має право: 1) на проживання в сім'ї опікуна або піклувальника, на піклування з його боку; 2) на забезпечення їй умов для всебічного розвитку, освіти, виховання і на повагу до її людської гідності; 3) на збереження права користування житлом, у якому вона проживала до встановлення опіки або піклування. У разі відсутності житла така дитина має право на його отримання відповідно до закону; 4) на захист від зловживань з боку опікуна або піклувальника.	ВИКЛЮЧИТИ

2. Встановлення опіки та піклування не припиняє права дитини на отримання пенсії, аліментів, відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника та інших соціальних виплат, призначених дитині відповідно до законів України, а також права власності дитини на ці виплати. <i>{Частина друга статті 247 в редакції Закону № 1390-VI від 21.05.2009}</i>	
Стаття 248. Права дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, яка проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, прийомній сім'ї <i>{Назва статті 248 в редакції Закону № 3497-IV від 23.02.2006}</i> 1. Дитина-сирота і дитина, позбавлена батьківського піклування, яка проживає у закладі охорони здоров'я, навчальному або іншому дитячому закладі, прийомній сім'ї, має право: <i>{Абзац перший частини першої статті 248 в редакції Закону № 3497-IV від 23.02.2006}</i> 1) на всебічний розвиток, виховання, освіту, повагу до її людської гідності; 2) на збереження права користування житлом, у якому вона раніше проживала. У разі відсутності житла така дитина має право на його отримання відповідно до закону; 3) на пільги, встановлені законом, при працевлаштуванні після закінчення строку перебування у зазначеному закладі; 4) на безоплатну правничу допомогу в порядку, встановленому <u>Законом України "Про безоплатну правничу допомогу"</u>.	ВИКЛЮЧИТИ

<i>{Частина першу статті 248 доповнено пунктом 4 згідно із Законом № 5477-VI від 06.11.2012; в редакції Закону № 3022-IX від 10.04.2023}</i> 2. Влаштування дитини до закладу, зазначеного у частині першій цієї статті, не припиняє права дитини на аліменти, пенсії, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника.	
Стаття 249. Права та обов'язки опікуна, піклувальника щодо дитини 1. Опікун, піклувальник зобов'язаний виховувати дитину, піклуватися про її здоров'я, фізичний, психічний, духовний розвиток, забезпечити одержання дитиною повної загальної середньої освіти. Опікун, піклувальник має право самостійно визначати способи виховання дитини з урахуванням думки дитини та рекомендацій органу опіки та піклування. 2. Опікун, піклувальник має право вимагати повернення дитини від будь-якої особи, яка тримає її у себе не на підставі закону або рішення суду. 3. Опікун, піклувальник не має права перешкоджати спілкуванню дитини з її батьками та іншими родичами, за винятком випадків, коли таке спілкування суперечить інтересам дитини. 4. Цивільні права та обов'язки опікуна, піклувальника встановлюються <u>Цивільним кодексом України</u>. 5. Підстави для виникнення права на оплату послуг опікуна та піклувальника, її розмір і порядок виплати встановлюються Кабінетом Міністрів України. <i>{Частина п'ята статті 249 в редакції Закону № 524-V від 22.12.2006}</i>	ВИКЛЮЧИТИ

Стаття 250. Припинення опіки, піклування над дитиною 1. Опіка, піклування над дитиною припиняється у випадках, встановлених <u>Цивільним кодексом України</u>.	
Стаття 251. Звільнення опікуна та піклувальника дитини від їх обов'язків 1. Особа може бути звільнена від обов'язків опікуна або піклувальника дитини у випадках, передбачених <u>Цивільним кодексом України</u>, а також тоді, коли між опікуном, піклувальником та дитиною склалися стосунки, які перешкоджають здійсненню ними опіки, піклування. ...	виключити
Глава 20⁻¹ ПРИЙОМНА СІМ'Я	Глава 17 ПРИЙОМНА СІМ'Я
Стаття 256⁻¹. Прийомна сім'я 1. Прийомна сім'я - сім'я, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.	Стаття 220. Прийомна сім'я 1. Прийомна сім'я - сім'я, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання від одного до шести дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.
Стаття 256⁻². Прийомні батьки 1. Прийомні батьки - подружжя або особа, яка не перебуває у шлюбі, які взяли для спільного проживання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. 2. Прийомні батьки несуть обов'язки по вихованню та розвитку дітей, передбачені <u>статтею 150</u> цього Кодексу. 3. Прийомними батьками не можуть бути особи, зазначені в <u>статті 212</u> цього Кодексу.	Стаття 221. Прийомні батьки 1. Прийомні батьки - подружжя або особа, яка не перебуває у шлюбі, які взяли для спільного проживання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. 2. Прийомні батьки несуть обов'язки по вихованню та розвитку дітей, передбачені главою 8 цієї Книги. 3. Прийомними батьками не можуть бути особи, зазначені в статті 185 цієї Книги.

<i>{Частина третя статті 256² в редакції Закону № 1452-VI від 04.06.2009}</i> 4. Прийомні батьки є законними представниками прийомних дітей і діють без спеціальних на те повноважень як опікуни або піклувальники.	
Стаття 256³. Прийомні діти 1. Прийомні діти - діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, влаштовані на виховання та спільне проживання до прийомної сім'ї. 2. На влаштування дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, до прийомної сім'ї потрібна згода дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. Згода дитини на її влаштування до прийомної сім'ї з'ясовується службовою особою закладу, в якому вона перебуває, у присутності прийомних батьків і представника органу опіки та піклування, про що складається відповідний документ. 3. Прийомні діти проживають і виховуються у прийомній сім'ї до досягнення 18-річного віку. Після досягнення 18-річного віку такі особи у разі продовження навчання в закладі загальної середньої, професійної, фахової передвищої чи вищої освіти можуть, за їх вибором, продовжити проживати і виховуватися у цій прийомній сім'ї до закінчення такого закладу. Особи з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, яким встановлено інвалідність, за їхнім вибором можуть продовжити проживати та виховуватися у прийомній сім'ї до досягнення ними 23-річного віку незалежно від того, чи навчаються вони у закладі загальної середньої, професійної, фахової передвищої, вищої освіти.	Стаття 222. Прийомні діти 1. Прийомні діти - діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, влаштовані на виховання та спільне проживання до прийомної сім'ї. 2. На влаштування дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, до прийомної сім'ї потрібна згода дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. Згода дитини на її влаштування до прийомної сім'ї з'ясовується службовою особою закладу, в якому вона перебуває, у присутності прийомних батьків і представника органу опіки та піклування, про що складається відповідний документ. 3. Прийомні діти проживають і виховуються у прийомній сім'ї до досягнення повноліття. Після досягнення повноліття такі особи у разі продовження навчання можуть за їхнім вибором продовжити проживати і виховуватися у цій прийомній сім'ї до закінчення закладу освіти. Особи з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, яким встановлено інвалідність, за їхнім вибором можуть продовжити проживати та виховуватися у прийомній сім'ї до досягнення двадцяти трьох років. 4. За прийомними дітьми зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вони мали до влаштування до прийомної сім'ї.

{Частина третя статті 256-3 в редакції Закону № 1020-IX від 02.12.2020 - вводиться в дію 30.03.2021; із змінами, внесеними згідно із Законом № 4574-IX від 21.08.2025} 4. За прийомними дітьми зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вони мали до влаштування до прийомної сім'ї. 5. Прийомні діти мають право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами, крім випадків, коли це може завдати шкоди їхньому життю, здоров'ю та моральному вихованню.	5. Прийомні діти мають право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами, крім випадків, коли це може завдати шкоди їхньому життю, здоров'ю та вихованню.
Стаття 256⁴. Створення прийомної сім'ї 1. Рішення про створення прийомної сім'ї приймається районною в місті Києві чи Севастополі державною адміністрацією, виконавчим комітетом міської, районної у місті (у разі її створення), селищної, сільської ради в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. <i>{Частина перша статті 256⁴ в редакції Закону № 4073-IX від 20.11.2024}</i> 2. Між прийомними батьками та органом, який прийняв рішення про створення прийомної сім'ї, на основі типового договору укладається договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї. 3. Орган, який прийняв рішення про створення прийомної сім'ї, зобов'язаний контролювати виконання прийомними батьками своїх обов'язків щодо виховання та утримання дітей. 4. Положення про прийомну сім'ю та типовий договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї затверджуються Кабінетом Міністрів України.	Стаття 223. Створення прийомної сім'ї 1. Рішення про створення прийомної сім'ї приймається районною в місті Києві чи Севастополі державною адміністрацією, виконавчим комітетом міської, районної у місті (у разі її створення), селищної, сільської ради в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. 2. Між прийомними батьками та органом, який прийняв рішення про створення прийомної сім'ї, на основі типового договору укладається договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї. 3. Орган, який прийняв рішення про створення прийомної сім'ї, зобов'язаний контролювати виконання прийомними батьками своїх обов'язків щодо виховання та утримання дітей. 4. Положення про прийомну сім'ю та типовий договір про влаштування дітей до прийомної сім'ї затверджуються Кабінетом Міністрів України. 5. Прийомним батькам, в сім'ї яких виховується п'ятеро і більше прийомних дітей, на період функціонування прийомної сім'ї надається обладнаний індивідуальний житловий будинок або квартира в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

<i>{Розділ IV доповнено главою 20¹ згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i>	
Глава 20² ДИТЯЧИЙ БУДИНОК СІМЕЙНОГО ТИПУ	Глава 18 ДИТЯЧИЙ БУДИНОК СІМЕЙНОГО ТИПУ
Стаття 256⁵. Дитячий будинок сімейного типу 1. Дитячий будинок сімейного типу - окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.	Стаття 224. Дитячий будинок сімейного типу 1. Дитячий будинок сімейного типу - окрема сім'я, що створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, для забезпечення сімейним вихованням та спільного проживання не менш як семи дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.
Стаття 256⁶. Батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу 1. Батьки-вихователі - подружжя або окрема особа, що не перебуває у шлюбі, які взяли дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, для виховання та спільного проживання. 2. Батьки-вихователі несуть обов'язки по вихованню та розвитку дітей, передбачені <u>статтею 150</u> цього Кодексу. 3. Батьками-вихователями не можуть бути особи, зазначені в <u>статті 212</u> цього Кодексу. <i>{Частина третя статті 256⁶ в редакції Закону № 1452-VI від 04.06.2009}</i> 4. Батьки-вихователі є законними представниками дітей і діють без спеціальних на те повноважень як опікуни або піклувальники. 5. Батькам-вихователям для потреб дитячого будинку сімейного типу позачергово надається обладнаний індивідуальний житловий будинок або багатокімнатна квартира за нормами, встановленими законодавством.	Стаття 225. Батьки-вихователі дитячого будинку сімейного типу 1. Батьки-вихователі - подружжя або окрема особа, що не перебуває у шлюбі, які взяли дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, для виховання та спільного проживання. 2. Батьки-вихователі несуть обов'язки по вихованню та розвитку дітей, передбачені главою 8 цієї Книги. 3. Батьками-вихователями не можуть бути особи, зазначені в статті 185 цієї Книги. 4. Батькам-вихователям для потреб дитячого будинку сімейного типу позачергово надається обладнаний індивідуальний житловий будинок або багатокімнатна квартира за нормами, встановленими законодавством, а також спеціально обладнаний транспортний засіб для перевезення дітей.

Стаття 256⁷. Вихованці дитячого будинку сімейного типу

1. Вихованцями дитячого будинку сімейного типу є діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування.

2. На влаштування дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, до дитячого будинку сімейного типу потрібна згода дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити.

Згода дитини на влаштування її до дитячого будинку сімейного типу з'ясовується службовою особою закладу, в якому вона перебуває, у присутності батьків-вихователів і представника органу опіки та піклування, про що складається відповідний документ.

3. Вихованці проживають і виховуються у дитячому будинку сімейного типу до досягнення 18-річного віку. Після досягнення 18-річного віку такі особи у разі продовження навчання в закладі загальної середньої, професійної, фахової передвищої чи вищої освіти можуть, за їхнім вибором, продовжити проживати і виховуватися у цьому дитячому будинку сімейного типу до закінчення такого закладу.

Особи з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, яким встановлено інвалідність, за їхнім вибором можуть продовжити проживати та виховуватися у дитячому будинку сімейного типу до досягнення ними 23-річного віку незалежно від того, чи навчаються вони у закладі загальної середньої, професійної, фахової передвищої, вищої освіти.

{Частина третя статті 256-7 в редакції Закону № 1020-IX від 02.12.2020 - вводиться в дію 30.03.2021; із змінами, внесеними згідно із Законом № 4574-IX від 21.08.2025}

4. За вихованцями дитячого будинку сімейного типу зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на

Стаття 226. Вихованці дитячого будинку сімейного типу

1. Вихованцями дитячого будинку сімейного типу є діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування.

2. На влаштування дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, до дитячого будинку сімейного типу потрібна згода дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити.

Згода дитини на влаштування її до дитячого будинку сімейного типу з'ясовується службовою особою закладу, в якому вона перебуває, у присутності батьків-вихователів і представника органу опіки та піклування, про що складається відповідний документ.

3. Вихованці проживають і виховуються у дитячому будинку сімейного типу до досягнення **повноліття**. Після досягнення **повноліття** такі особи у разі продовження навчання можуть за їхнім вибором продовжити проживати і виховуватися у цьому дитячому будинку сімейного типу до закінчення **закладу освіти**.

Особи з числа дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, яким встановлено інвалідність, за їхнім вибором можуть продовжити проживати та виховуватися у дитячому будинку сімейного типу до досягнення ними **двадцяти трьох років**.

4. За вихованцями дитячого будинку сімейного типу зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вони мали до влаштування до дитячого будинку сімейного типу.

5. Вихованці мають право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами, крім випадків, коли це може завдати шкоди їхньому життю, здоров'ю та вихованню.

відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вони мали до влаштування до дитячого будинку сімейного типу. 5. Вихованці мають право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами, крім випадків, коли це може завдати шкоди їхньому життю, здоров'ю та моральному вихованню.	
Стаття 256⁸. Створення дитячого будинку сімейного типу 1. Рішення про створення дитячого будинку сімейного типу приймається районною в місті Києві чи Севастополі державною адміністрацією, виконавчим комітетом міської, районної у місті (у разі її створення), селищної, сільської ради в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. <i>{Частина перша статті 256⁸ в редакції Закону № 4073-IX від 20.11.2024}</i> 2. Між батьками-вихователями та органом, який прийняв рішення про створення дитячого будинку сімейного типу, на основі типового договору укладається договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу. 3. Орган, який прийняв рішення про створення дитячого будинку сімейного типу, зобов'язаний контролювати виконання батьками-вихователями своїх обов'язків щодо виховання та утримання дітей. 4. Положення про дитячий будинок сімейного типу і типовий договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу затверджуються Кабінетом Міністрів України. <i>{Розділ IV доповнено главою 20² згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006}</i>	Стаття 227. Створення дитячого будинку сімейного типу 1. Рішення про створення дитячого будинку сімейного типу приймається районною в місті Києві чи Севастополі державною адміністрацією, виконавчим комітетом міської, районної у місті (у разі її створення), селищної, сільської ради в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. 2. Між батьками-вихователями та органом, який прийняв рішення про створення дитячого будинку сімейного типу, на основі типового договору укладається договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу. 3. Орган, який прийняв рішення про створення дитячого будинку сімейного типу, зобов'язаний контролювати виконання батьками-вихователями своїх обов'язків щодо виховання та утримання дітей. 4. У разі зменшення кількості вихованців внаслідок вибуття їх за віком або з інших причин батьки-вихователі впродовж року можуть влаштувати на виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування для збереження статусу дитячого будинку сімейного типу. У разі невиконання вимог щодо мінімальної кількості дітей для функціонування дитячого будинку сімейного типу впродовж року, він за рішенням органу опіки та піклування, перетворюється у прийомну сім'ю.

	5. Положення про дитячий будинок сімейного типу і типовий договір про організацію діяльності дитячого будинку сімейного типу затверджуються Кабінетом Міністрів України.
Глава 20 ПАТРОНАТ НАД ДІТЬМИ	Глава 19 ПАТРОНАТ НАД ДІТЬМИ
Стаття 252. Патронат над дитиною 1. Патронат над дитиною - це тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин. 2. Сім'я патронатного вихователя - це сім'я, в якій за згоди всіх її членів повнолітня особа, яка пройшла спеціальний курс підготовки, виконує обов'язки патронатного вихователя на професійній основі. 3. Патронатний вихователь - це особа, яка за участю членів сім'ї надає послуги з догляду, виховання та реабілітації дитини у своїй сім'ї. 4. Патронатним вихователем не можуть бути особи, зазначені у статті 212 цього Кодексу. 5. До сім'ї патронатного вихователя можуть бути одночасно влаштовані тільки діти, які є між собою рідними братами та сестрами, або діти, які виховувалися в одній сім'ї. 6. Термін перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя встановлюється органом опіки та піклування і не може перевищувати трьох місяців. У разі наявності обставин, що обґрунтовують необхідність і доцільність перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя понад зазначений термін, орган опіки та піклування може його продовжити.	Стаття 228. Патронат над дитиною 1. Патронат над дитиною - це тимчасовий догляд, виховання та реабілітація дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин. 2. Сім'я патронатного вихователя - це сім'я, в якій за згоди всіх її членів повнолітня особа, яка пройшла спеціальний курс підготовки, виконує обов'язки патронатного вихователя на професійній основі. 3. Патронатний вихователь - це особа, яка за участю членів сім'ї надає послуги з догляду, виховання та реабілітації дитини у своїй сім'ї. 4. Патронатним вихователем не можуть бути особи, зазначені у статті 185 цієї Книги. 5. До сім'ї патронатного вихователя можуть бути одночасно влаштовані тільки діти, які є між собою рідними братами та сестрами, або діти, які виховувалися в одній сім'ї. 6. Термін перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя встановлюється органом опіки та піклування і не може перевищувати трьох місяців. У разі наявності обставин, що обґрунтовують необхідність і доцільність перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя понад зазначений строк, орган опіки та піклування може його продовжити.

Загальний термін перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя не може перевищувати шість місяців. <u>7. Порядок створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя</u> затверджується Кабінетом Міністрів України. <i>{Абзац другий частини сьомої статті 252 виключено на підставі Закону № 1692-VIII від 19.10.2016}</i>	Загальний строк перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя не може перевищувати шість місяців. <u>7. Порядок створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя</u> затверджується Кабінетом Міністрів України.
Стаття 253. Договір про патронат над дитиною 1. За договором про патронат над дитиною орган опіки та піклування влаштовує дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах, в сім'ю патронатного вихователя. Договір про патронат над дитиною укладається в письмовій формі. <u>Типовий договір про патронат над дитиною</u> затверджується Кабінетом Міністрів України. 2. Договір про патронат над дитиною припиняється у разі прийняття органом опіки та піклування рішення про повернення дитини до її батьків, інших законних представників, її усиновлення, встановлення над нею опіки чи піклування, влаштування її на виховання в сім'ю громадян (прийомну сім'ю чи дитячий будинок сімейного типу) або до дитячого закладу, закладу охорони здоров'я, навчального або іншого закладу, а також у разі досягнення дитиною повноліття, смерті дитини чи патронатного вихователя. 3. Договір про патронат над дитиною може бути розірваний за згодою сторін або за рішенням органу опіки та піклування, суду у разі невиконання патронатним вихователем своїх обов'язків за договором.	Стаття 229. Договір про патронат над дитиною 1. За договором про патронат над дитиною орган опіки та піклування влаштовує дитину, яка перебуває у складних життєвих обставинах, в сім'ю патронатного вихователя. <u>Типовий договір про патронат над дитиною</u> затверджується Кабінетом Міністрів України. 2. Договір про патронат над дитиною припиняється у разі прийняття органом опіки та піклування рішення про повернення дитини до її батьків, інших законних представників, її усиновлення, встановлення над нею опіки чи піклування, влаштування її на виховання в сім'ю (прийомну сім'ю чи дитячий будинок сімейного типу) або до дитячого закладу, закладу охорони здоров'я, освіти або іншого закладу, а також у разі досягнення дитиною повноліття, смерті дитини чи патронатного вихователя. 3. Договір про патронат над дитиною може бути розірваний за згодою сторін або за рішенням органу опіки та піклування, суду у разі невиконання патронатним вихователем своїх обов'язків за договором, порушенням прав дитини та вчинення дій в супереч найкращим інтересам дитини.
Стаття 254. Права дитини, яка влаштовується в сім'ю патронатного вихователя	Стаття 230. Права дитини, яка влаштовується в сім'ю патронатного вихователя

1. Для влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя потрібна згода дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. 2. Влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя здійснюється за письмовою згодою її батьків, інших законних представників. У разі якщо мати чи батько дитини є неповнолітніми, крім їхньої згоди на влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя потрібна згода їхніх батьків. 3. Влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя здійснюється без згоди батьків, інших законних представників у разі відібрання у них дитини, відсутності відомостей про місце їх перебування, а також за наявності безпосередньої загрози життю чи здоров'ю дитини. 4. На період перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя за нею зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вона мала до влаштування в сім'ю патронатного вихователя. 5. Дитина, влаштована в сім'ю патронатного вихователя, має право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами. 6. Дитина, влаштована в сім'ю патронатного вихователя, має інші права, визначені законодавством.	1. Для влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя потрібна згода дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. 2. Влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя здійснюється за письмовою згодою її батьків, інших законних представників. У разі якщо мати чи батько дитини є неповнолітніми, крім їхньої згоди на влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя потрібна згода їхніх батьків. 3. Влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя здійснюється без згоди батьків, інших законних представників у разі відібрання у них дитини, відсутності відомостей про місце їх перебування, а також за наявності безпосередньої загрози життю чи здоров'ю дитини. 4. На період перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя за нею зберігається право на аліменти, пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вона мала до влаштування в сім'ю патронатного вихователя. 5. Дитина, влаштована в сім'ю патронатного вихователя, має право підтримувати особисті контакти з батьками та іншими родичами. 6. Дитина, влаштована в сім'ю патронатного вихователя, має інші права, визначені законом.
Стаття 255. Обов'язки патронатного вихователя 1. Патронатний вихователь зобов'язаний: 1) забезпечити дитину житлом, одягом, харчуванням тощо; 2) створити дитині умови для навчання, фізичного та духовного розвитку;	Стаття 231. Обов'язки патронатного вихователя 1. Патронатний вихователь зобов'язаний: 1) забезпечити дитину житлом, одягом, харчуванням тощо; 2) створити дитині умови для навчання, фізичного та духовного розвитку;

3) співпрацювати з батьками, іншими законними представниками дитини задля подолання складних життєвих обставин у межах та у спосіб, визначені органом опіки та піклування; 4) забезпечити надання чи доступ до послуг, визначених договором про патронат над дитиною; 5) сприяти контактам дитини з батьками, іншими законними представниками, родичами, крім випадків, коли батьки позбавлені батьківських прав або в судовому порядку обмежені у праві спілкування з дитиною.	3) співпрацювати з батьками, іншими законними представниками дитини задля подолання складних життєвих обставин у межах та у спосіб, визначені органом опіки та піклування; 4) забезпечити надання чи доступ до послуг, визначених договором про патронат над дитиною; 5) сприяти контактам дитини з батьками, іншими законними представниками, родичами, крім випадків, коли батьки позбавлені батьківських прав або в судовому порядку обмежені у праві спілкування з дитиною.
Стаття 256. Оплата послуг із здійснення патронату над дитиною 1. Оплата послуг патронатного вихователя та виплата соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів у розмірі та <u>порядку</u>, визначених Кабінетом Міністрів України. 2. При влаштуванні дитини в сім'ю патронатного вихователя її батьки не звільняються від обов'язку щодо утримання дитини. <i>{Глава 20 із змінами, внесеними згідно із Законом № 3497-IV від 23.02.2006; в редакції Закону № 936-VIII від 26.01.2016}</i>	Стаття 232. Оплата послуг із здійснення патронату над дитиною 1. Оплата послуг патронатного вихователя та виплата соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя здійснюються у розмірі та <u>порядку</u>, визначених Кабінетом Міністрів України. 2. Влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя не звільняє її батьків від обов'язку щодо її утримання.
...	ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ I 1.1 Ця Книга набирає чинності одночасно з набранням чинності всіх оновлених Книг Цивільного кодексу України, якщо інше не передбачено законом. 1.2 Сімейний кодекс України втрачає чинність з моменту набрання чинності всіх оновлених Книг Цивільного кодексу України, якщо інше не передбачено законом або цими прикінцевими та перехідними положеннями.

- 1.3 Книга сьома Цивільного кодексу України застосовується до відносин, що виникли після набрання нею чинності. Щодо відносин, які виникли до набрання чинності цією Книгою, положення Книги сьомої цього Кодексу застосовуються до тих прав і обов'язків, що виникли або продовжують існувати після набрання нею чинності.
- 1.4 Стаття друга цієї Книги вступає в силу після прийняття спеціального порядку Міністерством юстиції України про вчинення релігійного обряду шлюбу та створення ним реєстру організацій, які вправі вчиняти релігійний обряд шлюбу.
- 1.5 Правила частини першої статті 50 цієї Книги щодо поновлення шлюбу поширюються і на правовідносини, якщо шлюб було розірвано до набрання чинності цією Книгою.
- 1.6 Прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу, які були створені до набрання чинності цією Книгою, зберігають свій статус після набрання чинності цим законом. Впродовж трьох років прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу повинні привести у відповідність кількість влаштованих дітей та правила перебування у них до вимог цієї Книги.
- 1.7 У цивільному процесуальному кодексі України:

1) частину першу статті 13 Кодексу доповнити абзацом другим такого змісту:

«У випадках, передбачених Сімейним кодексом України, суд не обмежений заявленими особою вимогами і вирішує справу в обсязі, передбаченому відповідними положеннями Сімейного кодексу України»;

2) частину першу статті 150 Кодексу доповнити пунктом 9-1 такого змісту:

	«9-1) встановленням місця проживання дитини та (або) порядку спілкування з нею батьків на час вирішення судом справи про розподіл батьківської відповідальності»; 3) у частині першій статті 153 Кодексу після слів «(арбітражного розгляду)» доповнити словами «крім справ про розподіл батьківської відповідальності.»; 4) частину четверту статті 153 Кодексу доповнити новим абзацом такого змісту: «Розгляд заяви про забезпечення позову у справах щодо розподілу батьківської відповідальності здійснюється у судовому засіданні з обов'язковим повідомленням сторін. Неявка належним чином повідомлених сторін не перешкоджає розгляду заяви про забезпечення позову.»; 5) Виключити з частини третьої статті 293 Кодексу слова «за заявою будь-кого з подружжя, якщо один з нього засуджений до позбавлення волі»; 6) Виключити абзац 2 частини четвертої статті 294 Кодексу; 2. У Законі України «Про запобігання і протидію домашньому насильству»: Виключити з частини четвертої статті 22 Закону словосполучення «та (або) органу опіки та піклування»; 3. Не може бути внесена до реєстру організацій, які вправі вчиняти релігійний обряд шлюбу, організація, яка допускає укладення шлюбу із порушенням вимоги одношлюбності та (або) добровільності шлюбу. 4. Не може бути внесена до реєстру організацій, які вправі вчиняти релігійний обряд шлюбу, організація, діяльність якої обмежена через афілійованість з іноземною релігійною організацією, що
--	---

знаходиться в державі, яка визнана такою, що здійснила або здійснює збройну агресію проти України та (або) тимчасово окупувала частину території України.

II

Кабінету Міністрів України:

- 2.1 подати до Верховної Ради України протягом трьох місяців з дня опублікування цього Кодексу пропозиції щодо внесення змін до законів України, які впливають з цього Кодексу;
- 2.2 привести у відповідність із цим Кодексом свої нормативно-правові акти;
- 2.3 забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Кодексом, у тому числі щодо (1) створення умов для реєстрації релігійних шлюбів та запровадження реєстру організацій, які вправі вчиняти релігійний обряд шлюбу, (2) надання доступу нотаріусам до Державного реєстру актів цивільного стану громадян щодо внесення відомостей про встановлення та припинення режиму окремого проживання подружжя, а також розірвання шлюбу, (3) надання права самотнім громадянам України (жінці та чоловіку) скористатися такою репродуктивною технологією як сурогатне материнство.